

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

katedra geografie

Hana Trojáčková

Geografické aspekty průmyslové výroby v Jihočeském kraji

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Michal Vančura, Ph. D.

České Budějovice, 2011

“Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně, že jsem použila jen pramenů a literatury uvedených v seznamu použité literatury a že jsem vyznačila všechny citace uváděné v práci.”

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou Univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne

Podpis studenta

Poděkování:

Děkuji panu Mgr. Michalu Vančurovi, Ph.D. za odborné konzultace, hodnotné rady a vedení při zpracování diplomové práce. Dále děkuji panu PhDr. et PaedDr. Jiřímu Dvořákovi, Ph.D. z Historického ústavu JU za poskytnuté materiály.

ANOTACE

Trojáčková, H.: Geografické aspekty průmyslové výroby v Jihočeském kraji.

Diplomová práce se zabývá geografickými aspekty průmyslové výroby v Jihočeském kraji. Práce je zaměřená na historický vývoj průmyslu s vyústěním podoby do současnosti. Na danou problematiku je pohlíženo v širších souvislostech. První kapitola je zaměřena na historické lokalizační faktory. V následujících kapitolách je věnována pozornost vývoji průmyslu od počátku vzniku a rozvoje do současnosti (s výsledkem odrazu zaměstnanosti v průmyslu a množstvím podniků). Práce je doplněna o výstupy zpracovaných dat v podobě tabulek, grafů a mapek.

SUMMARY

Trojáčková, H.: Geographical aspects of industrial production South Bohemian Region.

This thesis deals with geographical aspects of industrial production South Bohemian Region. The work focuses on the historical development of industrial design, ending in. On the issue is seen in a broader context. The first chapter focuses on the historical location factors. In the following chapters is devoted to the development of the industry from the very beginning and development to the present (with the resulting rebound in employment in industry and many businesses). This work is based on the output of processed data in tables, graphs and maps.

OBSAH

1	Úvod	8
2	Rozbor literatury	10
3	Zdroje dat a metody práce	13
4	Lokalizační faktory průmyslu	18
4.1	Lokalizační teorie	18
4.2	Lokalizace zpracovatelského průmyslu v letech 1780 – 1960	20
4.3	Těžba surovin	32
4.3.1	Nerudní suroviny	32
4.3.2	Energetické suroviny	34
4.3.3	Rudní suroviny	35
4.3.4	Rašelina	35
4.4	Doprava	36
4.4.1	Stezky a silniční doprava	36
4.4.2	Železniční doprava	37
4.4.2.1	Úzkorozchodné železnice	40
4.4.2.2	Neuskutečněné projekty	42
4.4.3	Říční doprava	45
4.4.3.1	Voroplavba	45
4.4.3.2	Plán spojení Vltava-Dunaj	47
4.4.3.3	Paroplavba	47
4.5	Energie	48
4.5.1	Mlýny	48

4.5.2	Hamry.....	49
4.5.3	Počátky elektrizace a vliv na jihočeský region	50
4.5.4	Elektrárny vodní, sluneční, větrné a jaderná elektrárna Temelín	53
4.5.4.1	Vodní elektrárny	53
4.5.4.2	Sluneční elektrárny	54
4.5.4.3	Větrné elektrárny.....	55
4.5.4.4	Temelín	55
4.6	Pracovní síla.....	57
5	Vznik a počáteční rozvoj tradičních průmyslových odvětví v Jihočeském kraji	65
5.1	Zaměstnaní v průmyslu Českých krajů v letech 1902-2009	66
5.2	Sklářský průmysl.....	75
5.3	Papírenský průmysl.....	76
5.3.1	Papírenské podniky	76
5.4	Dřevozpracující průmysl.....	79
5.4.1	Rozmístění dřevařských závodů	79
5.4.2	Nábytkářství v Jihočeském Kraji	80
5.5	Keramický průmysl.....	80
5.6	Textilní průmysl.....	81
5.7	Potravinářský průmysl	83
6	Průmysl v první polovině 20. století.....	84
6.1	Rozmístění průmyslové výroby	85
6.2	Hospodářská činnost na jihu Čech.....	89
6.2.1	Živnosti a řemesla	89

6.2.2	Průmyslové obory a odvětví	90
7	Průmysl v období socialismu 1948 – 1989	94
7.1	Vybudované kapacity v jednotlivých pětiletkách	94
7.2	Hlavní směry rozvoje ústředně řízeného hospodářství	99
7.3	Průmyslové obyvatelstvo Jihočeského kraje v letech 1965 - 1989.....	101
8	Transformace průmyslu v roce 1989	103
8.1	Podniky a závody v Jihočeském kraji v roce 1989	105
8.1.1	Okresy podle počtu podniků a závodů.....	105
8.2	Podniky s největším počtem zaměstnanců v roce 1989.....	107
8.3	Největší podniky podle hrubého obrátu v roce 1989	115
9	Analýza odvětvové struktury průmyslové výroby v Jihočeském kraji v roce 2006	125
9.1	Největší průmyslové podniky Jihočeského kraje v roce 2006.....	125
9.2	Zaměstnaní v průmyslových odvětvích na úrovni jihočeských okresů	127
9.3	Zaměstnaní v průmyslových odvětvích na úrovni jihočeských obcí	130
10	Závěr	132
11	Summary	134
12	Seznam literatury a pramenů	136
12.1	Literatura.....	136
12.2	Internetové odkazy	139
13	Přílohy.....	140

1 Úvod

Geografické aspekty průmyslové výroby v Jihočeském kraji jsou vybrány na základě lokalizačních faktorů, jakými jsou především nerostné bohatství, doprava, energie a pracovní síla. Cílem mé práce je analýza již zmiňovaných lokalizačních faktorů na základě výpočtů a srovnání s ostatními kraji našeho státu.

Geografickými aspekty průmyslu Jihočeského kraje se rozumí hlediska, ze kterých se pohlíží na jednotlivosti průmyslu. Prvním hlediskem jsou geografické lokalizační faktory, a to těžba surovin, doprava, pracovní síly a energie. Další hledisko směřuje na tradiční průmyslová odvětví vyskytující se na jihu Čech a posledním hlediskem je vznik a vývoj průmyslu od počátku do současnosti.

Průmysl jižních Čech byl od samého počátku slabý a nevýrazný v porovnání s dalšími kraji tehdejšího Československa a nyní i České republiky.

Obecným cílem mé diplomové práce je ukázat schopnosti a dovednosti, které jsem získala a rozvinula v průběhu studia.

Hlavním cílem diplomové práce je analýza rozmístění průmyslu v jižních Čechách a faktorů, které ovlivnily současný stav.

Mezi dílčí cíle patří:

1. Shromáždění informací o daném jevu za určitých přesně definovaných podmínek
2. Třídění získaného materiálu a jeho kritika
3. Provedení analýzy sledovaného jevu
4. Ověření pravdivosti stanovených hypotéz
5. Nastínění vývoje průmyslu od samého počátku až do současnosti

Při výzkumu dané problematiky jsem vycházela z těchto hypotéz:

1. Průmysl v jižních Čechách byl díky absenci lokalizačních faktorů, zejména pracovní síly již od počátku málo zastoupen a dá se předpokládat, že i do budoucna bude málo zastoupen

2. V socialistickém období se průmysl rozvíjel i v dříve „neprůmyslových“ centrech

3. Lokalizační faktory hrající významnou roli v Jihočeském kraji se odlišují od lokalizačních faktorů významných v rámci České republiky

V zadání diplomové práce bylo počítáno i se studií analýzy současného stavu průmyslu v píseckém regionu. V souvislosti s širokým záběrem řešeného problému a velkým rozsahem práce, bylo po konzultaci s vedoucím diplomové práce od této analýzy upuštěno.

2 Rozbor literatury

Informace o průmyslu a jeho rozmístění z pohledu historického lze vyhledat v historických atlasech Československé republiky či v atlasech Československé socialistické republiky. Základ představuje Atlas republiky Československé, ČAVU, Praha 1935, který podrobně obsahuje ve svých mapách rozmístění nerostných surovin, elektráren a plynáren a všech průmyslových odvětví + podrobná textová příloha. Vzorným příkladem je Atlas obyvatelstva ČSSR z roku 1962 obsahující kartogram o obyvatelstvu příslušném k průmyslu a výrobním řemeslům (stav k 1. 3. 1950), dále Atlas Československé socialistické republiky, 1962 s mapami zobrazující ložiska nerostných surovin a jejich rozmístění, podíl pracujících v průmyslu, průmyslová odvětví a území. Za zmínku stojí i Atlas ČSSR, Slovenská kartografia 1982, jehož obsahem jsou mapy zobrazující rozmístění těžebního průmyslu a odvětví zpracovatelského průmyslu.

V současnosti neexistuje žádná celistvá monografie, která by se zabývala či popisovala vznik a vývoj průmyslu Jihočeského kraje do počátku 21. století. Badatel či čtenář se může seznámit v monografiích pouze s dílčími časovými úseky pojednávající o jihočeském průmyslu. Obecně lze říci, že literatury a pramenů, které se týkají geografických aspektů průmyslu kraje Jihočeského, je bohužel velmi málo. Tématu jihočeského průmyslu se nevěnuje téměř žádná pozornost, výjimku tvoří pouze strohé články v novinách a časopisech.

Hlavním literárním prostředkem pro zpracování této práce byly česky psané monografie.

Nejvíce existuje literatury pojednávající o lokalizačních faktorech – dopravě a o vývoji průmyslu v období socialistickém. Dopravou se zabýval především M. Hlavačka, který v roce 1990 vydal publikaci s názvem Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce. O vzniku a rozvoji železnic psali především M. Krejčířík, P. Schreier, Z. Bauer a

Fr. Roubík, který se zabýval i silniční dopravou. Říční doprava jihočeského kraje a její počátky jsou spojeny se jménem V. Ringes. O pracovní síle jako celku neexistuje žádná publikace, pouze bychom našli holá data ve statistických ročenkách a statistických lexikonech. Přesné informace o těžbě nerostných surovin lze získat na oficiálních stránkách

České geologické služby - Geofondy (www.geofond.cz) nebo v atlasech ČSR, ČSSR či ČR, ale pouze s přehledem informací.

Obdobím počátku 20. století do první světové války se zabýval zahraniční autor Otto Zwettler v publikaci Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914.

Částečně lze čerpat z příspěvku od Dvořák, J., Kubeš, J., 2010. Vývoj průmyslu na území Českých Budějovic od počátku 19. století do 80. let 20. století. Historická geografie, 36 (2): 255-289. Příspěvek se věnuje především historicko – geografickým pohledům vývoje průmyslu na Českobudějovicku od 19. století do konce socialistické éry.

Má práce se opírá zejména o publikace NSJ (Národohospodářský Sbor Jihočeský: Za spravedlivou úpravu železničních tarifů v jižních Čechách; Stocký Jan, Jižní Čechy v krajové práci, NSJ, Praha 1939; Národohospodářský sbor Jihočeský, cíle a výsledky jeho prací'' vydaný v roce 1927.) Publikace NSJ, které redigoval Jan Stocký, pojednávají o hospodářství jihočeského regionu zahrnující samozřejmě i průmysl, jeho rozvoj. Na výsledky práce NSJ navázala zejména činnost M. Krýdla a L. Svobody.

Problematika hospodářství jihočeského regionu v meziválečné době let 1918-1939 (z pohledu Národohospodářského sboru jihočeského) patří k tématům, kterých se československá, potažmo česká moderní historiografie po roce 1945 dotkla pouze minimálně.

O hospodářských poměrech na jihu Čech během 2. světové války se zmínil velice stručně Karel Půlpán. Poměrně bohatá je literatura pojednávající o hospodářství po roce 1945. Důkazem je spisovatel J. Chmelík a jeho dílo: Čtyřicet let poctivé práce lidu jižních Čech pro socialismus: Výsledky socialistické výstavby vydané v roce 1985. Dalším představitelem je Průcha, V. a kol., Nástin hospodářských dějin v období kapitalismu a socialismu, Praha 1982.

Informace o jihočeském průmyslu po roce 1989 se dají získat od autorů, kteří se zaměřují na ekonomiku. Příkladem je L. Žídek: Transformace české ekonomiky 1989-2004, C.H Beck, Praha 2006 a I. Faltová- Leitmanová a kol.: Ekonomický rozvoj jihočeského kraje, vybrané aspekty, Praha 2004.

Při uvádění konkrétních statistických čísel a při jejich zpracování bylo čerpáno z dat Českého statistického úřadu (ČSÚ), konkrétně ze Statistických ročenek Jihočeského kraje

1996 – 2006 a 2010, ze Statistických ročenek České republiky 1996 - 2006. Dále ze Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) 2001 a z Retrospektivních lexikonů ČSSR a ČR.

Při vypracování mé diplomové práce jsem využila pouze jedinou encyklopedii, a to Československou vlastivědu, sv. VI. Práce, (ed.), Drachovský, J., Praha 1930, Československou vlastivědu, sv. IX. Hospodářský vývoj a technika, (ed.), Veselý, J., Praha 1929.

Na základě nedostatečné literatury a nedostatečných či vůbec neexistujících dat v rámci píseckého průmyslu nemohla být práce rozšířena o problematiku a průmyslu na Písecku. Lze získat pouze všeobecné informace. Například o hospodářství či průmyslu na Písecku je možno získat informace na internetových stránkách Českého statistického úřadu (http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_pi) a samozřejmě v systému RES (registru ekonomických subjektů).

3 Zdroje dat a metody práce

Při tvorbě této práce bylo důležité a nutné zpracovat data a informace o vývoji průmyslu v období socialismu a především zpracovat data za roky 1989 a 2006. Data byla získána z několika zdrojů. Pro tvorbu práce byla přednostně používána data o zaměstnanosti v průmyslu.

Zdroje dat, potřebné k vypracování této práce, jsou velmi omezené a nesnadno přístupné. Při zpracovávání tématu práce bylo nutné postupovat v několika krocích.

Pro zpracovávání lokalizace zpracovatelského průmyslu v letech 1780 – 1960 bylo používáno metodiky Jaroslava Mareše z publikace Vývoj rozmístění Československého průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976. Cílem bylo vypočítat míru lokalizace v relativních číslech, jako rozdíl sledovaného odvětví a celkového průmyslu, a ukazatel lokalizace v relativních číslech, jako prostý podíl sledovaného odvětví a celkového průmyslu. Míra a ukazatel lokalizace byly vypočítány za roky 1780, 1902, 1930 a 1960. Veškerá čísla musela být přepočítána na České kraje a výsledek byl hodnocen podle míry lokalizace.

Od Jaroslava Mareše, z publikace citované v předchozím odstavci, byla použita a zpracována data o počtu zaměstnaných v jednotlivých odvětvích průmyslu za roky 1930 a 1960 s výsledkem v relativních číslech – podíl zaměstnaných v daných odvětvích průmyslu na celkovém počtu zaměstnaných v průmyslu za České kraje.

Dalším sledovaným jevem byl zpracovatelský průmysl a obyvatelstvo v letech 1902 – 2009. Výsledkem sledování byl výpočet podílu zaměstnaných v jednotlivých odvětvích zpracovatelského průmyslu na celkovém počtu zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu. Absolutní čísla byla samozřejmě přepočtena a výsledně uvedena v relativních hodnotách. Data za roky 1902, 1930, 1960 byla zpracována z Mareš, J., Vývoj rozmístění Československého průmyslu, 1976. Za roky 1989 a 1999 byla data vybrána a zpracována od: Vančura M., 2002. Transformace průmyslové výroby v České republice v 90. letech. Disertační práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno, 160 s.

Zdroje dat pro poslední dva sledované roky (2002 a 2009) poskytly statistické ročenky všech krajů České republiky. Sledovat vývoj a porovnávat výsledky lze pouze za období 1902 – 1999, protože poslední roky jsou omezeny podniky se 100 a více

zaměstnanci se sídlem v kraji, na rozdíl od předchozích let. Pro potřeby diplomové práce, pro lépe vypracovaný výsledek vývoje, bohužel nemohla být některá odvětví sloučena, jelikož neexistovala a neexistují data, která by sloučení umožňovala. V letech 1989 a 1999 byl zaznamenán v porovnání s předešlými sledovanými roky jako nové odvětví elektrotechnický průmysl a byla sloučena odvětví: a) papír, dřevo, polygrafie a b) textil, kůže, oděv.

Tab. 1: Průmyslová odvětví upravená pro účely sledování

Odvětví průmyslu v letech 1902, 1930 a 1960	Odvětví průmyslu v letech 1989 a 1999	Odvětví průmyslu v letech 2002 a 2009
Hutní strojírenství	Hutní strojírenství	Hutní strojírenství
Chemie	Chemie	Chemie
Papír	Papír, dřevo, polygrafie	Papír a polygrafie
Dřevo	Sklo	Dřevo
Kámen a zeminy	Textil, kůže, oděv	Sklo
Sklo	Potraviny	Textil a oděv
Textil	Elektrotechnický průmysl	Kůže
Kůže		Potraviny
Oděv a obuv		Výroba elek. a optických přístrojů
Potraviny		Výroba dopravních prostředků
Polygrafie		Ostatní
		Opravy a instalace - rok 2009

Hlavním pramenem pro zpracování průmyslu v roce 1989 byly Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha, 1990.

Na základě získaných dat byly zpracovány a vytvořeny podniky a závody dle hrubého obrátu a dle počtu zaměstnanců v jednotlivých okresech Jihočeského kraje. Konkrétně bylo vytvořeno deset největších podniků včetně závodů dle hrubého obrátu, hrubý obrát celkem a deset největších podniků včetně závodů v jednotlivých okresech. 14 největších sídel Jihočeského kraje dle počtu podniků a závodů. 8 největších podniků včetně závodů dle počtu zaměstnanců a v jednotlivých okresech Jihočeského kraje, a 10 největších podniků včetně závodů v Jihočeském kraji dle počtu zaměstnanců.

Některá výzkumná pracoviště zabývající se regionální strukturou zaměstnanosti se snaží odhadnout počet pracovníků podle jednotlivých odvětví průmyslu pomocí systému RES („Registru ekonomických subjektů“) Tento systém také obsahuje informace o počtu

pracovníků v každém ekonomickém subjektu podle velikostní kategorie (podle počtu pracovníků). Nevýhodou je, že data jsou publikována za celý podnik a není tudíž brán zřetel na konkrétní místo pracoviště. Český statistický úřad pracuje se systémem RES.

Pro sledování vývoje průmyslu Jihočeského kraje ve srovnání s ostatními kraji našeho státu na přelomu 21. století, konkrétně období 1996 - 2006, byla zpracována data, v již zmíněné kapitole rozboru literatury, ze statistických ročenek ČR. Sledované období bylo rozděleno do dvou etap, kvůli změně správního členění. V období 1996 až 1999 se pracovalo s daty pro osm krajů ČR - Hlavní město Praha, Středočeský, Jihočeský, Západočeský, Severočeský, Východočeský, Jihomoravský a Severomoravský kraj. Na základě získaných dat o průměrném evidenčním počtu zaměstnaných a počtu ekonomicky aktivních byl vypočítán podíl v rámci osmy krajů ČR. Výsledkem byl spojnicový graf sledující vývoj podílu počtu zaměstnaných v průmyslu. V období 2000 až 2006 bylo pracováno s daty pro současné správní členění naší republiky – 14 krajů – Praha, Středočeský, Jihočeský, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Liberecký, Královéhradecký, Pardubický, Vysočina, Jihomoravský, Olomoucký, Zlínský a Moravskoslezský kraj. Metoda postupu a zhotovení výsledku byly stejné jako v předchozím období.

Tato práce si vyžadovala především sledování vývoje průmyslu Jihočeského kraje v rámci okresů na přelomu 21. století (1996 – 2006). Období bylo rozděleno do dvou etap, kvůli změně správního členění, kdy okres Pelhřimov se stal od roku 2000 součástí Jihlavského kraje, později kraje Vysočina. V první etapě 1996 – 1999 byla použita a zpracována data za osm okresů (České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice, Tábor a Pelhřimov). Ze získaných dat z roku 2001, kdy proběhlo sčítání lidu, domů a bytů, o průměrném evidenčním počtu zaměstnaných v průmyslu a počtu ekonomicky aktivních byl vypočítán podíl počtu zaměstnaných v průmyslu za všechny okresy. Data o průměrném evidenčním počtu zaměstnaných v rámci okresů Jihočeského kraje existují pouze do roku 2001 (data získána na informačním oddělení ČSÚ v Českých Budějovicích) a za roky 2005 a 2006 ze Statistických ročenek ČR. Data o ekonomicky aktivních obyvatel za okresy existují pouze pro rok 2001. Na základě těchto dat byl vypočítán počet ekonomicky aktivních obyvatel podle počtu ekonomicky aktivních obyvatel za Jihočeský kraj trojčlenkou a následně podle tohoto modelu vypočten podíl zaměstnaných v průmyslu. V etapě 2000 – 2006 bylo pracováno s daty pro současné okresy – České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor. Metoda postupu byla téměř stejná jako v předchozí etapě,

kdy se vycházelo z dat pro rok 2001, ale navíc byl vypočítán podle modelu za roky 2002, 2003 a 2004 průměrný evidenční počet zaměstnaných v průmyslu a počet ekonomicky aktivních za okresy, přičemž byl znám počet ekonomicky aktivních a průměrný evidenční počet zaměstnaných v průmyslu za kraj Jihočeský. U posledních let 2005 a 2006 byl vypočteno podle modelu ekonomicky aktivní obyvatelstvo za okresy. Nutno podotknout, že průměrný evidenční počet zaměstnaných v průmyslu je omezen podnikatelskými subjekty s 20 a více zaměstnanci se sídlem v kraji. Výsledkem, jenž nám ukazuje spojnicový graf, je vývoj podílu počtu zaměstnaných v průmyslu v letech 1996 – 2006 v Jihočeském kraji na úrovni okresů.

Pramenem dat o počtu zaměstnaných v průmyslových podnicích Jihočeského kraje s omezením 50 a více zaměstnanců pro rok 2006 byla Interní databáze Centra pro regionální rozvoj PřF MU.

Odvětvová klasifikace ekonomických činností (OKEČ) dělí průmysl do třech základních odvětví – těžba nerostných surovin, zpracovatelský průmysl, výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody. Tato základní odvětví jsou dále dělena do celkem 17 dílčích odvětví. Ale klasifikace OKEČ byla od 1. 1. 2008 nahrazena Klasifikací ekonomických činností (CZ-NACE), která je propracovanější a podrobnější. Na základě klasifikace CZ-NACE byla data z roku 2006 uspořádána a zpracována. Konkrétně data za jednotlivé průmyslové podniky s omezením 50 a více zaměstnanců se sídlem v kraji byla rozdělena do průmyslových odvětví podle CZ-NACE za jednotlivé okresy Jihočeského kraje. Výsledkem zpracování dat a vlastních výpočtů byly dvě mapy – kartodiagramy zobrazující podíl počtu zaměstnaných v jednotlivých průmyslových odvětvích na celkovém počtu zaměstnaných v průmyslu (průmyslových podnicích s omezením 50 a více zaměstnanců) za okresy a za obce Jihočeského kraje.

Pro charakteristiku průmyslových podniků byly informace získávány z internetových stránek jednotlivých firem. Všechny použité zdroje jsou uvedeny v seznamu použité literatury uvedené na konci diplomové práce.

Grafickým výstupem diplomové práce jsou mapy zpracované v Geografickém informačním systému (GIS). Čtyři mapy sledují vývoj podílu počtu zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel jednotlivých krajů ČR za roky 1996, 2000, 2003 a 2006. Další dvě mapy vyjadřují podíl zaměstnaných v průmyslu v okresech Jihočeského kraje v letech 1930 a 1960, a podíl počtu továren v okresech

Jihočeského kraje za roky 1930 a 1960. Dále mapy sledující podíl zaměstnaných v jednotlivých sektorech národního hospodářství v rámci krajů ČR za roky 2001, 2005 a 2009.

4 Lokalizační faktory průmyslu

4.1 Lokalizační teorie

Lokalizační faktory jsou vybírány z hlediska historického vývoje, jehož výsledek se promítá do současnosti. Mezi nejdůležitější patří těžba surovin, doprava, počet obyvatel respektive množství pracovních sil a energetika. Vyjmenované lokalizační faktory spolu souvisí. Díky těžbě nerostných surovin se do jisté míry rozvíjí doprava. Důležitý potenciál má množství pracovních sil, bez kterých by nedocházelo k těžbě surovin, k jejich zpracování a vyrobení produktů, a také ke spotřebě obyvatelstvem. Především železniční doprava by se rozvíjela pomalu stejně jako stavba hamrů, mlýnů a v posledních letech i elektráren.

Průmysl v Jihočeském kraji se vyvíjel nerovnoměrně kvůli nerovnoměrnému rozmístění pracovních sil, strojů jako pracovních prostředků a také surovin. Rozdílný rozvoj výrobních sil v různých územních celcích vytvářel už v průběhu průmyslové revoluce jejich specifickou ekonomickou strukturu.

Rozmístění průmyslu je dáno historickým vývojem, přírodními, technickými a hospodářskými podmínkami. Důležitá je vzájemná souvislost průmyslu, dopravy a také elektrifikace. Dislokace průmyslu na jihu Čech byla jako v ostatních lokalitách v souladu s dostupnými zdroji energie, která odpovídala současnému technickému stavu začínající průmyslové výroby. Byla to především voda, která předurčovala teritoriální koncentraci a výrobní omezenost zárodků průmyslových odvětví.

Jednou z podstatných příčin a z důsledku zpomaleného tempa průmyslového vývoje v jižních Čechách bylo po první světové válce nevyřešení problému dopravy. Hodně jihočeských tratí vedlo mimo přirozená centra jihočeského hospodářského života.

Území Jihočeského kraje prodělalo velmi nepříznivý demografický vývoj, který odpovídal složitému průmyslovému vývoje této oblasti. Průmysl v jižních Čechách vznikl mnohem později než v jiných oblastech republiky. Největší rozmach v zakládání jihočeských průmyslových podniků nastal až koncem 19. století, kdy byl dostatek levné pracovní síly a levné vodní energie. Konkurenční schopnost jihočeského průmyslu se začala po první světové válce vytrácet, protože byla zavedena daň z vodní síly a platné vysoké dopravní osobní i nákladní tarify, které předurčovaly jižní Čechy minimálně

k průmyslové stagnaci. Sazba tarifu se skládala ze dvou částí, a to z poplatku za manipulaci ve stanici podací a konečné a z poplatku za vozební úkon. (Národohospodářský Sbor Jihočeský: Za spravedlivou úpravu železničních tarifů v jižních Čechách). Tarify byly vypočítávány podle toho, jaký byl poměr délky hlavní trati k délce trati místní a podle úhrnných vzdáleností. Rozdíly tarifů nebyly zanedbatelné, dosahovaly hodnoty až 25% a mohly být ještě větší, pokud došlo k přepravě přes tři nepropočítané železniční tratě. (Krydl, M., Svoboda, L. K některým nezbytným předpokladům vývoje průmyslu na jihu Čech po první světové válce, Sborník pf, ČB 1982.) Problém drahé dopravy jak surovin a paliv dovážených do jižních Čech, tak hotových výrobků se stal natolik závažným, že v řadě průmyslových podniků došlo k zastavení výroby nebo k jejímu přenesení na sever Čech.

Jihočeská elektrifikace probíhala spíše venkovským směrem než jihočeským průmyslem. Příčinou jejího malého tempa byla malá koncentrace průmyslu i nízká hustota obyvatel.

Nejvyšší územní disperzi prokazovalo hornictví, sklářství, textilní a stavební průmysl. Disperze většiny průmyslových odvětví byla přímo úměrná nízké hustotě obyvatelstva jižních Čech.

V jižních Čechách se ve větší míře vyvinul například dřevozpracující průmysl, který využil přírodního bohatství lesů a vodních horských toků na Šumavě a v okolí. Jediným aktivem pro většinu jihočeských průmyslových podniků odkázaných na vodní energii byl místní zdroj surovin.

Velkým problémem pro jihočeský průmysl byla velká vzdálenost od ložisek uhlí a výroby železa, dále vysoké dopravní tarify na dovážené suroviny a ne vývoz výrobků do ostatních oblastí našeho státu i do zahraničí. Zmírnění či úplně odstranění těchto problémů by vneslo do jihočeského průmyslového podnikání velkou důvěru. (Stocký, J.(ed.) Jižní Čechy. Kulturní, hospodářský, sociální vývoj a stav, NSJ, Praha 1937.)

4.2 Lokalizace zpracovatelského průmyslu v letech 1780 – 1960

V roce 1780 bylo nejvíce textilních závodů lokalizováno v kraji Středočeském + (Praha) s mírou lokalizace 13,73 a nejméně v Západočeském kraji s mírou lokalizace - 18,16. V témž roce bylo nejvíce závodů hutního a strojírenského průmyslu lokalizováno v Západočeském kraji s mírou 7,87 a nejméně v Jihočeském kraji s mírou lokalizace -6,74.

Jihočeský kraj podle míry lokalizace ve srovnání s ostatními kraji obsadil v textilních závodech předposlední, tj. šesté místo a v závodech hutního a strojírenského průmyslu až poslední, tj. sedmé místo. Podle výsledků můžeme konstatovat, že Jihočeský kraj byl v roce 1780 chudý na textilní a strojírenský průmysl.

V roce 1841 měl Severočeský kraj největší míru lokalizace textilních závodů, a to 20,3 a nejmenší míru lokalizace měl Středočeský kraj+(Praha), a to -12,7. Nejvíce závodů hutního a strojírenského průmyslu tohoto roku bylo lokalizováno v Severomoravském kraji s mírou 10,93 a nejméně v Severočeském kraji s mírou lokalizace -11,51. Jihočeský kraj ve srovnání s ostatními kraji obsadil čtvrté místo v míře lokalizace textilních závodů i závodů hutního a strojírenského průmyslu.

Rok 1902 se vyznačoval pro Východočeský kraj největší lokalizací textilních závodů s mírou 10,07 a nejmenší lokalizací Středočeský kraj+(Praha) s mírou -16,04. Co se týká závodů hutního a strojírenského průmyslu, tak nejvíce jich v tomto roce bylo lokalizováno ve Středočeském kraji s mírou 7,23 a nejméně ve Východočeském kraji s mírou -5,52. V posledním sledovaném roce Jihočeský kraj zaujímal až páté místo v míře lokalizace textilních závodů i závodů hutního a strojírenského průmyslu.

Ve srovnání závodů textilních a závodů hutního a strojírenského průmyslu ve sledovaném období v letech 1780 – 1902 podle míry lokalizace vykazují minimální a maximální míru lokalizace textilní závody.

Jihočeský kraj je charakterizován ve všech sledovaných letech zápornou mírou lokalizace u textilních závodů i u závodů hutního a strojírenského průmyslu. Míra lokalizace Jihočeského kraje byla v letech 1780 – 1841 mírně větší v závodech hutního a strojírenského průmyslu než v závodech textilních. V roce 1902 tomu bylo naopak.

Tab. 2: Lokalizace zpracovatelského průmyslu v období 1780 - 1902

Zdroj: Mareš, J. Vývoj rozmístění Československého průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976, vlastní výpočty

Zpracovatelský průmysl	Kraje							
	České kraje	Středočeský	Jihočeský	Západočeský	Severočeský	Východočeský	Jihomoravský	Severomoravský
r. 1780	České kraje	Středočeský	Jihočeský	Západočeský	Severočeský	Východočeský	Jihomoravský	Severomoravský
průmyslové závody celkem	100	14,21	10,48	21,1	12,97	9,93	12,28	19,03
textilní	100	27,94	2,21	2,94	12,5	5,15	19,12	30,15
ukazatel lokalizace		1,97	0,21	0,14	0,96	0,52	1,56	1,58
míra lokalizace		13,73	-8,27	-18,16	-0,47	-4,78	6,84	11,12
hutní stroj.	100	19,63	3,74	28,97	8,41	8,41	12,15	18,69
ukazatel lokalizace		1,38	0,36	1,37	0,65	0,85	0,99	0,98
míra lokalizace		5,42	-6,74	7,87	-4,56	-1,52	-0,13	-0,34
r. 1841	České kraje	Středočeský	Jihočeský	Západočeský	Severočeský	Východočeský	Jihomoravský	Severomoravský
průmyslové závody celkem	100	25,47	7,34	17,03	24,01	9,74	7,97	8,43
textilní		12,77	6,59	13,17	44,31	11,18	6,99	4,99
ukazatel lokalizace		0,5	0,9	0,77	1,85	1,15	0,88	0,59
míra lokalizace		-12,7	-0,75	-3,86	20,3	1,44	-0,98	-3,44
hutní stroj.		24,75	7,11	22,55	12,5	3,68	10,05	19,36
ukazatel lokalizace		0,97	0,97	1,32	0,52	0,38	1,26	2,3
míra lokalizace		-0,72	-0,23	5,52	-11,51	-6,06	2,08	10,93
r. 1902	České kraje	Středočeský	Jihočeský	Západočeský	Severočeský	Východočeský	Jihomoravský	Severomoravský
průmyslové závody celkem	100	20,04	4,22	11,08	24,15	11,75	12,1	16,65
textilní		4	2,69	8,19	33,16	21,82	11,07	19,07
ukazatel lokalizace		0,2	0,64	0,74	1,37	1,86	0,91	1,15
míra lokalizace		-16,04	-1,53	-2,89	9,01	10,07	-1,03	2,42
hutní stroj.		27,27	2,34	9,87	25,19	6,23	8,57	20,52
ukazatel lokalizace		1,36	0,55	0,89	1,04	0,53	0,71	1,23
míra lokalizace		7,23	-1,88	-1,21	1,04	-5,52	-3,53	3,87

V roce 1902 bylo v Jihočeském kraji nejvíce lokalizováno kožedělných závodů s mírou lokalizace 5,55 a papírenských závodů s mírou 5,53. Nejméně byly lokalizovány těžební závody kamene a zeminy, jejichž míra lokalizace ukazuje -2,37 a závody hutního a strojírenského průmyslu -2,35. Ve středočeském kraji včetně Prahy se největší mírou lokalizace vyznačovaly polygrafické závody 21,79 a nejmenší mírou lokalizace se vyznačovaly závody textilní -9,97 a sklářské -9,2. Největší míru lokalizace v Západočeském kraji představovaly těžební závody kamene a zeminy 11,33 a nejmenší míru lokalizace polygrafické závody. Severočeský kraj se vyznačoval největší lokalizací sklářských závodů s mírou 22,85 a nejmenší lokalizací oděvních a obuvních závodů s mírou -13,23. Ve Východočeském kraji největší míru lokalizace představovaly textilní závody 12,57 a nejmenší míru závody hutního a strojírenského průmyslu -13,36 a dřevozpracující závody -12,95. Pro Jihomoravský kraj představovaly největší míru lokalizace kožedělné závody 11,27 (stejně jako pro Jihočeský kraj) a nejmenší lokalizaci papírenské závody s mírou -9,03. Poslední Severomoravský kraj měl ve sledovaném roce největší míru lokalizace v závodech hutního a strojírenského průmyslu 10,53 a v závodech dřevozpracujících 9,97 a nejmenší míru lokalizace v kožedělných závodech -13,95.

Jihočeský kraj v porovnání s ostatními kraji našeho státu z hlediska míry lokalizace průmyslových závodů měl v popředí, tj. na druhém místě závody chemického (např. „Chemička“ – výroba umělých hnojiv ve Čtyřech Dvorech, Papírna Gellert – výroba lepenky a kartonů v Rožnově, Plynárna v Č. B. – výroba svítiplynu a „Impregnýrka“ Q. Rutgers – pražce, sloupy v Suchém Vrbném, jak uvádí Dvořák, J., Kubeš, J. 2010. Vývoj průmyslu na území Českých Budějovic od počátku 19. století do 80. let 20. století. Historická geografie, 36 (2): 255-289., sklářského, papírenského a polygrafického (Štítkárna – výroba štítků a etiket) průmyslu. Nejhůře na pátém místě se nacházely závody hutního strojírenství a oděvní (obuvnické).

Tab. 3: Lokalizace zpracovatelského průmyslu v roce 1902

r. 1902	České kraje	Středočeský	Jihočeský	Západočeský	Severočeský	Východočeský	Jihomoravský	Severomoravský
průmyslové závody celkem	100	14,98	3,38	10,47	23,49	16,83	11,56	19,29
hutní stroj.	100	26,53	1,03	10,67	17,88	3,47	10,59	29,82
ukazatel lokalizace		1,77	0,3	1,02	0,76	0,21	0,92	1,55
míra lokalizace		11,55	-2,35	0,2	-5,61	-13,36	-0,97	10,53
chemie	100	23,24	7,18	12,01	25,34	5,89	6,44	19,9
ukazatel lokalizace		1,55	2,12	1,15	1,08	0,35	0,56	1,03
míra lokalizace		8,26	3,8	1,54	1,85	-10,94	-5,12	0,61
papír	100	17,85	8,91	10,84	14	23,89	2,53	21,98
ukazatel lokalizace		1,19	2,64	1,04	0,6	1,42	0,22	1,14
míra lokalizace		2,87	5,53	0,37	-9,49	7,06	-9,03	2,69
dřevo	100	11,43	5,83	9,75	21,82	3,88	18,04	29,26
ukazatel lokalizace		0,76	1,72	0,93	0,93	0,23	1,56	1,52
míra lokalizace		-3,55	2,45	-0,72	-1,67	-12,95	6,48	9,97
kámen a zeminy	100	16,34	3,41	21,8	19,47	10,62	11,78	16,6
ukazatel lokalizace		1,09	1,01	2,08	0,83	0,63	1,02	0,86
míra lokalizace		1,36	-2,37	11,33	-4,02	-6,21	0,22	-2,69
sklo	100	5,78	6,63	13,59	46,34	8,05	7,24	12,37
ukazatel lokalizace		0,39	1,96	1,3	1,97	0,48	0,63	0,64
míra lokalizace		-9,2	3,25	3,12	22,85	-8,78	-4,32	-6,92
textilní	100	5,01	1,91	6,76	30,94	29,4	9,5	16,94
ukazatel lokalizace		0,33	-1,47	0,65	1,32	1,75	0,82	0,88
Míra lokalizace		-9,97	-1,47	-3,71	7,45	12,57	-2,06	-2,35

Pokračování na další straně č. 17

Zdroj: Mareš, J. Vývoj rozmístění Československého průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976, vlastní výpočty

kůže	100	24,61	8,93	7,33	11,66	19,31	22,83	5,34
ukazatel lokalizace		1,64	2,64	0,7	0,5	1,15	1,97	0,28
míra lokalizace		9,63	5,55	-3,14	-11,83	2,48	11,27	-13,95
oděv-obuv	100	32,36	1,08	11,64	10,26	10,13	16,89	17,64
ukazatel		2,16	0,32	1,11	0,44	0,6	1,46	0,91
míra		17,38	-2,3	1,17	-13,23	-6,7	5,33	-1,65
potraviny	100	19,93	6,72	9,12	12,04	18,61	19,05	14,53
ukazatel		1,33	1,99	0,87	0,51	1,11	1,69	0,75
míra		4,95	3,34	-1,35	-11,45	1,78	7,49	-4,76
polygrafie	100	36,77	5,76	5,66	22,53	7,17	10,17	11,93
ukazatel		2,45	1,7	0,54	0,96	0,43	0,88	0,62
míra		21,79	2,38	-4,81	-0,96	-9,66	-1,39	-7,36

Pokračování z předchozí strany č. 16

Zdroj: Mareš, J. Vývoj rozmístění Československého průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976, vlastní výpočty

V roce 1930 bylo v Jihočeském kraji nejvíce lokalizováno papírenských závodů s mírou 13,01 a nejméně kožedělných závodů s mírou -3, což vykazuje podstatnou změnu, protože v roce 1902 vykazovaly kožedělné závody největší míru lokalizace v kraji Jihočeském. Středočeský kraj s Prahou se vyznačoval největší lokalizací polygrafických závodů s mírou 28,62 a nejmenší lokalizací textilní závody -14,2. Západočeský kraj měl největší míru lokalizace opět v těžebních závodech kamene a zemin 8,87 a nejmenší míru v polygrafických závodech -5,67. Pro Severočeský kraj představovaly největší míru lokalizace sklářské závody 34,85 a nejmenší míru oděvní a obuvní závody -10,29. Východočeský kraj se v tomto roce vyznačoval největší lokalizací textilních závodů s mírou 17,87 a nejmenší lokalizací polygrafických závodů s mírou -8,74 a sklářských -8,58. Největší mírou lokalizace v Jihomoravském kraji se vyznačovaly oděvní a obuvnické závody 20,09 a nejmenší mírou papírenské závody -7,1. V Severomoravském kraji největší míru lokalizace ukazovaly závody hutního strojírenství 7,27 a nejmenší míru závody kožedělné -12,82.

Celkově Jihočeský kraj vykazoval ze všech krajů našeho státu největší míru lokalizace u papírenských závodů a druhou nejmenší míru lokalizace u závodů hutního strojírenství.

Centra skláren na duté sklo v jižních Čechách představovaly: Aninov, Klášter. Mlýn, Adolfov, Lenora, Arnoštov, Josefův Důl, Žofina Huť, Suchdol n.L., Chlum u Třeboně a Včelnička. Centra chemického průmyslu: České Budějovice (chemický velkopřmysl, destilace dřeva a dehtu, výroba krycí lepenky tužky a fermeže), Čtyři Dvory, Tábor (chemický velkopřmysl) a Jindřichův Hradec (technické tuky, oleje a barvy, laky, fermeže). Papírenský průmysl měl střediska ve Větrní a Loučovicích (výroba dřevoviny, buničiny, lepenky a papíru), v Českých Budějovicích (výroba papíru), v Písku (výroba papíru a lepenky) v Nových Hutích (výroba lepenky, dřevoviny a zušlechťování papíru), v Červené Řečici (výroba papíru) a v Mirovicích (výroba lepenky). Polygrafický průmysl se vyznačoval centry: v Českých Budějovicích (knihtiskárny, chemigrafie a galvanografie, kamenotisk), Vimperku (knihtiskárny, písmolijectví, chemigrafie a galvanografie), Prachaticích (knihtiskárny a písmolijectví), Českém Krumlově (knihtiskárny a kamenotisk) a v dalších menších či větších městech po celém Jihočeském kraji knihtiskárny.

Tab. 4: Lokalizace zpracovatelského průmyslu v roce 1930

r. 1930	České kraje	Středočeský	Jihočeský	Západočeský	Severočeský	Východočeský	Jihomoravský	Severomoravský
průmyslové závody celkem	100	17,73	4,17	12,24	20,22	16,55	12,84	16,26
hutní stroj.	100	27,88	2,38	13,75	15,02	5,38	12,05	23,53
ukazatel lokalizace		1,57	0,57	1,12	0,74	0,33	0,94	1,45
míra lokalizace		10,15	-1,79	1,51	-5,2	-0,17	-0,79	7,27
chemie	100	23,79	4,87	8,81	28,17	13,27	7,06	14,02
ukazatel lokalizace		1,34	1,17	0,72	1,39	0,8	0,55	0,86
míra lokalizace		6,06	0,7	-3,43	7,95	-3,28	-5,78	-2,24
papír	100	19,73	17,18	9,42	17,35	16,74	5,74	13,94
ukazatel lokalizace		1,11	4,12	0,77	0,86	1,01	0,45	0,86
míra lokalizace		2	13,01	-2,82	-2,87	0,19	-7,1	-2,32
dřevo	100	15,15	7,8	12,2	15,61	12,56	20,07	16,61
ukazatel lokalizace		0,85	1,87	1	0,77	0,76	1,56	1,02
míra lokalizace		-2,58	3,63	-0,04	-4,61	-3,99	7,23	0,35
kámen a zeminy	100	17	4,94	21,11	16,53	13,02	12,89	14,5
ukazatel lokalizace		0,96	1,18	1,72	0,82	0,79	1	0,89
míra lokalizace		-11,22	0,77	8,87	-3,69	-3,53	0,05	-1,76
sklo	100	6,51	4,82	12,41	55,07	7,97	6,84	6,38
ukazatel lokalizace		0,37	1,16	1,01	2,72	0,48	0,53	0,39
míra lokalizace		-11,22	0,65	0,17	34,85	-8,58	-6	-9,88
textilní	100	3,53	2,26	10,26	26,64	34,42	7,69	15,19
ukazatel lokalizace		0,2	0,54	0,84	1,32	2,08	0,6	0,93
míra lokalizace		-14,2	-1,91	-1,98	6,42	17,87	-5,15	-1,07

Pokračování na další straně č. 20

Zdroj: Mareš, J. Vývoj rozmístění Československého průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976, vlastní výpočty

kůže	100	13,73	1,17	14,74	12,14	27,04	27,73	3,44
ukazatel lokalizace		0,77	0,28	1,2	0,6	1,63	2,16	0,21
míra lokalizace		-4	-3	2,5	-8,08	10,45	14,89	-12,82
oděv-obuv	100	19,13	4,46	8,41	9,93	13,52	32,93	11,62
ukazatel lokalizace		1,08	1,07	0,69	0,49	0,82	2,56	0,71
míra lokalizace		-4	0,29	-3,83	-10,29	-3,03	20,09	-4,64
potraviny	100	27,63	6,01	9,17	15,07	11,23	16,07	14,58
ukazatel lokalizace		1,56	1,44	0,75	0,75	0,68	1,25	0,9
míra lokalizace		9,9	1,84	-3,07	-5,15	-5,32	3,23	-1,68
polygrafie	100	46,35	3,23	6,57	16	7,81	10,48	9,56
ukazatel lokalizace		2,61	0,77	0,54	0,49	0,47	0,82	0,59
míra lokalizace		28,62	-0,94	-5,67	-4,22	-8,74	-2,36	-6,7

Pokračování z předchozí strany č. 19

Zdroj: Mareš, J. Vývoj rozmístění Československého průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976, vlastní výpočty

V posledním sledovaném roce bylo v Jihočeském kraji nejvíce lokalizováno opět papírenských závodů s mírou 9,59 a nejméně závodů sklářských s mírou -3,18. Středočeský kraj včetně Prahy se vyznačoval největší lokalizací polygrafických závodů s mírou 41,84 a nejmenší lokalizací textilních závodů s mírou -19,01. V obou případech stejné jako v roce 1930, ale s rozdílnější hodnotou lokalizační míry. V Západočeském kraji byla největší a nejmenší lokalizace ve stejných závodech jako v roce 1930, ale s jinou mírou. Největší míra lokalizace v těžebních závodech kamene a zeminy 10,98 a nejmenší v polygrafických závodech -4,01. Severočeský kraj se vyznačoval největší mírou lokalizace ve sklářských závodech 39,37 a nejmenší mírou v kožedělných závodech -7,88. Největší míru lokalizace ve Východočeském kraji představovaly textilní závody 23,39 a nejmenší míru polygrafické závody -6,62. Jihomoravský kraj měl největší míru lokalizace v oděvních a obuvních závodech 26,5 a nejmenší míru ve sklářských -11,91 a polygrafických -11,81 závodech. Severomoravský kraj vykazoval největší lokalizaci závodů hutního strojírenství s mírou 5,67 a nejmenší lokalizací kožedělných závodů s mírou -15,88.

Jihočeský kraj si udržel první místo v z hlediska míry lokalizaci v papírenských závodech a nejmenší, tj. páté místo v závodech hutního strojírenství.

Ve sledovaném období 1902 – 1960 si Středočeský kraj včetně Prahy udržel největší míru lokalizace v polygrafických závodech, Západočeský kraj v těžebních závodech kamene a zeminy, Severočeský kraj ve sklářských závodech a Severomoravský kraj v závodech hutního strojírenství.

Tab. 5: Lokalizace zpracovatelského průmyslu v roce 1960

r. 1960	České kraje	Středočeský	Jihočeský	Západočeský	Severočeský	Východočeský	Jihomoravský	Severomoravský
průmyslové závody celkem	100	21,92	5,26	7,79	13,34	14,74	19,36	17,6
hutní stroj.	100	27,73	3,85	7,3	9,83	9,79	18,23	23,27
ukazatel lokalizace		1,27	0,73	0,94	0,74	0,66	0,94	1,32
míra lokalizace		5,81	-1,41	-0,49	-3,51	-4,95	-1,13	5,67
chemie	100	22,18	4,4	5,5	24,32	16,48	13,6	13,52
ukazatel lokalizace		1,01	0,84	0,71	1,82	1,12	0,7	0,77
míra lokalizace		20,26	-0,86	-2,29	10,98	1,74	-5,76	-4,08
papír	100	17,84	14,85	7,19	15,85	15,41	9,88	18,97
ukazatel lokalizace		0,81	2,82	0,92	1,19	1,05	0,51	1,08
míra lokalizace		-4,08	9,59	-0,6	2,51	0,67	-9,48	1,37
dřevo	100	15,29	10,9	9,43	10,07	13,61	27,44	13,25
ukazatel lokalizace		0,7	2,07	1,21	0,75	0,92	1,42	0,75
míra lokalizace		-6,63	5,64	1,64	-3,27	-1,13	8,08	-4,35
kámen a zeminy	100	17,87	6,45	18,77	12,21	13,71	16,68	14,3
ukazatel lokalizace		0,82	1,23	2,41	0,92	0,93	0,86	0,81
míra lokalizace		-4,05	1,19	10,98	-1,13	-1,03	-2,68	-3,3
sklo	100	6,63	2,08	10,54	52,71	14,6	7,45	6
ukazatel lokalizace		0,3	0,4	1,35	3,95	0,99	0,38	0,34
míra lokalizace		-15,29	-3,18	2,75	39,37	-0,14	-11,91	-11,6
textilní	100	2,91	6,3	6,71	19,85	38,13	12,91	13,19
ukazatel lokalizace		0,13	1,2	0,86	1,49	2,59	0,67	0,75
míra lokalizace		-19,01	1,04	-1,08	6,51	23,39	-6,45	-4,41

Pokračování na další straně č. 23

Zdroj: Mareš, J. Vývoj rozmístění Československého průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976, vlastní výpočty

kůže	100	10,9	7,73	8,39	5,46	22,7	43,11	1,72
ukazatel lokalizace		0,5	1,47	1,08	0,41	1,54	2,23	0,1
míra lokalizace		-11,02	2,47	0,6	-7,88	7,96	23,75	-15,88
oděv-obuv	100	18,47	6,95	5,98	6,45	10,88	45,86	5,43
ukazatel lokalizace		0,84	1,32	0,77	0,48	0,74	2,37	0,31
míra lokalizace		-3,45	1,69	-1,81	-6,89	-3,86	26,5	-12,17
potraviny	100	26,39	6,25	7,16	12,24	12,59	21,76	13,62
ukazatel lokalizace		1,2	1,19	0,92	0,92	0,85	1,12	0,77
míra lokalizace		4,47	0,99	-0,63	-1,1	-2,15	2,4	-3,98
polygrafie	100	63,76	2,38	3,78	7,06	8,12	7,55	7,37
ukazatel lokalizace		2,91	0,45	0,49	0,53	0,55	0,39	0,42
míra lokalizace		41,84	-2,88	-4,01	-6,28	-6,62	-11,81	-10,23

Pokračování z předchozí strany č. 22

Zdroj: Mareš, J. Vývoj rozmístění Československého průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976, vlastní výpočty

Na základě porovnání postavení zpracovatelského průmyslu Jihočeského kraje s postavení zpracovatelského průmyslu Českých krajů lze usoudit, že nejlepší postavení za sledované období měla odvětví papírenského a polygrafického průmyslu. Nejhorší postavení ve sledovaném období představovalo jednoznačně odvětví hutního strojírenství, což dokazuje tabulka č. 6.

Tab. 6: Odvětví zpracovatelského průmyslu v letech 1902 až 1960 - Jihočeský kraj v porovnání s Českými kraji

	1902	1930	1960
odvětví zprac. průmyslu		pořadí	
hutní strojírenství	5. místo	6. místo	5. místo
chemie	2. místo	3. místo	4. místo
papír	2. místo	1. místo	1. místo
dřevo	3. místo	2. místo	2. místo
kámen a zeminy	4. místo	2. místo	2. místo
sklo	2. místo	2. místo	4. místo
textil	3. místo	4. místo	3. místo
kůže	3. místo	4. místo	3. místo
oděv a obuv	5. místo	2. místo	2. místo
potraviny	3. místo	3. místo	3. místo
polygrafie	2. místo	2. místo	2. místo

4.3 Těžba surovin

Nerostné bohatství je dáno geologickou stavbou a historickým vývojem. Na většině území Jihočeského kraje se rozkládají horniny krystalinika. V menší míře jsou zastoupeny usazené horniny, které najdeme v jihočeských pánvích – Třeboňské a Českobudějovické.

Jihočeský kraj nemá významné nerostné surovinové bohatství v rámci státu. Kraj má dostatek keramických jílu. Ze stavebních hmot je významná křemelina v Borovanech u Českých Budějovic, ale je nekvalitní. V jihozápadní části kraje, zejména na Českokrumlovsku a Strakonicku, nalezneme vápenec. Dále velké množství lokalit a ložisek cihlářských surovin, šterkopísku a kamene nalezneme různě rozmístěné téměř po celých jižních Čechách. Na území kraje je poměrně velký počet kamenolomů drobného a středního rozsahu.

4.3.1 Nerudní suroviny

Nerudní suroviny mají v kraji významnější postavení než suroviny energetické a rudní. K nejdůležitějším nerudním surovinám patří grafit. Nejvýznamnější ložiska se nachází zejména v pestré skupině českokrumlovské (Český Krumlov - Městský vrch a Lazec - Křenov, na kterých byla ukončena těžba v druhé polovině roku 2003, dále ložiska Bližná – Černá v Pošumaví, Spolí, Český Krumlov - Rybářská ulice). Pestrá skupina sušicko-votická je s výskytem jediného, do roku 1967 těženého, ložiska Koloděje nad Lužnicí - Hosty, méně významná. V pestrém pásmu chýnovských svorů byl v minulosti těžen grafit u Černovic, který již nemá ložiskový význam. Mezi menší výskyty, dnes již bez průmyslového významu patří např. Lesná, Lubnice, Louka, Římov aj. Vytěžené lokality najdeme v západní části kraje, Českém Krumlově-Rybářské ulici a Městském vrchu, Spolí. Grafit se těžil nejvíce na Českokrumlovsku a v současnosti se již netěží. (viz. obr. č. 1, 3)

Kaolínová ložiska jsou v Třeboňské pánvi, která je málo významnou oblastí, kde kaolíny vznikly ze žul a biotitických pararul moldanubika. Keramické kaolíny (KK) se vyskytovaly na dvou malých ložiskách: Kolence a Klikov v okrese Jindřichův Hradec. Surovina se v současnosti netěží, ani v budoucnosti se s ní pro nízkou kvalitu nepočítá. Kaolín se těžil na Z Tábořska, SV a J Českobudějovicka, Z Jindřichohradecka.

Nejvíce jílových ložisek nalezneme v jihočeských pánvích. Hlavními jílovými ložisky jsou Borovany - Ledenice (kde se zároveň těží i diatomit) a Zahájí - Blana v okrese České

Budějovice. Další ložiska se nachází v Z části Jindřichohradecka, na JZ Táborska, a také na jihu Písecka, kde je malé ložisko. Některá ložiska jsou vytěžená. (viz. obr. č. 4)

K méně známým surovinám patří bentonit, měkká hornina složená z podstatné části z jílového minerálu. Nejvíce se ho spotřebuje jako pojiva ve slévárenství, jako plnidla (barvy, laky, farmacie, kosmetika) a suspenze (mazací oleje), ve stavebnictví (těsnicí materiál) atd. V poslední době výrazně stoupá spotřeba bentonitu jako steliv (sorbertu exkrementů domácích zvířat – tzv. „kočkolit“) a pojiva granulovaných krmiv. U Netolic je vytěžené ložisko. Současná těžba probíhá v Maršově u Tábora a Rybově Lhotě.

Méně známou surovinou těženou v jižních Čechách je diatomit, sedimentární hornina, složená převážně z mikroskopických schránek sladkovodních nebo mořských rozsivek (diatom). Surovina se používá k filtračním účelům (nejčistší druhy), k výrobě plniv (pryž, papír, kosmetika), k účelům brusným, při výrobě nosičů katalyzátorů a ve stavebnictví. Největší akumulace diatomitu v Čechách se nacházejí v jihočeských pánvích. V Českobudějovické pánvi se vyskytují diatomitové jíly (nekvalitní stavební diatomity) spolu s lignity. Ložisko Borovany - Ledenice, ležící v Třeboňské pánvi, je jediným evidovaným a zároveň těženým ložiskem v ČR.

Živec se vyskytoval a vyskytuje na horním toku řeky Lužnice s ložisky Halámky, Tušů, Dvory nad Lužnicí, Majdalena, kde je rozhodující těžené ložisko Halámky, zbývající ložiska nejsou těžena. Z vody těžené ložisko Halámky je jedním z nejvýznamnějších zdrojů živeců v ČR. Velká část zásob těchto ložisek je vázána střety zájmů s ochranou přírody, zejména s CHKO Třeboňsko. Nově je poměrně málo prozkoumaná a snad nadějná oblast Písecka. Některé menší výskyty a ložiska jsou známy z okolí Tábora. V Halámkách, Chvalšínách, Dvorech nad Lužnicí - Tušti, Majdaleně, Tušti - Halámkách se těží dodnes.

Jediné a zároveň již vytěžené ložisko křemenné suroviny se nachází se v blízkosti Velešína v okrese Český Krumlov. Nikde jinde v jižních Čechách se křemenné suroviny netěžily. Sklářské písky se také netěžily, ale slévárenské písky ano. Na JV Táborska a JV Českobudějovicka existují malá bezvýznamná ložiska. V jižních Čechách jsou dvě oblasti evidovaných vápencových ložisek: středočeská ostrovní zóna na SZ Písecka a moldanubikum jihočeské ve středu Strakonicka a u Českého Krumlova. Dolomitová ložiska nalezneme na Z a JZ kraje, ale jsou vytěžená.

Území jižních Čech bylo a stále je bohaté na těžbu stavební surovin. Důkazem toho je dekorační kámen, který se těžil a těží na SZ a Z Jihočeského kraje, především na Strakonicku. Ložiska se nachází i v jižní části kraje, ale netěží se. Další surovinou je stavební kámen. Jeho těžby byla rozptýlena po kraji poměrně rovnoměrně. V každém okrese se těžilo a těží. Pro stavebnictví jsou důležité štěrkopísky. Hlavní ložiskovou oblast jižních Čech představuje horní a střední tok Lužnice. Perspektivní oblastí je pravý břeh řeky Nežárky. Štěrkopísky se těžily i v povodí Vltavy na Českobudějovicku a těžba stále probíhá.

Poslední ze stavebních surovin těžených v jižních Čechách jsou cihlářské suroviny těžené ve středu kraje, a to na S Českobudějovicka, SZ Písecka a na S Táborska.

Ložiska drahých kamenů jsou malá. Zcela unikátním českým drahokamem je vltavín, který patří mezi tzv. tektity. Tektity jsou přírodní skla, která se vyskytují na několika místech na světě. Jejich vznik byl vždy záhadou, ale v současnosti převažuje názor, že jsou to pozemské horniny, které byly přetaveny při pádu velkého meteoritu, a tavenina vystříkla na velkou vzdálenost. Nacházejí se v jižních Čechách v terciérních i kvartérních náplavech, hlavně v jižním okolí Českých Budějovic. Menší výskyty vltavínů jsou i na jižní Moravě v okolí Třebíče, tam ale mají neatraktivní hnědozelenou barvu a jako drahokamy jsou nepoužitelné. V jižních Čechách bylo v nedávné minulosti těženo několik malých ložisek, v současnosti se těží ložiska Besednice a Ločenice ležící JZ od Trhových Svinů. Výhradní evidovaná ložiska vltavínonosné horniny jsou Besednice, Ločenice, Chlum nad Malší - východ, Slavče - sever, Vrábče - Nová Hospoda.

4.3.2 Energetické suroviny

V jižních Čechách se těžily suroviny energetické. Příkladem je uran, který se těžil při hranici Jihočeského kraje na třech významnějších lokalitách: Mečichov-Nahošín na SZ Strakonicka, Předbořice na S Písecka a Okrouhlá-Radouň v severní části okresu Jindřichův Hradec. Dále se v jižních Čechách těžilo černé uhlí, jehož těžba byla zanedbatelná pro jihočeský region. Nepatrné vytěžené ložisko najdeme SV od Českých Budějovic. Poslední energetickou surovinou těženou v jižních Čechách je lignit. Méně významné výskyty lignitu nízké kvality jsou v úzkých lalokovitých výběžcích Českobudějovické pánve, především v severozápadní části. V okolí Netolic a Zlivi se nachází vytěžená lignitová ložiska. Většina zásob byla vytěžena a zbývající nemají ekonomický význam. (viz. obr. č. 2) Ropa, zemní plyn a hnědé uhlí se v Jihočeském kraji nikdy netěžily.

4.3.3 Rudní suroviny

Těžba rud na území České republiky a Jihočeského kraje má velmi starou tradici. Nejstarší archeologické doklady o rýžování zlata pocházejí z 9. století před naším letopočtem. Ve středověku byly Čechy střediskem evropské těžby zlata, stříbra a cínu, jejichž zdroje byly dlouhodobou těžební činností téměř vyčerpány. Jihočeský kraj byl a stále je na zásoby rud průmyslového významu chudý.

Jedinou a zároveň hlavní ložiskovou oblastí těžby železa v minulosti na území jižních Čech je moldanubikum na V Jindřichohradecka. Olovo se těžilo v Ratibořských Horách a ve Staré Vožici. Vytěžené ložisko se nachází nedaleko Českých Budějovic východním směrem. Zinek se těžil v Újezdu u Kasejovic, na SZ kraje v okrese Strakonice při hranici s Plzeňským krajem. Vytěžené ložisko se nachází u Českých Budějovic. Jediné wolframové ložisko v Jihočeském kraji se nachází uprostřed hranice okresů Písek a Tábor, a to u Sepekova. Stříbro se těžilo na Táborsku v Ratibořských Horách a Staré Vožici, a také u Českých Budějovic v Rudolfově, u Adamova a Hůr. Olovo-zinek-stříbro se těží v rámci polymetalických rud. Malé vytěžené ložisko nalezneme i na Českokrumlovsku. Zlato se těžilo pouze na SZ kraje, konkrétně na Strakonicku v Modlešovicích, na Písecku v Sepekově, Voltýřově a Voltýřově-rozsypu. Výjimkou byla těžba zlata v Roudném u Českých Budějovic.

(<http://www.geofond.cz/cz/o-nas/dokumenty/rocenka-surovinove-zdroje-cr-nerostne-suroviny>)

4.3.4 Rašelina

„Ve velké míře se na území kraje vyskytují ložiska rašeliny, a to na rozloze 8 9000 ha, což je asi 25% z celkové plochy rašelinišť v ČSSR. Hlavní oblast těžby je v Třeboňské pánvi, zejména v okolí Suchdola nad Lužnicí, Třeboně a Soběslavi.“ (Mištěra, L. a kol.: Zeměpis krajů ČSSR, SPN, Praha 1968.)

„Hned po Třeboňské pánvi je Šumava nejvýznamnější rašeliništní oblastí v našem státě. V rámci ČR je na rašeliniště nejbohatší Jihočeský kraj (420 evidovaných ložisek, 12 500 ha), následuje kraj Západočeský (600 ložisek, 6 250 ha). Jako rašelinné ložisko je evidována lokalita s minimální výměrou 0,5 ha a minimální mocností 30 cm v neodvodněném stavu.“ (http://www.npsumava.cz/cz/1281/sekce/raseliniste/)

Jihočeský kraj nebyl a není bohatým územím na suroviny. Díky velkému množství stavebních surovin, zejména stavebního kamene, šterkopísků a cihlářských surovin, došlo k rozvoji stavebního průmyslu v jižních Čechách. Bohatá byla těžba grafitu a dřeva, proto se

rozvíjel hojně dřevozpracující průmysl. Jíly a živec byly dobrými surovinami pro rozvoj keramického průmyslu a vápenec přispěl k rozvoji sklářského průmyslu.

4.4 Doprava

4.4.1 Stezky a silniční doprava

Suroviny se dopravovaly od středověku po stezkách. Nejznámější byla Zlatá Stezka vedoucí z Pasova do Prachatic. Hlavní surovinou, která byla přepravována, byla sůl. Prvními dopravními prostředky pro přepravu zboží a surovin byly vory, později lodě. K říční dopravě sloužila hlavně Vltava, po které se přepravovalo palivové a stavební dřevo, sůl. Rychlejší způsoby přepravy postupně vytlačily říční dopravu koncem 19. století. Do počátku 19. století byla přeprava zboží i osob zajišťována především krytými formanskými vozy a kočáry nejrůznějších typů. Nejfrekventovanější silnicí byla jednoznačně cesta mezi Českými Budějovicemi, Freistadtem a Mauthausenem – tzv. koněspřežka. Osobní přepravu zajišťovaly poštovní vozy. (Historie a současnost podnikání na Českobudějovicku, Městské knihy, Pardubice 1999.)

Do poloviny 19. století byla v Čechách dobudována síť státních silnic, které navazovaly na silnice z 18. století. Silnice byly rozbité a přeprava byla časově dlouhá a nebezpečná. Silnice měly kamennou vozovku a na okrajích za příkopem lemující silnici stály kamenné patníky. (Novohradské hory a Novohradské podhůří, Baset 2006.)

„Nejvíce cest vedlo pochopitelně do Čech z jihu od Dunaje. Tzv. stezka rakouská směřovala z hradu Raabs na Dyji k Písku. Jižněji vstupovala do Čech stezka vitorazská vedoucí přes Nové Hrady, Doudleby a Tábor ku Praze. Velmi stará, již počátkem 10. stol. doložená, byla stezka linecká, sloužící především dopravě soli a ovcí. Vedla z Lince k Vyššímu Brodu a Netolicím, kde se spojovala se zlatou či prachatickou stezkou, doloženou již koncem 11. stol. Ta vedla od Pasova na Volary, Prachatice, Netolice a Vodňany ku Praze.“ (Půlpán, K.: Nástin českých a československých dějin do roku 1990, II. díl, Praha 1993.)

„Zásada, že jest silnice základem všeho hospodářského života a blahobytu, má zvýšenou platnost v krajích hospodářsky slabých, bez průmyslu nebo s průmyslem málo vyvinutým, kde poměry nenutily ke stavbě i jen podružných železnic. Poměry tato jsou v jihočeských okresích, kde mimo to na vývin silniční sítě vykonávaly rozhodující a neblahý vliv všemocné velkostatky. V mnohých okresích následkem toho silniční síť poměrně hustá nemá komunikačního významu, poněvadž značná její část má ráz panských hospodářských

cest, vedených bez ohledu na osídlení, takže mnoho obcí jest bez silničního spojení. Neblahý vliv na silniční hospodářství v jihočeských okresích má také jejich nepoměrná rozloha, malá poplatní síla a povšechný nedostatek dobrého kamene. Proto jsou tu silniční sítě – k poplatní síle neúměrně dlouhé – i nedostatečně udržovány a tedy ve stavu, neodpovídajícím požadavkům dopravy. Je-li tedy silniční síť komunikačně nevyhovující a ve stavu povšechně špatném, možno prohlásit, že dopravní poměry v jihočeských okresích jsou kritické, znemožňující jakékoliv povznesení zintenzivněním polního hospodářství, zařizováním průmyslových podniků, nebo povzbuzením turistického ruchu.“ (Národohospodářský sbor jihočeský, cíle a výsledky jeho prací, Praha 1927, s. 29)

4.4.2 Železniční doprava

„Železniční síť v Jihočeském kraji prošla během svého vývoje nelehkou a velmi složitou cestou. Kraj, kterým po celá staletí ve středověku procházely důležité obchodní stezky z Rakouska a Bavorska, zůstal v době kapitalistického podnikání v 19. století stranou většího vývoje železniční sítě. Hlavní příčina je všeobecně známa – téměř mizivá průmyslová základna. Byl zde sice dostatek levných pracovních sil, ale chyběly průmyslové suroviny a paliva, tedy dva základní faktory rozvoje průmyslu.“ (Roubík, F. K vývoji železniční sítě v jižních Čechách, JSH, 1973, 4.)

Značnou část zboží a v menší míře i osob přejala koněspřežní železnice postavená v letech 1825-1836. Konešpřežka vedoucí z Českých Budějovic do Gmündenu měla být jakou si spojnici mezi Vltavou a Dunajem. S nástupem parních lokomotiv byla téměř celá část na české straně využívána pro parní železnici. V roce 1857 byla konešpřežka prodána Západní dráze císařovny Alžběty a 18. srpna 1868 začala přestavba konešpřežní železnice na parní provoz, kterou zahájila společnost Západní dráhy císařovny Alžběty. Trasa konešpřežky na českém území byla použitelná po menších úpravách i pro lokomotivní dráhu. (Hlavačka, M. Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce, Academia, Praha 1990.)

„23. 6. 1870 projel první vlak z Vídně do Plzně. Vlaky tažené parní lokomotivou, přinesly zejména jižním Čechám hospodářský a kulturní rozvoj. Myšlenku zřídit železnici z Českých Budějovic do Vídně a do Plzně se rozhodl budějovický rodák Vojtěch Lanna.“ Z Rakouska do Českých zemí pronikala Dráha císaře Františka Josefa. Páteří Dráhy císaře Františka Josefa byly tratě z Vídně přes České Budějovice a Plzeň do Chebu a z Českých Velenic do Prahy. Výstavby Dráhy císaře Františka Josefa přinesla nespočítatelný prospěch všem městům a obcím v širokém okolí tratí. České Budějovice získaly pro svůj průmysl a

živnosti levnější uhlí z plzeňské pánve, značně rychlejší a levnější dopravu surovin i výrobků, než byla doprava formany, a tím lepší konkurenční schopnosti. To znamenalo i vyšší zaměstnanost ve městě i okolí.“(Českobudějovické listy 9/123, 27. 5. 2000, s. 18., Jaroslav Riedl.)

Dráha císaře Františka Josefa, která získala povolení ke stavbě roku 1866, se skládala z těchto tratí: Č. Budějovice – Plzeň (délka 136km), Č. Budějovice – Č. Velenice (51km), Č. Velenice – Praha (186km), Plzeň – Cheb (105km), Pražská spojovací dráha (4km) a Č. Budějovice – Veselí n. L. (37km). Tato významná železniční dráha sloužila pro převoz uhlí z Plzně přes České Budějovice do Vídně, a také poskytovala mnoha lidem práci, čímž byla snížena velká nezaměstnanost po prusko-rakouské válce. Dráha císařovny Alžběty spojovala České Budějovice a Horní Dvořiště v délce 57 km. (Hlavačka, M. Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce, Academia, Praha 1990.)

„Devatenácté století bylo dobou nebyvalého rozvoje hospodářského podnikání, které úzce souviselo s výstavbou železnic. Zavádění nového dopravního prostředku se setkalo s množstvím závažných problémů. Stavba železnice přinášela nezvyklý ruch do poklidného života provinčních měst a venkova a zásadním způsobem ovlivnila život jejich obyvatel. Přinesla velké změny ve způsobu cestování a nebyvalým způsobem "zkrátila" vzdálenosti. Železnice zároveň mohla díky své rychlosti a nízkým cenám vítězně konkurovat do té doby používané formanské, poštovní a zdoluhavé dostavníkové dopravě. Toho si byli vědomi formané, dostavníkoví dopravci, obchodníci, řemeslníci, hostinští a další osoby závislé na silniční dopravě. Obávali se ztráty výdělků a brzy se objevily jejich protesty a projevy odporu proti modernímu dopravnímu prostředku. Možnost rychlejšího průmyslového a obchodního rozvoje a získání dalších hospodářských výhod, které by přineslo železniční spojení, si od počátku uvědomovala většina měst. Nastal tvrdý konkurenční boj mezi jednotlivými městskými celky o napojení měst na železnici, což mělo za následek dlouhodobé zpoždění nebo zrušení projektů na výstavbu dráhy. Žádná z překážek ale nebyla tak velká, aby potlačila nový vynález doby technické revoluce, který svým uživatelům přinášel nesmírné výhody. Patřila mezi ně větší rychlost železniční dopravy, přesnost, bezpečnost, levnější dopravní sazby, usnadnění obchodu s cizinou, snazší cesta zboží od výrobce ke spotřebiteli, větší možnost vyrovnávání cen a mezd, odpoutání průmyslu od potřeby blízkosti surovin, jež mohly být snadno a levně dopravovány na větší vzdálenosti. Vlna výstavby parních železnic zasáhla oblast průmyslově chudých jižních Čech s určitým zpožděním. Provoz na trati České Budějovice - Český Krumlov - Kájov - Želnavo byl zahájen až roku 1892. Želnavská dráha vznikla z potřeby kvalitnějšího

dopravního propojení rozsáhlého majetku knížecího šlechtického rodu Schwarzenberků pro přepravu grafitu z tuhových dolů v Černé v Pošumaví, dřeva a levné rašeliny z lesů na Šumavě. Od 15. října 1893 začal provoz na trati Strakonice - Volyně - Vimperk, na trati Číčenice - Vodňany - Prachatice a Prachatice - Volary. Odtud bylo 9. července 1900 navázáno železniční spojení přes Lenoru do Vimperka, překonávající na Kubově Huti hlavní šumavský hřeben v téměř tisícimetrové nadmořské výšce. Teprve v roce 1910 byla trať prodloužena z Volar přes Černý Kříž na bavorskou hranici k městečku Heidmühle.”

(http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_zeldop.xml)

„Do konce 70. let 19. století již byla postavena převážná většina hlavních drah, tvořících základ naší nynější železniční sítě. Stavební ruch však dokončením těchto tratí neutichl. V roce 1880 vyšel zákon o místních drahách, který otevřel novou kapitolu v dějinách našich železnic. Nové tratě, vybudované na jeho základě, doplnily síť hlavních tratí a umožnily hospodářský rozvoj oblastí doposud železnicí nedotčených.“ (Krejčířík, M. Po stopách našich železnic, Nadas, Praha 1991.)

„Vedle výstavby místních drah došlo začátkem 80. let 19. století k uskutečnění jednoho z nejvelkorysejších železničních projektů na našem území, k postavení Českomoravské transverzální dráhy. Myšlenka železničního spojení jižních Čech se Slovenskem se poprvé objevila již ve 40. letech 19. století, ale teprve po roce 1866 začala dostávat reálnější podobu. Vznikla řada projektů, několikrát se vyměřovalo, ale pro nezáměr vídeňské vlády začala stavba až v roce 1884. Trať z Domažlic přes Písek, Tábor a Horní Cerekev stavěla Státní dráha.“ (Krejčířík, M. Po stopách našich železnic, Nadas, Praha 1991.)

V 70. letech 19. století byla vybudována jižní transverzálka Jihlava – Jindřichův Hradec – Třeboň – České Budějovice – Volary – Bavorsko. České Budějovice se postupem času staly významným železničním uzlem. (Historie a současnost podnikání na Českobudějovicku, Městské knihy, Pardubice 1999.)

V roce 1873 vypukla v českých zemích a samozřejmě zasáhla i jižní Čechy hospodářská krize, která poznamenala provozované a rozestavěné železnice. Stát poskytoval ze svých prostředků zálohy na dokončení rozestavěných železnic, aby nezkrachovaly mnohé železniční společnosti. Na přelomu 19. a 20. století bylo mnoho železničních společností zestátněno kvůli finančním potížím. (Novohradské hory a Novohradské podhůří, Baset 2006.)

Železniční trať Strakonice – Blatná – Březnice, dlouhá 50 km, protíná tehdejší blatenský kraj. Téměř uprostřed tratě leží Blatná. Než byla postavená dráha, blatenský kraj byl průmyslově chudý, trpěl nedostatkem pracovních příležitostí. Podniků bylo jen několik a ještě s malým počtem dělníků. Díky postavení dráhy v roce 1899 došlo k rozvoji obchodu, řemesel, živností, vznikly dvě továrny na obuv atd. (80. let blatenské dráhy, 1978.)

„Na přelomu 19. a 20. století byla železniční síť v Jihočeském kraji takřka hotova. Ale právě v této době vrcholily snahy podnikatelů, majitelů panství a představitelů měst na účelné dobudování železniční sítě. Byla to především jihočeská města, která se snažila vytvořit dokonalou železniční síť, jenž by plně vyhovovala obchodním a ekonomickým zájmům kraje.“ (Roubík, F. K vývoji železniční sítě v jižních Čechách, JSH, 1973.)

V roce 1911 byla postavena elektrifikovaná dráha, nazvaná Vyšebrodská místní dráha, linoucí se údolím Vltavy od obce Rybník do Lipna. Hydroelektrárna Horní mlýn u Herbertova sloužila k napájení vlakové soustavy. Stavba železniční tratě byla především v zájmu majitele papírny v Loučovicích. Do papírny směřovala vlečka z bučovické stanice. Elektrická dráha byla připojena u stanice Rybník na trať České Budějovice – Horní Dvořiště. (Rebstock, R. Zapomenuté železnice, Sušice 1994.)

V souvislosti se stavbou lipenské přehrady v letech 1951-1958 doznala původní trasa dráhy změny. V současnosti je vedena k nové konečné na levém vltavském břehu jak uvádí Pavel Schreier v díle Zrození železnic v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Baset, Praha 2004.

4.4.2.1 Úzkorozchodné železnice

„Šamotová dráha ve Zlivi u Českých Budějovic je nejstarší z několika schwarzenberských drážek v jižních Čechách, které vznikly pro různé účely. Připomeňme jen drážku pro dopravu grafitu a rašeliny v Černé v Pošumaví-Hůrce, vápennou dráhu v Chýnově či pozdější lesní železnice ve Velechvíně a Libníči u Českých Budějovic a v Arnoštově u Prachatic. Těžba šamotového jílu ve schwarzenberském polesí Blana u Zlivi původně jen doprovázela dobývání železné rudy s malým obsahem železa.“ (Bauer, Z. Úzkorozchodné železnice v průmyslu a zemědělství, Praha 2003).

„V roce 1885 byla postavena původní drážka s rozchodem 700 mm jako animální. Délka trati se měnila od 3,8 km v roce 1887 přes 6,9 kilometru v roce 1946 až po současné asi tři kilometry.“ (Bauer, Z. Úzkorozchodné železnice v průmyslu a zemědělství, Praha 2003.)

„Modernizace výroby a změny výrobních programů přináší také změny dopravy surovin a dalších materiálů. S tím je spojena i změna logistických systémů. Drážka dříve přepravovala materiál, pro jehož objem by bylo potřeba mnoho nákladních automobilů, jezdících po dvojnásobné délce místních silnic. Nyní je potřeba surovin z místních zdrojů asi desetinová a tudíž drážka ztratila význam. Po 120 letech, přesně 13. září 2005, byla zahájena likvidace drážky.“ (http://spz.logout.cz/uzke/cz_zliv/zliv.html)

„Nejrozsáhlejší uhelný povrchový důl mimo severočeskou pánev představovala těžba lignitu v jižních Čechách u Mydlovar (pol. 19. století). Ve 30. letech 20. století tu byla pro spalování zdejšího uhlí vystavěna uhelná elektrárna. Na skrývce dolu Svatopluk byly zaměstnány především různé stavební firmy a teprve po roce 1945 měla elektrárna také více vlastních lokomotiv včetně elektrických.“ (Bauer, Z. Úzkorozchodné železnice v průmyslu a zemědělství, Praha 2003.)

„Jinak nepříliš významná Schwarzenbergova železnice o rozchodu 700 mm v Chýnově je zajímavá tím, že částečně nahradila bývalou dopravu parní silniční lokomotivou ze zdejších vápencových lomů do Chýnova a na tábořské nádraží. Ze schwarzenberských drážek v jižních Čechách, které kromě vápence převážely i jiné suroviny včetně dřeva, zůstala do dnešních dnů zachována jen šamotová dráha ve Zlivi u Českých Budějovic. Možné stopy po rašelinové drážce u Černé v Pošumaví pohltily vody lipenského přehradního jezera, ale portály štol její důlní grafitové části jsou dosud zachovány.“ (Bauer, Z. Úzkorozchodné železnice v průmyslu a zemědělství, Praha 2003.)

„Ospalé nádražičko v Kájově ležící mezi Českým Krumlovem a Horní Planou je výchozím bodem zajímavé vlečky do závodu Jihočeských papíren (JIP) ve Větrní. Vlečka končí na levém břehu Vltavy nákladištěm daleko za továrnou, skrze kterou nejprve projde. Dále proti proudu se říční údolí na této straně zužuje a pro koleje už zde místo není.“ (<http://www.pshzd.cz/vetrni.html>) Vlečka o délce 5 km a rozchodu kolejnic 760 mm byla otevřena roku 1912, jak uvádí Bauer Zdeněk, Úzkorozchodné železnice v průmyslu a zemědělství, Praha 2003.

Z nákladiště Zbytiny do Arnoštova vedla od roku 1918 úzká lesní železnice o délce 14,280 km. Na dráze bylo přepravováno dřevo na pilu do Arnoštova a zpět řezivo. Z Arnoštova vedly dvě gravitační drážky, po kterých se přiváželo dřevo. (Bauer, Z. Úzkorozchodné železnice v průmyslu a zemědělství, Praha 2003.)

Průmysl konce 19. až do poloviny 20. století by se jen velmi těžko obešel bez úzkorozchodných železnic. Pro průmysl byly nejdůležitější úzkorozchodné železnice důlní a lomové, stavební, skryvkové a lesní. Tyto železnice měly krátkou životnost oproti veřejným železnicím a jejich trasa se s postupem práce měnila. Svě důležité postavení měly drážky, které byly jen několik desítek metrů dlouhé. Ale samotná drážka nepředstavovala kompletní dopravní systém. (Bauer, Z. Úzkorozchodné železnice v průmyslu a zemědělství, Praha 2003, s. 20 a 21.)

„Do éry budování místních drah spadá i počátek elektrizace našich železnic. V roce 1903 začal provoz na trati Tábor – Bechyně s elektrickou trakcí. Původní projekt této místní dráhy předpokládal parní provoz. Bechyňské družstvo pro stavbu trati přistoupilo na nabídku inženýra Františka Křižíka, který navrhl přepracovat projekt na provoz elektrický.“ (Krejčířík, M. Po stopách našich železnic, Nadas, Praha 1991.)

4.4.2.2 Neuskutečněné projekty

„Snad největší zájem bylo o výstavbu tratě mezi Týnem nad Vltavou a Bechyní v roce 1874, kdy byl vypracován projekt transverzální dráhy Železná Ruda – Sušice – Písek – Týn nad Vltavou – Bechyně – Veselí nad Lužnicí – Jindřichův Hradec – Strmíla – Telč – Brno. Ale došlo k zániku projektu. Další neuskutečněné projekty: Tábor – Mladá Vožice, Protivín – Týn nad Vltavou – Veselí nad Lužnicí, Strakonice – Třeboň, Sudoměřice – Mladá Vožice.“ (Roubík, F. K vývoji železniční sítě v jižních Čechách, JSH, 1973, 4.)

Další projektovanou železnicí měla být pravděpodobně úzkokolejka spojující Jakuli – Nové Hrady – Horní Stropnici – Benešov nad Černou. Projekt nebyl realizován. (Schreier, P. Zrození železnic v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Baset, Praha 2004.)

Nerealizovaných projektů existuje mnohem víc. Jsou zmíněné jen ty nejznámější a ty, které by přispěly k rozvoji průmyslu. U zmiňovaných projektů nedošlo k realizaci pravděpodobně kvůli nedostatku financí a nevhodnému terénu pro stavbu železnic.

„Národohospodářský sbor jihočeský chápal již od počátku své činnosti význam veřejných komunikačních prostředků pro žádoucí hospodářský rozvoj své oblasti. Členové NSJ věnovali proto trvale otázkám dopravy železniční zřetel co nejintenzivnější. Především se snažili sjednat a udržovat mezi Sborem a příslušnými úřady, tedy ministerstvem železnic a ředitelstvím státních drah Plzeň a Praha – Jih, tak fungující spojení, aby umožňovalo rychlé a dle možnosti i příznivé projednání nutnou potřebou zdůvodněných požadavků širšího či užšího

kruhu naší jihočeské veřejnosti neb i jen pojedinych hospodářských jednotek. Vrcholným důkazem Sborem vzbuzeného zájmu správy československých státních drah na hospodářsky dosud zanedbávaných krajích jihočeských možno jistě vším právem označit zájezd pana ministra železnic Najmana do jižních Čech ve dnech 25. a 26. února 1927, při kteréžto příležitosti tento zodpovědný správce železničního podniku státního jednak z vlastního, bezprostředního pozorování poznal strasti a bolesti Jihočecha, jednak umožnil, aby zástupci všech složek hospodářského života našeho ve Veselí n. L., Č. Velenicích, Č. Budějovicích, Strakonících, Brodu nad Lesy a Domažlicích sami osobně mu tlumočili a odůvodnili přání svá všeho druhu, pokud dotýkají se železniční sítě jihočeské.“ (Národohospodářský sbor jihočeský, cíle a výsledky jeho prací, Praha 1927, s. 25).

Železniční referát se věnuje péči o doplnění nedostatečné železniční sítě a úpravě železničních nákladních tarifů v jižních Čechách. Dále se snaží zřizovat nové stanice, zastávky a nákladiště, o zlepšení jízdních řádů jak rychlíků, tak osobních vlaků, o elektrizaci nádražního osvětlení, o postátnění místních drah apod. (Národohospodářský sbor jihočeský, cíle a výsledky jeho prací, Praha 1927, s. 26)

Pro všechny železnice v Československu včetně jižních Čech platil nákladní, osobní, i zavazadlový tarif. Pro výšku tarifu je základem kilometrovník, kde jsou sestaveny tarifní vzdálenosti jednotlivých stanic. Ovšem tarifní vzdálenosti jsou větší než skutečné vzdálenosti. (Drachovský, J. (ed.) Československá vlastivěda, sv. VI. Práce, Praha 1930.)

„Pohlédneme-li na železniční mapu Československa, naráz padá do očí, jak poměrně hustou železniční sít' mají průmyslové krajiny, např. sever Čech, severovýchod Moravy, střední Slovensko, proti krajům převážně zemědělským a chudým, např. jižním Čechám, severnímu a východnímu Slovensku.“ (Drachovský, J. (ed.) Československá vlastivěda, sv. VI. Práce, Praha 1930, s. 440.)

„S rozvojem železničního provozu byl v přímé souvislosti i rozkvět lesního hospodářství a dřevařského průmyslu, dodávajícího železnicím velká množství dřevěných prazců příčných, výhybkových dřev, mostnic i provozního a dílenského řeziva. Domácí výroba však nikdy nestačila ani zdaleka hradit spotřebu, a bylo nutné dovážet dříví z ciziny, z Uher, Haliče a Balkánu.“ (Ringes, V.: Stezkou dějin naší dopravy, Dopravní nakladatelství, 1958.)

Se stavbou a rozvojem železnic nepochybně souvisí strojírenský průmysl. Železářny v Chlumu u Třeboně a ve Františkově u Českých Budějovic (dnes okres Jindřichův Hradec)

vyráběly v polovině 19. století stoličky a klíny pro Severní státní dráhu, jak uvádí Milan Hlavačka v díle Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce, Academia, Praha 1990.

4.4.3 Říční doprava

4.4.3.1 Voroplavba

Historické počátky vzniku a rozvoje voroplavby v Čechách včetně jižních Čech jsou nejspolehlivější. Z roku 1130 jsou dochovány dvě zprávy, které by bylo možno považovat za první zprávy o voroplavbě. Nelze však rozhodnout, jednalo-li se vskutku o voroplavbu či jen o plavbu dřeva v nesvázaném stavu. Ucelenější zprávy o voroplavbě v jižních Čechách počínají druhou třetinou 16. století, ale odkud se na jihočeských tocích plavilo, lze se jen dohadovat. Je to období velkého rozmachu plavby na Vltavě, zejména voroplavby, způsobené novou orientací obchodu se solí, stavebním ruchem a celkovým rozvojem obchodu, zejména mezinárodního. Zásadní význam voroplavby spočíval však v levné a poměrně bezpečné dopravě dřeva z jihočeských lesů do Prahy. Vodní toky Vltavy, Lužnice s Nežárkou, Otavy s Blanicí a Malše s přítoky musely být několikrát během desítek a stovek let upravovány pro voroplavbu. Koryto řeky Vltavy muselo být upravováno v 19. století pro lodní dopravu. Na počátku 20. století začala voroplavba postupně upadat. Úpadek byl dovršen první světovou válkou, především nedostatkem kvalifikovaných pracovních sil. Poslední vory projely po Vltavě v roce 1960. Příčin zániku voroplavby je mnoho. Například je to rozvoj jiných dopravních prostředků, a to železniční a automobilové dopravy, stavba přehradních nádrží, nahrazování dřeva jinými hmotami ve stavebnictví či nábytkářském průmyslu aj. A především obecný trend průmyslové civilizace - vyvážet výrobky, nikoli suroviny. (Scheufler, V., Šolc, V.: Voroplavba na jihočeských tocích, Praha 1970.)

Tab. 7: Plavení dřeva a jeho vývoz v Jihočeském kraji v letech 1825 - 1916

Rok	Splaveno celkem v m ³	Vývoz do ciziny v m ³
1825	60 000	6 600
1855	228 000	147 000
1860	464 000	131 000
1865	458 000	152 000
1870	412 000	164 000
1880	364 000	204 000
1890	347 000	320 000
1897	516 000	505 354
1903	417 000	404 000
1906	593 770	502 000
1913	342 000	271 000
1916	140 000	137 000

Zdroj: Scheufler, V., Šolc, V.: Voroplavba na jihočeských tocích, Praha 1970, s. 42-43.

Nejvíce dřeva bylo ve sledovaném období splaveno v roce 1906, výrazný pokles plavení dřeva narušila první světová válka. A maximum vyvozeného dřeva do ciziny představuje rok 1897.

Tab. 8: Plavení dřeva a jeho vývoz v Jihočeském kraji v letech 1923 - 1935

Rok	Splaveno celkem v m ³	Vývoz do ciziny v m ³
1923	151 809	103 295
1924	279 386	225 987
1925	286 875	216 650
1926	208 275	146 432
1927	302 087	257 113
1928	271 120	215 447
1929	195 746	134 971
1930	188 949	123 792
1931	101 785	52 557
1932	64 711	28 311
1933	67 548	34 657
1934	150 946	126 077
1935	154 420	125 577

Zdroj: Scheufler, V., Šolc, V.: Voroplavba na jihočeských tocích, Praha 1970, s. 43.

Po první světové válce se plavení dřeva a jeho vývoz do ciziny zvýšil. Maximum v plavení dřeva a maximum ve vývozu dřeva do ciziny představuje ve sledovaném období rok 1927. Pokles nastal od roku 2008 a stále se prohluboval kvůli světové hospodářské krizi. Po roce 1933 se situace začala výrazně zvyšovat.

„Poslední vodní stavbou 18. století byl tzv. Schwarzenberský kanál mezi horní Vltavou u Plešného jezera a rakouskou říčkou Mühlou, 51 km dlouhý, 1,9 m široký a 0,9 m hluboký, který sloužil plavení polenového dříví z šumavských hvozďů do Dunaje.“ (Ringes, V.: Stezkou dějin naší dopravy, Dopravní nakladatelství 1958.)

„V roce 1791 byla provedena první souvislá plavba dřeva po celé délce kanálu. Volná polena plula Schwarzenberským kanálem a dále po řece Mühl až do Neuhausen, kde byl vybudován vyloďovací kanál a přístaviště lodí. Před ústím řeky Mühl do Dunaje byla polena zachytávána v čechlích (krytých dřevěných mostech) a nakládána do lodí, které dřevo odvážely do Vídně. S využitím nízkých dopravních nákladů bylo možné šumavské dříví na vídeňských trzích dobře zpeněžit. Nárůst těžby dřeva po otevření plavebního kanálu vyvolal v oblasti horních šumavských revírů potřebu zvýšení počtu pracovních příležitostí. Ve druhé polovině 19. století začalo stále žádanější uhlí vytlačovat užívání topného dříví, a tím klesla potřeba

těžby polenového dřeva. Plavba dříví Schwarzenberským kanálem pomalu ztrácela na významu a v roce 1916 se po celé délce kanálu plavilo už naposledy. Pouze menší část koryta kanálu byla používána ještě ve 20. století.

(http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_schkan.xml)

„Na schwarzenberském panství byla postavena v letech 1799 až 1800 ještě další stoka pro plavení polenového dřeva, tzv. Tetovská-vchynská plavební stoka, z Modré do Křemelné nad Čeňkovou pilou. Stoka obcházela divoké a nesplavné řečiště Vydry.“ (Ringes, V.: Stezkou dějin naší dopravy, Dopravní nakladatelství 1958.)

4.4.3.2 Plán spojení Vltava-Dunaj

Už ve 14. století, za vlády Karla IV., vznikl na podnět panovníka plán spojení Vltavy s Dunajem. I v následujících stoletích bylo poukazováno na propojení a splavnění Vltavy s Dunajem, ale veškeré projekty nebyly realizovány. V 19. století se touto myšlenkou zabýval například stavitel lodí Vojtěch Lanna nebo ředitel vodních staveb František Josef Gerstner. (Ringes, V.: Stezkou dějin naší dopravy, Dopravní nakladatelství, 1958.)

„Když byla roku 1869 zahájena doprava na nové dráze Františka Josefa z Budějovic přes Veselí n. L. ku Praze, kleslo nápadně – více než o polovinu – množství zboží plaveného po Vltavě. Především z největší části se již nepřepravovala sůl, po roce 1882 úplně, a grafit, a poněkud pokleslo i plavení dřeva, vorů.“ (Ringes, V.: Stezkou dějin naší dopravy, Dopravní nakladatelství, 1958.)

4.4.3.3 Paroplavba

„Paroplavba v Čechách byla ve svých počátcích (pozn. pol.19.stol.) výlučně spjata s osobní přepravou a prozatím neovlivňovala celkovou komunikační a hospodářskou situaci českých zemí. Měla význam pouze potencionální, i když i zde prokázala technickou a ekonomickou opodstatněnost. Počátky pravidelné osobní dopravy na Vltavě sahají k letům 1864-65. V listopadu 1864 založili V. Lanna a F. Ditrich Pražskou společnost pro paroplavbu na řece Vltavě. Nákladní plavba na Vltavě byla zcela kontrolována V. Lannou a omezovala se zvláště na klasickou přepravu soli z Českých Budějovic do Prahy a na voroplavbu. Zánik nákladní přepravy na horním a středním úseku Vltavy uspišilo dokončení severní větve Dráhy císaře Františka Josefa z Českých Budějovic do Prahy v roce 1871 a Rakovnicko-protivínské dráhy v roce 1876. Přeprava zboží na Vltavě – kromě voroplavby – po tomto roce ustala.“

(Hlavačka, M.: Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce, Academia, Praha 1990.)

„Rybníky, mlýny a voroplavba byla první technická využití přírodního bohatství v jižních Čechách. V každém z nich docíleno tam bylo značné dokonalosti. I když v ostatních krajích českých rybníční hospodářství a voroplavba zanikaly, zachovaly si v Čechách jižních své místo. Avšak technické obory vodního hospodářství, které vznikaly a rozvíjely se teprve v nové době (plošné meliorace, vodovody, kanalizace, lodní doprava), pronikaly do jižních Čech již velmi pomalu, neboť střední a severní Čechy zatím již celkovou hospodářskou silou a schopností přijímat nové pokroky velmi předčily kraje jihočeské.“ (Stocký, J. (ed.), Jižní Čechy. Kulturní, hospodářský, sociální vývoj a stav, Program regionální práce, NSJ, Praha 1937.)

4.5 Energie

4.5.1 Mlýny

Prostředkem na využívání vodní energie byly mlýny, které zpracovávaly obilné zrna na mouku. Mlýny byly poháněny větrem nebo vodou a stavěly se nejdříve dřevěné, později zděné. Větrné mlýny nebyly v Čechách příliš rozšířené, jak uvádí Jiří Škabrada v díle Lidové stavby: architektura českého venkova, Argo, Praha 1999. Díky velkému počtu rybníků v jižních Čechách existovalo velké množství vodních mlýnů postavených pod hrází rybníka. Mlýny bychom našli dříve v každé vesnici, která měla na dosah vodní tok.

„Ve 14. století se mlýny rozrůstaly po celých jižních Čechách. V té době byl vytvořen i mlynářský cech, který po polovině 19. století zanikl z důvodu nedostačujícímu tempu výroby.“ (Českobudějovické listy, 14/12, 15.1.2005, Nedělní kanape:příloha, s.2.)

Nejvíce mlýnů bylo na Novohradsku cca 40 a více. Mlýny stály při tocích říček Stropnice, Černá a Malše. Po Novohradsku následují okresy Strakonice s asi 26 mlýny při řece Otavě s Volyňkou, a Tábor s asi 23 mlýny na řece Lužnici a říčce Smutné. Velké množství mlýnů (cca 11) bychom našli v okolí Milevska při říčce Smutné a na Milevském potoce. Písecký okres se může pochlubit cca 13 mlýny. Ostatní okresy jižních Čech se vyznačují ojedinělým výskytem mlýnů. Při tocích říčky Smutné a řeky Lužnice existovalo nejvíce vodních mlýnů. Příkladem jsou Červený mlýn, Mlýn Šternberk, Mlýn Na Prádle, Mlýn Kvěchov, Dobronice u Bechyně aj. (<http://sites.google.com/site/mlynarsti/mlynari/jihocesky-kraj/>)

Během první světové války a po ní se všechny mlýny staly námezdními, mlely dle předpisů a dostávaly předem smluvenou mzdu. Pro značný blahobyť za první světové války došlo ke zdokonalení a vybudování nových mlýnů, že jejich kapacita byla nadbytečná, nastal konkurenční boj a postupný zánik mlýnů. (Drachovský, J. (ed.) Československá vlastivěda, sv. VI. Práce, Praha 1930, s. 301-302.)

Josef Klempera ve své knize Vodní mlýny v Čechách, V., Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko, Libri, Praha 2002 uvádí, že v jižních Čechách existovalo 113 vodních mlýnů. Mnohé mlýny stojí dodnes, ale většina z nich není v provozu mlynářském, ale slouží jako rekreační či stravovací středisko, nebo má funkci brownfieldu. Podle Klempery nejvíce vodních mlýnů je na Pelhřimovsku, a to 31, na Českokrumlovsku 25 (mlýny na Křemžském potoce a jeho přítocích), na Dačicku 16 (z toho 11 na Moravské Dyji), a nejméně vodních mlýnů vykazují Prachaticko s dvěma mlýny a Strakonicko s jedním mlýnem.

Do 20. století se zachovaly například mlýn v Mladé Vožici na Tábořsku, Bártů mlýn u Strýčic (okr. České Budějovice), mlýn Podevráž u samoty Čakovce (okr. České Budějovice), Bergrů mlýn na potoce Záborském asi 1 km od Lipanovic na Českobudějovicku atd.

„Množství rybníků a vodních toků podtrhuje ráz jihočeských vesnic i tamějších jednotlivých staveb na vodní pohon. Převážně zděná lidová architektura selského baroka, tak typická pro tento kraj, výrazně ovlivnila i vzhled některých vodních mlýnů. Jižní Čechy byly díky nalezištím železné rudy a blízkosti rakouských ložisek krajem kujnicích a kováčích hamrů, pracujících zde až do druhé světové války. Z jihočeských hamrů si připomeňme Sýkorův hamr v Besednici na Českokrumlovsku, hamr Rejta u Trhových Svinů na Českobudějovicku či hamr v Čábuzi na Prachaticku.“ (Štěpán. L., Křivanová, M.: Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách, Argo, Praha 2000.)

4.5.2 Hamry

„Hamr původně představoval vedle pecí nejzákladnější zařízení železáren a podle něho se nazývalo celé středověké železářské středisko. Vodní kolo vlastního hamru bylo výkonnější než kola pohánějící měchy tavicí pece a výhně. Celou velkou skupinu tvoří nářadové kováčské hamry, jejichž činnost v jižních a jihozápadních Čechách mnohde vytrvala až do 50. let 20. století. Jejich výroba se zpravidla soustředila na těžší nářadí pro lesní a polní práce. Kovací

hamry poháněla soustava dvou až tří kol.'' (Štěpán. L., Krivanová, M.: Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách, Argo, Praha 2000)

„ Z jihočeských hamrů je zpřístupněn hamr v Malenicích na Volyňsku a Buškův hamr ve Lništi, necelý 1 km jihozápadně od Trhových Svinů na toku Klenského (na středním toku též Dluhošťského, později Svinenského) potoka. Hamr byl založen v roce 1870 v sousedství kostního mlýnu, který vyráběl z kostí potaš pro skláře a mydláře. Od přelomu 18. a 19. století sloužil hlavně k výrobě hospodářského náradí a později se zde vyráběly i kolíky k cirkusovým stanům. Původně byly výrobky zhotovovány z kujného surového železa, později se zde zpracovával odpadový železniční materiál. Hamr fungoval až do roku 1950. Rekonstrukce do současné podoby proběhla v letech 1990 - 1995. Buškův hamr je funkční technickou památkou. Celé zařízení je poháněno třemi vodními koly, která uvádějí do chodu buchar, brus a dmychadla u výhně. Součástí expozice je i kolekce originálního kovářského náradí.'' (<http://projekt.jiznicechy.org/cz/index.php?path=ost/hnevkov.htm>)

4.5.3 Počátky elektrizace a vliv na jihočeský region

„Jižní Čechy byly v minulosti převážně zemědělskou oblastí s malou spotřebou energie. Na potocích a malých řekách se stavěla vodní kola, která přes transmise poháněla mlecí stolice, u hamrů hnala buchary a měchy výhní, na dolech a ve vodárnách čerpala vodu, na pilách řezala dřevo. Po vzniku manufaktur se využívají i větší řeky pro pohon strojů textilních, dřevo i kovoobráběcích. V jižních Čechách byla nejdostupnější energie vody na menších tocích využitelná vodními koly. Proto se začal průmysl rozvíjet nejprve v údolích potoků a řek. Větší vodní díla postupně přicházela od kol k vodním turbínám a menší zanikala pro nákladnost údržby jezů, náhonů a kol.'' (Kubín, M. a kol., Jihočeská energetika, 1995.)

Koncem 19. století byla vodní kola nahrazována turbínami s vyšší účinností. V místech bez vodních toků umožňovaly parní stroje výstavbu továren. Z počátku parní stroje také poháněly transmise a měly i osvětlovací generátory. K elektrizaci přispěl i předpis o povinnosti osvětlovat ulice ve městech. (Kubín, M. a kol., Jihočeská energetika, 1995.)

Elektrina byla zaváděna postupně od konce 19. století. Nejdříve se zaváděla v největších městech a továrnách a během prvních 20 let 20. století byla rozvedena do dalších továren, mlýnů, pil, měst a městeček.

„Jednou z hlavních příčin chudoby a hospodářské zaostalosti kraje jest okolnost, že jižním Čechám chybí základ vyšší hospodářské úrovně západočeské a severočeské oblasti

jakož i Ostravska tj. uhlí. Proto se také nerozvinul a nemohl rozvinout v jižních Čechách velký průmysl, který pro svou existenci a rozmach nezbytně vyžaduje levné energie pohonné. Jižní Čechy jsou sice obdařeny bohatými vodními silami, ale jich využití je spojeno s poměrně nákladnými investicemi, které do jisté míry jsou nebo byly omezeny svým hospodářským účinkem buď jen na průmyslový podnik místní, nebo nejbližší jeho okolí. Pro účely soustavné elektrisace byla zvolena pánev mydlovarsko-olešnická. Ta totiž byla velmi četnými pokusnými vrty nejlépe prozkoumána a jako souvislý celek uznána za nejvhodnější k hospodárné těžbě pro povrchové uložení lignitu.“ (Stocký, J. (ed.), Jižní Čechy. Kulturní, hospodářský, sociální vývoj a stav, Program regionální práce, NSJ, Praha 1937.)

„Jihočeské elektrárny a.s. v Českých Budějovicích. Na podnět zemského správního výboru byly před válkou utvořeny v jižních Čechách čtyři elektrárenské svazy: povltavský v Českých Budějovicích, posázavský v Německém Brodě, lužnický v Táboře a otavský v Písku. Okresy poskytly těmto svazům výhradní právo k užívání okresních komunikací pro stavbu vedení elektrické energie a města se zavázala, že bez souhlasu svazů nepodniknou žádnou elektrizační akci. K dodávání elektrické energie do území svazů byla r. 1919 založena akciová Společnost Jihočeských elektráren v Českých Budějovicích.“ (Veselý, J. (ed.) Československá vlastivěda, sv. IX. Technika, Praha 1929, s. 500.)

Od založení akciové společnosti Jihočeské elektrárny se datuje počátek elektrizace českého jihu. Hlavní elektrická vedení:

Mydlovary – Písek – Letošice – Milevsko - Tábor

Písek – Strakonice – Horažďovice - elektrárna na Vydře

Strakonice – Volyně - Vimperk

Mydlovary - Č. Budějovice – Lišov – Třeboň - J. Hradec – Pelhřimov – Pacov –

Chýnov - Tábor

Protivín – Prachatice - Volary

Humpolec - Něm. Brod – Chotěboř – Příbram - Polná

Sudoměřice – Sedlec – Sedlčany - Votice

Letošice – Březnice – Příbram – Rožmitál

(Bernard, F.: Elektrisace českého jihu: informační příspěvek ku elektrizaci českého jihu, Tábor 1921.)

(viz. obrázek č. 8)

Ve dvacátých letech 20. století byly v jižních Čechách zřízeny elektrárny v rámci soustavné elektrizace Československa, a to na Vltavě v Letošticích, na Černé u Kaplice, na Želivce u Sedlice, na rybníku Rožmberku, na Vltavě v Českých Budějovicích. Elektrizace na jihočeském venkově byla prováděna odlišným způsobem, protože rozmístění jihočeského obyvatelstva a podmínky dané krajem jsou horší než v ostatních krajích. Z počátku byla výroba proudu založena na vodních elektrárnách, ale kvůli nestálosti vodních toků se hledal jiný zdroj pro výrobu elektřiny, a to lignit a rašelina. Nakonec bylo rozhodnuto pro mydlovarský lignit, jehož množství bylo dostatečné a na základě toho byla postavena elektrárna. Dosavadním vývojem skončila první etapa soustavné elektrizace jižních Čech. (Stocký, J. (ed.) Jižní Čechy. Kulturní, hospodářský, sociální vývoj a stav, NSJ, Praha 1937.)

„Elektrizace má nesporný význam pro celé území, v němž jest zavedena. Zavedení její znamená nový život a nový ruch zrovna tak, jako zavedení komunikací druhu jakéhokoliv. Má velký vliv na nový vývoj úkazu společenského, a na způsob příští hospodářské činnosti ve všech směrech. Elektrizace stává se tak vedle přinášení řady hospodářských výhod nositelem pokroku i do těch nejzapadlejších vísek, kde se žije způsobem nejprimitivnějším a hospodaří způsobem co nejextenzivnějším“ (Bernard, F.: Elektrizace českého jihu: informační příspěvek ku elektrizaci českého jihu, Tábor 1921.)

Po celou dobu existence Československa byla energetika monopolním a monolitickým odvětvím národního hospodářství. Zahrnovala tedy jak výrobu elektrické energie, tak i její distribuci ke spotřebitelům. Z tohoto důvodu je nutno posuzovat vliv energetiky na jihočeský region jako celek. Dominantní podíl výroby elektřiny je zajišťován spalováním hnědého uhlí ve velkých tepelných elektrárnách. Těžba energetického uhlí v povrchových velkolomech a jeho spalování v tepelných elektrárnách se rozhodujícím vlivem negativně podílela na celém životním prostředí České republiky včetně jihočeského regionu. Vzhledem k tomu, že těžba uhlí a výroba elektřiny byla soustředěna mimo jihočeský region, byl vliv velkých energetických zdrojů v této oblasti podstatně omezen zejména na plošný vliv imisí. K tomuto plošnému vlivu velkých zdrojů se připojoval i lokální vliv malých tepelných energetických zdrojů, zejména tepláren. V našem kraji jsou to např. teplárny České Budějovice, Mydlovary, Strakonice, Písek, Tábor. (Kubín, M. a kol., Jihočeská energetika, 1995.)

4.5.4 Elektrárny vodní, sluneční, větrné a jaderná elektrárna Temelín

4.5.4.1 Vodní elektrárny

„V Jihočeském kraji je v současné době v provozu více než 205 malých vodních elektráren s celkovým instalovaným výkonem asi 19 400 kW. Přesný počet MVE bohužel neznáme, ale většina jich je zmapována v Atlasu zařízení využívajících obnovitelné zdroje energie.“ (www.zdrojeenergie.cz).

„Energetický význam elektrárny Lipno I představuje výroba levné, ekologicky čisté, špičkové elektrické energie a využití pro regulaci výkonu celostátní energetické soustavy. Její velmi rychlé najetí na plný výkon 120 MW za 226 vteřin a dálkové ovládání z centrálního dispečinku vodních elektráren ve Štěchovicích umožňuje ovlivňovat výkonovou bilanci elektrizační soustavy České republiky. Vodní dílo Lipno vznikalo v letech 1953 - 58. K zadržení vody slouží kombinovaná zemní a gravitační hráz o výšce 26 m s potřebným hydrotechnickým vybavením. Samotná vodní elektrárna je umístěna v podzemní klimatizované kaverně o rozměrech 65 x 22 m a výšce 37 m, vylámané v hloubce 160 m pod terénem v blízkosti hráze. V podzemní elektrárně, uvedené do provozu v roce 1959, jsou umístěna dvě plně automatizovaná soustrojí s Francisovými turbínami a potřebná elektrická zařízení. Elektrická energie z generátorů se vyvádí tunelem pomocí kabelů do nadzemních transformátorů a rozvodny. V nadzemním areálu je též umístěna rozvodna 22 kV, která zásobuje rozsáhlé okolí elektrickou energií“ (http://www.vyletnik.cz/profil/vodni-elektrarny-lipno-informacni-centrum/#ixzz0iLc8l2gG)

„Druhou částí komplexu je průtočná vodní elektrárna Lipno II s jedním soustrojím o výkonu 1,5 MW. Je nedílnou součástí elektrárny Lipno I a slouží zejména k vyrovnávání odtoku z této špičkové vodní elektrárny. Mimo trvalé výroby z vyrovnaného průtoku umožňuje Lipno II špičkový provoz elektrárně Lipno I, v čemž spočívá její hlavní energetický význam.“ (http://www.vyletnik.cz/profil/vodni-elektrarny-lipno-informacni-centrum/#ixzz0iLc2h2Ev)

„Asi 4 km jihovýchodně od Týna nad Vltavou byl tok řeky Vltavy přehrazen hrází Hněvkovické přehrady. Hlavním cílem, který byl sledován výstavbou vodního díla Hněvkovice (výstavba 1986 - 1992), bylo zajištění dostatečných zásob technologické vody pro nedalekou jadernou elektrárnu Temelín. Pro tento účel byla u přehrady postavena výkonná čerpací stanice. Nádrž slouží i k využívání hydroenergetického potenciálu ve vodní elektrárně se dvěma soustrojemi s Kaplanovými turbínami s instalovaným výkonem $2 \times 4,8$ MW. Provoz vodní

elektrárny je plně automatizován a je dálkově řízen z centrálního dispečinku vltavské kaskády ve Štěchovicích, která řídí i provoz nedaleko ležící hydroelektrárny Kořensko.'' (<http://projekt.jiznicechy.org/cz/index.php?path=ost/hnevkov.htm>)

Vodní dílo Kořensko bylo vybudováno na řece Vltavě nedaleko obce Neznašov asi 5 km západně od Týna nad Vltavou. Elektrárna byla postavena současně s vodním dílem Hněvkovice. Do provozu byla uvedena v roce 1992. Řeku zde přehrazuje jezové těleso vysoké 5 m a dlouhé téměř 80 m. Jeho úkolem je udržovat stálou hladinu a odstranit tak nedostatky způsobené v městské aglomeraci Týna nad Vltavou kolísáním hladiny Orlické přehrady. Součástí vodního díla je průtočná vodní elektrárna se dvěma soustrojími s horizontálními Kaplanovými turbinami s instalovaným výkonem $2 \times 1,9$ MW a plavební komora (<http://projekt.jiznicechy.org/cz/index.php?path=ost/hnevkov.htm>)

„Nejstarší funkční vodní přehrada v jižních Čechách přehrazovala tok říčky Černé u Soběnova (asi 8 km východně od Kaplice) od roku 1925 až do srpnových povodní v roce 2002, kdy se její hráz protrhla. Význam nádrže spočívá v jejím energetickém využití blízkou vodní elektrárnou v údolí Černé (pod vsí Blansko), kam se voda přivádí štolou a podzemním potrubím o výškovém rozdílu 59,5 m. V elektrárně jsou dvě Francisovy turbíny (2×600 W).'' (<http://projekt.jiznicechy.org/cz/index.php?path=ost/hnevkov.htm>)

Přehrada Orlická je dalším ze stupňů Vltavské kaskády na území jižních Čech. Její hráz přehradila tok řeky Vltavy u Solenice v okrese Příbram. Převážná část přehradní nádrže se nachází na území jižních Čech. Přehrada byla budována v letech 1954 - 1961. V první etapě výstavby bylo připraveno zázemí pro budoucí stavbaře. V další etapě byl vybudován žlab, do něhož byla po dobu stavby hráze převedena voda Vltavy. Ihned potom započaly práce na vlastním tělese hráze. U paty hráze byla na levém postavena břehu hydroelektrárna se čtyřmi Kaplanovými turbinami. Orlická přehrada je v řetězu vltavských přehrad článkem největším, nejvyšším a nejmohutnějším. Její 450 m dlouhá hráz dosahuje v koruně výšky 91 m. Zadržuje jezero o ploše 2.732 ha, dlouhé na Vltavě 68 km, na Otavě 23 km a na Lužnici 7 km. Největší hloubka je 74 m. Jezero obsahuje 717 mil. metrů krychlových vody a je objemem zadržené vody největším v republice. (<http://projekt.jiznicechy.org/cz/index.php?path=ost/hnevkov.htm>)

4.5.4.2 Sluneční elektrárny

V posledních letech se poměrně prudce rozšířila výstavba slunečních elektráren.

Už fungující fotovoltaické elektrárny stojí na jihu Čech například v Bušanovicích na Prachaticku nebo v Dívčicích na Českobudějovicku. (<http://www.nemakej.cz/v-jiznich-cechach-se-rozrustaji-slunecni-elektrany-o30>)

Solární energie zažívá v poslední době velký rozvoj. Důkazem je projekt, který rozjíždí společnost ČEZ. U Ševětína na Českobudějovicku staví největší sluneční elektrárnu v České republice. Hotova má být za rok a její předpokládaný výkon 30 megawattů překonává výkon dosud největší tuzemské sluneční elektrárny takřka trojnásobně.

(<http://www.ct24.cz/ekonomika/77443-v-jiznich-cechach-vyroste-nejvetsi-tuzemska-slunecni-elektrarna/>)

V jihočeském regionu v současnosti (k 22. 3. 2010) nalezneme 37 fotovoltaických elektráren, z nichž 15 odvádí elektřinu do sítě, 13 elektráren slouží pro vlastní spotřebu a zbytek jde do sítě, 5 pro vlastní spotřebu a zbylé 4 pro výuku na středních a vyšších školách. Největší sluneční elektrárna jižních Čech i České republiky stojí v Dívčicích na ploše 12 ha. Mezi větší fotovoltaické elektrárny patří elektrárna u Rodvínova na Jindřichohradecku o ploše 5,4 ha, elektrárna v Českých Velenicích na území o rozloze 2,9 ha. (<http://www.calla.cz/atlas/list.php?type=7>)

Obecně mohu konstatovat, že sluneční elektrárny nejsou příliš výkonné, ale v budoucnosti lze předpokládat zvýšení výkonu a nárůst dalších elektráren.

4.5.4.3 Větrné elektrárny

Větrné elektrárny v jižních Čechách mají zanedbatelný význam v rámci České republiky i v rámci jihočeského regionu. Existují jen asi tři větrné elektrárny.

Větrná elektrárna v Horoutech u Husince, slouží k nabíjení akumulátorů pro svícení a provoz rádia a radiostanice. Dále v zahrádkářské kolonii u Vrábče mezi Velešínem a obcí Skřidla. Elektřinu majitel využívá k vlastní spotřebě v místě, kde není přivedena síť. A v blízkosti obce Malšice (u č.p.28) na Táborsku, elektrárna vyrábí do sítě. (<http://www.calla.cz/atlas/list.php?type=4>)

4.5.4.4 Temelín

25 km severně od krajského města České Budějovice stojí Temelín, který je druhou jadernou elektrárnou České republiky a jedinou v jižních Čechách. Elektrárna byla budována jako zdroj elektrické energie a zároveň slouží jako dodávka tepla ve formě horké vody např. pro Týn nad Vltavou. Kvůli výstavbě Temelínu museli být postaveny vodní nádrže Hněvkovice

a Kořensko, a také se zlepšila čistota vody v řece Vltavě, protože díky Temelínu musely být uvedeny do provozu čistírny odpadních vod v Českých Budějovicích a v Českém Krumlově. (Kubín, M. a kol., Jihočeská energetika, 1995) Důležité bylo zajištění výstavby bytů včetně technické vybavenosti a služeb, dopravní stavby a stavby spojů.

4.6 Pracovní síla

„Nejstarší statistická data o počtu obyvatelstva v jižních Čechách lze sestavit pro rok 1764, neboť teprve z toho roku se zachovala data vztahující se na území menší, než celé Čechy, totiž data podle 16 krajů. Tehdejší konskripce (prováděné jak vrchnostenskými, tak i vojenskými úřady) zjišťovaly však veškeré obyvatelstvo „domácí“, tj. do obce příslušné bez ohledu na to, zda bylo v obci přítomno čili nic, takže tato nejstarší data nemohou se s daty pozdějšími, založenými na počtu obyvatelstva „přítomného“, ať cizího nebo domácího, srovnávat. Teprve počínajíc rokem 1806 jsou výsledky starých konskripcí zachovány v takovém zpracování, že umožňují sestavit data o obyvatelstvu přítomném.“ (Korčák, J.: Vylidňování jižních Čech, Praha 1929.)

„ Již od pravěku měly jižní Čechy mnoho odlišných rysů od vývoje ostatní země (pozdní osídlení), protože celá oblast se vyznačovala chladnějším podnebím a nevalně úrodnou půdou, byla obtížně přístupna nejen z jihu, ale i ze severu a severozápadu. I roviny střední části byly vysoko položeny. Značné rozdíly trvaly po celý feudalismus – byly vyjádřeny i zvláštní mocenskou a ekonomickou úlohou rožmberského panství. Tato rozdílnost podmínek dalšího zemědělského i průmyslového rozvoje byla ovšem v době stability, resp. stagnace hospodářského života spíše latentní. Projevila se nižší hodnota hustoty obyvatelstva, pravděpodobně trvajícím po celý feudalismus“ (Kárníková, A. Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914, ČAV, Praha 1965)

Na konci 18. století, konkrétně v roce 1781, kdy osvícený panovník Josef II. zrušil nevolnictví, bylo obyvatelstvo vytrženo ze staletí závislosti feudálního venkova, bylo méně zatíženo robotami a přímým útlakem vrchností. Získalo i po hmotné stránce poměrně bezpečný a stálý výdělek – alespoň do nástupu strojní výroby.

„Přechod ke kapitalismu jako vládnoucímu hospodářskému systému, začínající ke konci 18. století, zahájil své období také ve vývoji obyvatelstva českých zemí. Stálý, od nástupu průmyslové revoluce rychlý růst rozsahu kapitalistické výroby průmyslové, a později také zemědělské, zvyšoval dlouhodobě potřebu pracovních sil a rozšiřoval existenční základnu společnosti. Umožnil tak trvalý a poměrně rychlý početní růst obyvatelstva. Tento vztah ovšem nebyl přímočarý. Celý proces brzdily a ovlivňovaly v zaostávajícím Rakousku různé feudální přežitky. I bez nich působil však vzestup kapitalistické výroby na osudy a životní způsob širokých mas velmi složitě. To bylo patrné především od přelomu 20. a 30. let 19. století, kdy teprve počal široký přechod textilní výroby k výrobě strojové a zároveň s ním mnohostranná

kapitalistická industrializace českých zemí.” (Kárníková A., Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754 – 1914, ČAV, Praha 1965.)

„Konec 18. a počátek 19. století přinesl první těžké rány největším skupinám drobných průmyslových výrobců a nejvýznamnějším odvětvím. Pro současníky méně nápadná byla skutečnost, že již za konjunktury na přelomu 18. a 19. stol. začali ztrácet práci početní předláci vlny. Přibližně od r. 1797 vytlačovala je konkurence „prvních vlaštovek“ průmyslové revoluce, spřádacích strojů. Rychlý pokles zájmu o drahé ruční předení bavlny postihl poměrně široké kraje ve středních a jižních Čechách, jejichž zemědělská chudina byla přibližně o dvacet let dříve získávána bavlnářskými manufakturami.” (Kárníková A., Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754 – 1914, ČAV, Praha 1965.)

Zaostávání úrovně výroby v jižních Čechách bylo stále výraznější – zejména při zavádění parních strojů. Stroje se prosazovaly pomalu. Velkou brzdou v rozvoji moderní techniky bylo cechovní zřízení, které houževnatě vzdorovalo novým výrobním vztahům. Napoleonské války zavivily krizi některých řemeslných odvětví. V 2. pol. 19. století docházelo k výrazné emigraci českého obyvatelstva. V rámci celostátní emigrace byly postiženy i jižní Čechy zejména v 70. letech 19. století a dále. V 70. letech 19. století došlo v jižních Čechách k přirozenému úbytku v okresech Milevsko, Bechyňsko, Mladovožicko, Sedlecko, Sedlčansko a Dolnokralovicko. Až do 80. let 19. století probíhal v řídce osídlených okresech Šumavy od Nýrska až k Novým Hradům růst obyvatelstva o šestinu. Nejrychleji rostly okresy Volary, Horní Planá. (Kárníková, A. Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914, ČAV, Praha 1965.)

„V 80. letech 19. století se projevila agrární krize vystěhovalectvím zejména v oblastech neúrodných a v oblastech hospodářsky stagnujících. Celkově pomalý populační růst v jižní části Českých zemí byl způsoben jednak pomalejším ekonomickým vzestupem zdejšího zemědělství, jednak tím, že ani ve třetí čtvrtině 19. století nedošlo zde ke zrodu většího průmyslu. Při izolaci jižních Čech neexistoval zde ani tlak zvýšené poptávky. Stagnaci a úpadek některých starších průmyslových odvětví (městské soukenictví na Českomoravské vrchovině, textilní území domažlické) a to, že zde nevznikla ve větším měřítku průmyslová výroba nová, zavinila v nemalé míře dopravní a obchodní izolovanost jižního území od kapitalistického hospodářství severovýchodně položených oblastí českých zemí a od jižního Rakouska a Bavorska. Druhým činitelem byl nedostatek nerostného bohatství, zejména uhlí, který zabránil vzniku relativně samostatných průmyslových center na novém technickém

základě. Dopravní izolace brzdila širší rozvoj také těch výrobních odvětví, která měly všechny ostatní příznivé předpoklady – šumavské sklářství, nově vznikajícího papírenství.” (Kárníková, A. Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914, ČAV, Praha 1965.)

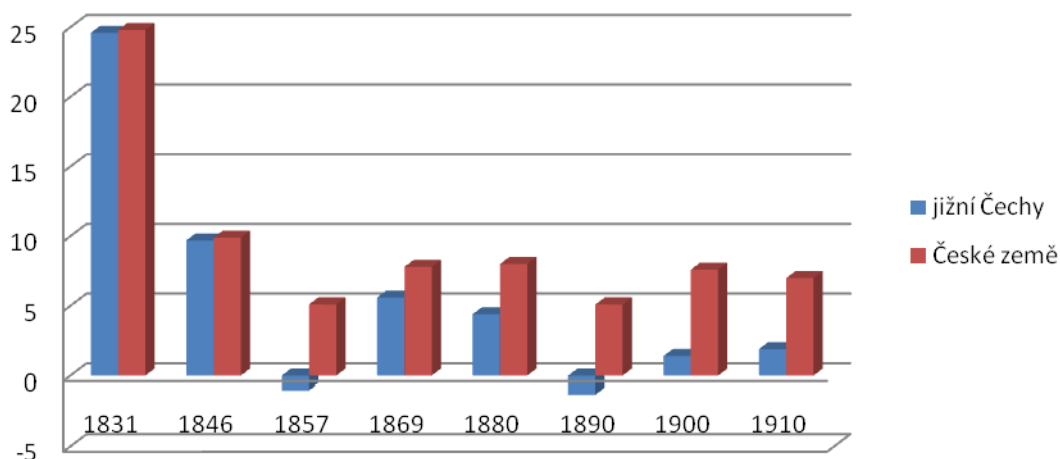
Tab. 9: Pohyb obyvatelstva v letech 1831 - 1910

Nárůst či úbytek obyvatel v (%)								
	1831	1846	1857	1869	1880	1890	1900	1910
jižní Čechy	24,6	9,7	-1	5,6	4,4	-1,3	1,4	1,9
České země	24,8	9,9	5,1	7,8	8	5,1	7,6	7

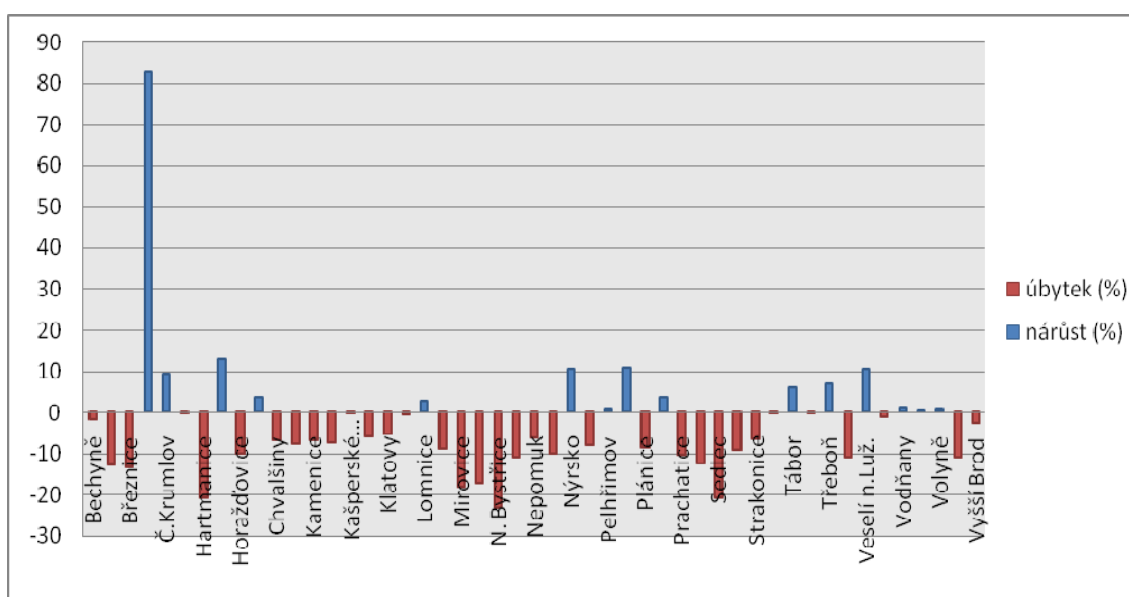
Zdroj: Statistická příručka republiky Československé I. 1920.

Od roku 1831 do roku 1857 výrazně ubylo jihočeského obyvatelstva, a to o -25,6%, což je více než v Českých zemích, kde ubylo obyvatel o -19,7%. Po roce 1857 se stav obyvatelstva zvyšoval jak v Jihočeském kraji o 6,6%, tak i v Českých zemích, ale pouze o 2,7%. Po roce 1869 až do roku 1910 byl stav jihočeského obyvatelstva a obyvatelstva Českých zemí proměnlivý, úbytek se střídal s příbytkem, ale z celkového pohledu docházelo k úbytku obyvatel. Stav z roku 1831 nebylo ve sledovaném období nikdy dosaženo a zdaleka ani přiblíženo. Stav obyvatelstva Jihočeského kraje stál po celou dobu za průměrem Českých zemí. Pohyb obyvatel a srovnání Jihočeského kraje s Českými zeměmi znázorňuje následující graf 1.

Graf 1: Nárůst a úbytek obyvatel v letech 1831 - 1910

Graf 2: Nárůst a úbytek obyvatelstva jižních Čech v letech 1881 - 1921

V Jižních Čechách za sledované období ubylo celkově 134,8 % obyvatel. Největší pokles obyvatel měl tehdejší soudní okres Nová Bystřice (-23,1%), Sedlec a Hartmanice shodně (-20,9%). Naopak nejvíce obyvatel přibylo v soudním okrese České Budějovice, a to 82,6%. Pouze v 15 soudních okresech je zaznamenán příbytek a ve 34 soudních okresech je zaznamenán úbytek.

Tab. 10: Pohyb obyvatelstva v okresech jižních Čech v letech 1881 - 1921

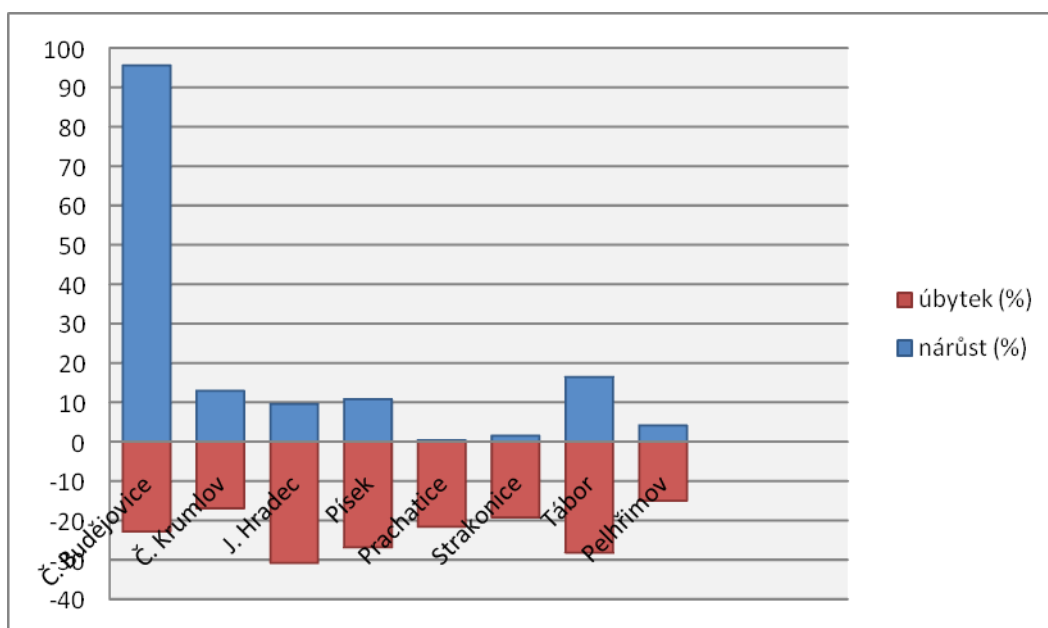
okresy	nárůst (%)	úbytek (%)
Č. Budějovice	95,6	-22,8
Č. Krumlov	12,9	-16,9
J. Hradec	9,6	-30,8
Písek	10,8	-26,8
Prachatice	0,4	-21,6
Strakonice	1,5	-19,2
Tábor	16,4	-28,2
Pelhřimov	4,1	-15

Poznámka: přepočítáno do současných okresů + Pelhřimov

Okres České Budějovice jako jediný vykazuje příbytek, a to 72,8%. Ostatní okresy vykazují úbytek, přičemž největší úbytek mají shodně okresy J. Hradec a Prachatice: -21,2%. Celkově v jižních Čechách počet obyvatel klesl o 30%.

„Na konci 19. a počátku 20. století pak populačně mírně rostlo prakticky celé Pošumaví mimo Hartmanicko a menší skupiny obcí na Plánicku a Klatovsku. V té době nastal totiž vzestup šumavského dřevařství a dřevozpracující výroby.“ (Kárníková, A. Vývoj obyvatel v českých zemích 1754-1914, ČAV, Praha 1965.)

Graf 3: Nárůst a úbytek obyvatel jihočeských okresů v letech 1881 - 1921

Jan Stocký ve svém díle: *Hospodářský průvodce jihočeský*, Praha 1927 uvádí, že od roku 1869 do roku 1921 přibylo v jižních Čechách o 50% obyvatel, ale celkově v Čechách vzrostl počet obyvatel o 37,27%. V letech 1910 – 1920 u nás ubylo téměř 2,5% obyvatel, ačkoliv v celostátním měřítku je zřetelný vzrůst o 0,13%. Odchod obyvatel je značný, kdy po 1. světové válce nám z jižních Čech ubylo 2,5 krát více lidí než z ostatních částí Čech.

„V letech 1880 až 1910 opustilo jižní Čechy trvale 10% obyvatelstva.“ (Mištera, L.: *Zeměpis krajů ČSSR*, SPN, Praha 1968.) Příčinnou vystěhovalectví nebyl jen nedostatek pracovních příležitostí, ale také jejich nedostatečná kvalita.

„ Malovýroba, dědic výrobního způsobu cechovního, poznamenala téměř na celé století hospodářský i politický vývoj jižních Čech.“ (Janoušek, B.: *Revoluční tradice jižních Čech*, Růže, České Budějovice 1971.)

V Českých Budějovicích byly zrušeny cechy roku 1839 a řemesla byla přeměněna na živnosti. Čechy se z obavy z konkurence stávaly uzavřené a brzdily zvyšování výroby. Po rozpuštění cechů vznikaly továrny ve městě. (Historie a současnost podnikání na Českobudějovicku, Městské knihy, Pardubice 1999.)

Na přelomu 20. století byl zaznamenán největší podíl počtu zaměstnaných v průmyslu v politickém okrese Jindřichův Hradec, kde z tisíce obyvatel bylo zaměstnáno v průmyslu 400

– 499 obyvatel, poté následoval politický okres České Budějovice, ve které bylo z tisíce obyvatel zaměstnáno 300 – 399 obyvatel. Nejmenší podíl počtu zaměstnaných v průmyslu vykazoval politický okres Milevsko, kde bylo z tisíce obyvatel zaměstnáno v průmyslu méně než 200 obyvatel jak dokazuje obrázek č. 9.

Za první světové války trpěl průmysl nedostatkem dělníků, kteří odešli na frontu. Většina podniků se orientovala na válečnou výrobu. Po vzniku ČSR dosahoval českobudějovický průmysl maximálně 80% předválečné produkce. Hlavní příčinnou byla ztráta rakouských a balkánských trhů. Exportu bránily vysoké celní bariéry. (Historie a současnost podnikání na Českobudějovicku, Městské knihy, Pardubice 1999)

„Srovnáme-li vývoj jižních Čech po vzniku ČSR se situací za rakousko-uherské monarchie, je možné konstatovat, že došlo k některým změnám. Projevilo se to hlavně ve změně hospodářského postavení jižních Čech. Převážná část jihočeského průmyslu byla před první světovou válkou exportně orientována zejména do oblastí rakouských alpských zemí a také do zámoří. I když jihočeský průmysl nabyl z hlediska kapitálové síly ani z hlediska koncentrace a technické úrovně vyvinutý, nesetkával se v rámci rakousko-uherského vnitřního trhu s tak velkými odbytovými potížemi, jako v nově vzniklé Československé republice. Pro jihočeskou oblast bylo rovněž příznačné, že dosavadní doprava byla orientována na jih, zatímco severním směrem byla silniční i železniční doprava chudá. Vídeň představovala nejen velmi důležité místo odbytu jihočeských průmyslových výrobků, ale spolu s Terstem i hlavní tranzitní místo pro jih exportu. Vymezením jižní a jihozápadní státní hranice se jižní Čechy takřka obratem ruky staly v rámci nové ČSR regionem periferním.“ (Krýdl, M., Jindrová, V. K některým nezbytným otázkám postavení dělnictva na jihu Čech v buržoazním Československu, PF, České Budějovice 1977.)

Další pokles výroby se projevil za hospodářské krize 30. let. Jejím důsledkem byla likvidace některých závodů, např. České sirkárny, smaltovny Vulkán, továrny na umělá hnojiva a lučebniny, Rehmovy strojírny a dalších. (Historie a současnost podnikání na Českobudějovicku, Městské knihy, Pardubice 1999.)

„Od roku 1929 pak začala nezaměstnanost na jihu Čech katastrofálně narůstat. Důsledky hospodářské krize v počtu nezaměstnaných se začal projevovat počátkem roku 1930. V letech 1929 – 1934 vzrostl nejvíce počet nezaměstnaných v okrese Strakonice o téměř 34 krát více, nejméně v okrese České Budějovice o téměř 9 krát více od roku 1929. Největší počet dělníků bez práce byl zaznamenán na počátku roku 1933 téměř ve všech okresech kraje

Jihočeského. Nezaměstnanost nebyla jen průvodním jevem krizí, ale projevovala se hned od počátku vzniku ČSR. Pro nedostatek pracovních příležitostí byl stupeň nezaměstnanosti vzhledem k podmínkám samotného regionu značně vysoký. Jedním z charakteristických rysů vývoje nezaměstnanosti v jižních Čechách byla sezónnost a vysoké procento vystěhovalectví. (Krydl, M., Jindrová, V., K některým nezbytným otázkám postavení dělnictva na jihu Čech v buržoazním Československu, PF, České Budějovice 1977.)

Za druhé světové války docházelo k takzvané arizaci podniků židovských majitelů, kdy do vedení těchto továren byli dosazeni němečtí správci. Některé české závody byly uzavřeny a některé přešly na válečnou výrobu.

Po druhé světové válce a hlavně po roce 1948 bylo úplně zlikvidováno soukromé vlastnictví a veškerý průmysl byl převeden násilně do rukou státu.

Politický zvrát v listopadu 1989 vedl k obnovení tržní ekonomiky i k zásadním vlastnickým změnám. Některé podniky zanikly, některé byly v restitucích vráceny původním majitelům. Zbytek získali v rámci privatizace noví majitelé a vznikla také celá řada nových průmyslových podniků. (Historie a současnost podnikání na Českobudějovicku, Městské knihy, Pardubice 1999.)

5 Vznik a počáteční rozvoj tradičních průmyslových odvětví v Jihočeském kraji

Ze studia literatury a dalších pramenů lze jako tradiční průmyslová odvětví pro Jihočeský kraj označit tato odvětví: sklářský, textilní, dřevozpracující, papírenský, potravinářský a keramický průmysl. Tyto odvětví měly dobré předpoklady pro vznik a rozvíjely se relativně rychle.

Tradiční průmyslová odvětví jsou vybírána podle dávného vzniku, historického vývoje, tradice a funkčnosti, která je promítána až do současnosti. Sice tato tradiční průmyslová odvětví Jihočeského kraje postupem času upadají, někde mohou i zanikat, ale dá se předpokládat, že ještě několik let budou ty nejsilnější tradiční odvětví fungovat, i když je konkurence, zejména ta zahraniční, poměrně velká.

5.1 Zaměstnaní v průmyslu Českých krajů v letech 1902-2009

Tab. 11: Zpracovatelský průmysl v Českých krajích v roce 1902

kraje	počet pracovníků v odvětví (%)											Zpracovatelský průmysl celkem
	hutní stroj.	chemie	papír	dřevo	kámen a zeminy	sklo	textil	kůže	oděv a obuv	potraviny	polygrafie	pracovníci
Středočeský + Praha	30,8	4,5	3,2	3,9	13,9	1,6	12,3	2,1	7,2	15,1	5,3	91439
Jihočeský	5,3	6,2	7,2	8,8	12,8	8,2	20,8	3,4	1,1	22,6	3,7	20617
Západočeský	17,7	3,4	2,8	4,7	26,5	5,4	23,8	0,9	3,7	9,9	1,2	63871
Severočeský	13,2	13,2	1,6	4,7	10,5	8,2	48,5	0,6	1,5	5,8	2,1	143363
Východočeský	3,6	3,6	3,9	1,2	8	2	64,3	1,5	2	12,6	0,9	102720
Jihomoravský	15,9	15,9	0,6	7,9	13	2,6	30,3	2,6	4,9	18,7	1,9	70539
Severomoravský	26,9	3,1	3,1	7,7	10,9	2,7	32,4	0,4	3	8,6	1,3	117703

Zdroj: Mareš, J. Vývoj rozmístění průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976, vlastní výpočty

V roce 1902 měl Jihočeský kraj největší podíl počtu zaměstnaných v potravinářském průmyslu s podílem 22,6% a v textilním průmyslu s podílem 20,8%. Potravinářský průmysl Jihočeského kraje stojí na prvním místě v porovnání s Českými kraji, stejně jako papírenský s podílem 7,2% , dřevozpracující s podílem 8,8% a sklářský průmysl s podílem 8,2% (stejně jako Severočeský kraj). Nejméně bylo zastoupeno odvětví oděvu a obuvi s podílem 1,1% - poslední místo ve srovnání s Českými kraji. Zajímavé je, že textilní průmysl v porovnání s ostatními kraj, stál až na předposledním místě z pohledu podílu počtu zaměstnaných v průmyslu. Jihočeský kraj kromě papírenského, dřevozpracujícího a potravinářského průmyslu zaostával za všemi kraji našeho státu. (viz. tab. 11)

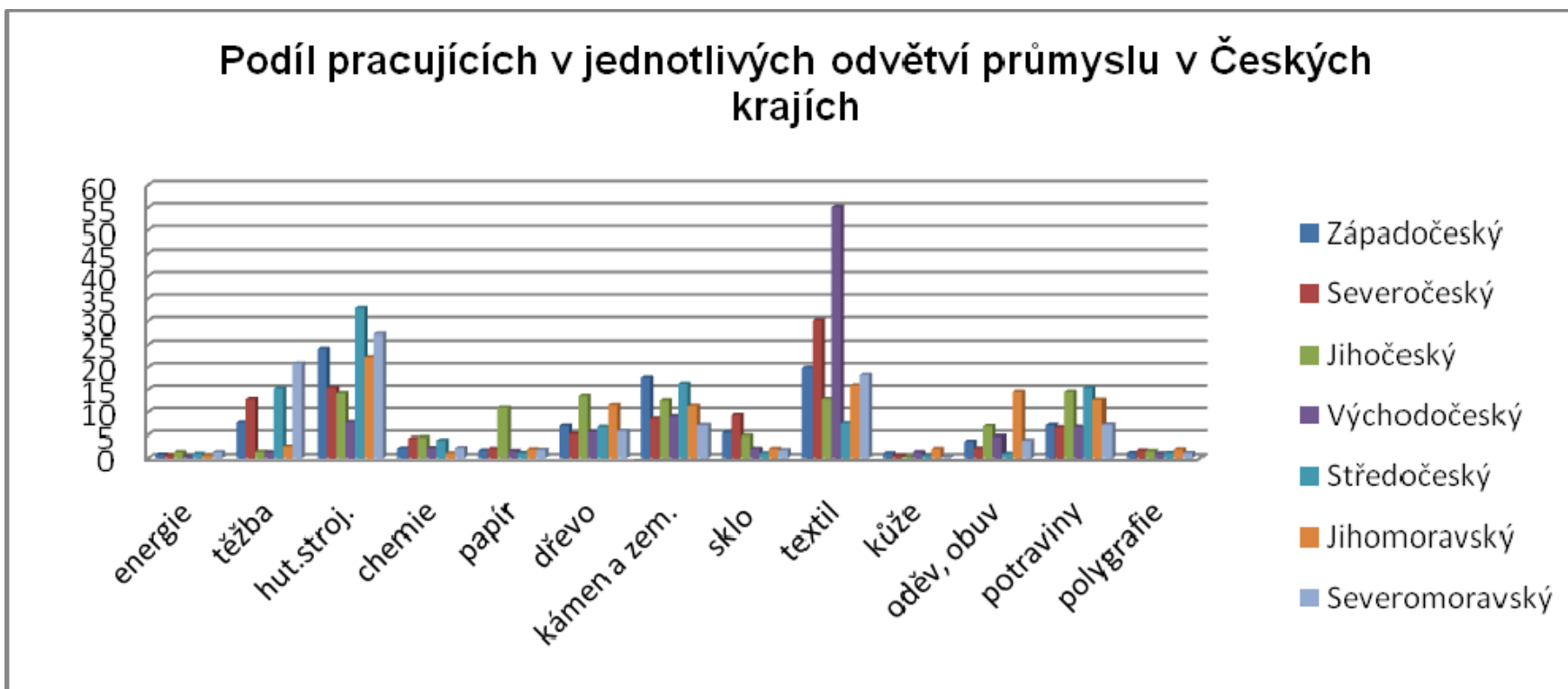
Tab. 12: Podíl počtu pracujících v průmyslových odvětvích Českých krajů v roce 1930

Kraje, 1930	energie	těžba	hut.stroj.	chemie	papír	dřevo	kámen a zeminy	sklo	textil	kůže	oděv, obuv	potravin	polygrafie	počet pracovníků
Západočeský	0,8	7,7	24,1	2,2	1,7	7	17,7	5,5	19,9	1,1	3,7	7,1	1,2	147832
Severočeský	0,7	12,9	15,4	4,3	2,1	5,2	8,6	9,4	30,1	0,6	2,2	6,6	1,7	242201
Jihočeský	1,4	1,5	14,2	4,5	11	13,6	12,6	4,8	12,9	0,3	6,9	14,5	1,6	45769
Východočeský	0,4	1,4	7,8	2,3	1,6	5,6	9,1	2,1	55,1	1,4	4,7	6,7	1,1	161148
Středočeský	1	15,3	32,9	3,9	1,2	6,7	16,3	1,1	7,5	0,6	1	15,4	1,2	84168
Jihomoravský	0,6	2,6	22,2	1,1	2	11,6	11,4	2,1	15,9	2,1	14,5	12,7	2	146083
Severomoravský	1,4	20,8	27,2	2,3	1,9	5,8	7,1	1,8	18,3	0,3	3,9	7,2	1,2	222679

Zdroj: Mareš, J. Vývoj rozmístění Československého průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976, vlastní výpočty

V roce 1930 byl v Jihočeském kraji největší podíl zaměstnaných v průmyslu zaznamenán v potravinářském průmyslu 14,5%, v hutním strojírenství 14,2%, dřevozpracujícím průmyslu 13,6%, textilním průmyslu 12,9%, keramickém průmyslu 12,6% a papírenském průmyslu 11%. Ostatní průmyslová odvětví výrazně zaostávala. Nejnižší podíl vykazoval kožedělný průmysl 0,3%. Ve srovnání s ostatními kraji našeho státu se Jihočeský kraj pyšnil největším podílem zaměstnaných v papírenském, dřevozpracujícím a chemickém průmyslu jak znázorňuje graf 4.

Graf 4: Podíl počtu pracujících v průmyslových odvětvích Českých krajů v roce 1930

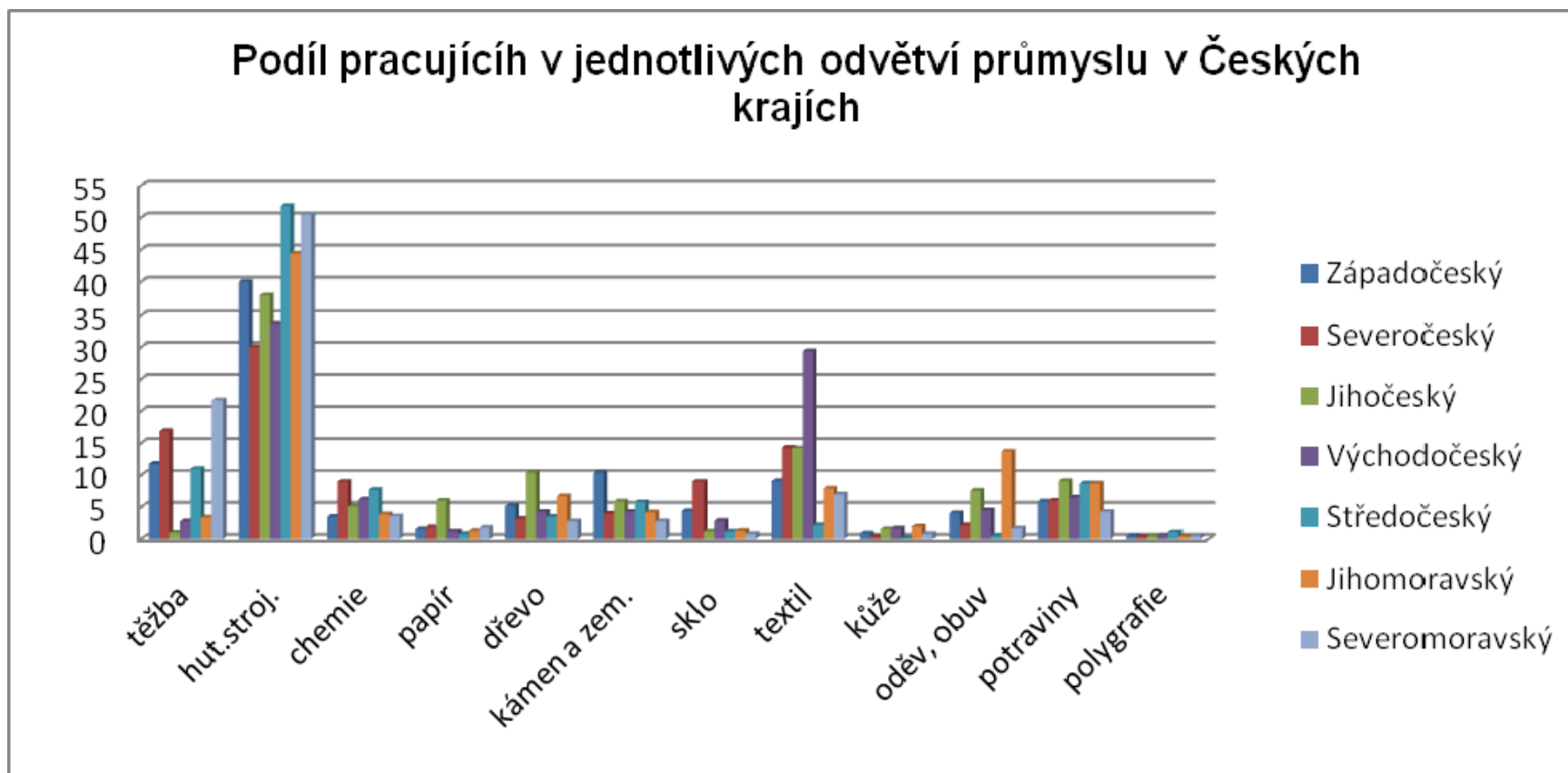
Tab. 13: Podíl počtu pracujících v průmyslových odvětvích Českých krajů v roce 1960

Kraje, 1960	těžba	hut.stroj.	chemie	papír	dřevo	kámen a zeminy	sklo	textil	kůže	oděv, obuv	potravin	polygrafie	počet pracovníků
Západočeský	11,8	40	3,5	1,6	5,2	10,4	4,4	9,1	0,9	4,1	5,9	0,5	139367
Severočeský	16,9	30	9	1,9	3,2	4	9	14,3	0,4	2,2	6	0,4	236525
Jihočeský	1	37,9	5,1	6	10,4	5,9	1,2	14,2	1,6	7,6	9,1	0,5	75407
Východočeský	2,8	33,7	6,2	1,2	4,3	4,3	2,9	29,4	1,7	4,5	6,5	0,6	203262
Středočeský	11	51,8	7,7	0,8	3,5	5,8	1,2	2,2	0,2	0,5	8,7	1,1	163713
Jihomoravský	3,4	44,4	3,9	1,3	6,7	4,2	1,3	7,9	2	13,7	8,7	0,4	316517
Severomoravský	21,7	50,5	3,6	1,8	2,8	2,8	0,8	7	0,8	1,7	4,3	0,5	331918

Zdroj: Mareš, J. Vývoj rozmístění Československého průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976, vlastní výpočty

V Jihočeském kraji v roce 1960 byl zaznamenán největší podíl zaměstnaných v hutním strojírenství 37,9% a výrazně za ním na druhém místě v textilním průmyslu 14,2%. Nejnižším podílem zaměstnaných se vyznačoval polygrafický průmysl 0,5%. V porovnání s ostatními kraji ČR převažoval podíl zaměstnaných v Jihočeském kraji v dřevozpracujícím, papírenském a potravinářském průmyslu.

Graf 5: Podíl počtu pracujících v průmyslových odvětvích Českých krajů v roce 1960

Tab. 14: Zpracovatelský průmysl v Českých krajích v roce 1989

kraje	počet pracovníků v odvětví (%)							Zpracovatelský průmysl celkem
	hutní stroj.	chemie	papír, dřevo a polygrafie	sklo	textil, kůže a oděv	potraviny	elektrotechnický	pracovníci
Středočeský+ Praha	53,2	7,6	10,5	4,1	6,1	9,3	9,3	357401
Jihočeský	38,5	2,9	18,4	5,1	21	9,6	4,6	111857
Západočeský	46,8	4,1	10,4	13	13,3	8,4	4	141031
Severočeský	30,1	11,3	11,3	16,9	17	7,8	5,6	215758
Východočeský	33,7	7	7,7	6,3	26,4	6,8	12,2	269545
Jihomoravský	46,1	6	10,4	4,5	18,6	8,1	6,4	391271
Severomoravský	58,5	4,4	7,6	3,7	9,1	6,1	10,4	365571

Pramen: Vančura M. Transformace průmyslové výroby v České republice v 90. letech. Disertační práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno 2002, vlastní výpočty

Největší podíl počtu zaměstnaných v roce 1989 v Jihočeském kraji vykazovalo odvětví hutního strojírenství 38,5%. Vedoucí postavení mělo sloučené odvětví papírenského, dřevozpracujícího a polygrafického průmyslu s podílem 18,4% v porovnání s Českými krají a potravinářský průmysl s podílem 9,6%. Nejmenší podíl ze všech krajů měl v Jihočeském kraji chemický průmysl 2,9%. (viz. tab. 14)

Tab. 15: Zpracovatelský průmysl v Českých krajích v roce 1999

kraje	podíl počet pracovníků v odvětví (%)							Zpracovatelský průmysl celkem
	hutní stroj.	chemie	papír, dřevo a polygrafie	sklo	textil, kůže a oděv	potravin	elektrotechnický	pracovníci
Středočeský+ Praha	39,5	9,1	16,7	5,4	4,5	13,7	11,1	229528
Jihočeský	30	4,2	20,5	5,1	15,7	13,6	11	94473
Západočeský	32,7	6,1	15	10,5	9,6	10,8	15,4	119472
Severočeský	29,4	10,8	16,1	12,7	11,1	9,2	10,7	146572
Východočeský	30,9	8,6	13,6	4,8	18,5	10	13,6	189042
Jihomoravský	34,3	7,8	15,1	4,4	15,1	12	11,2	273737
Severomoravský	50,3	6,7	11,6	3,5	8,6	9,9	9,4	241779

Pramen: Vančura M. Transformace průmyslové výroby v České republice v 90. letech. Disertační práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno 2002, vlastní výpočty

V roce 1999 vykazovalo největší podíl počtu zaměstnaných v Jihočeském kraji odvětví hutního strojírenství 30% (pokles o 8,5% od roku 1989). Druhý největší podíl v Jihočeském kraji představovalo sloučené odvětví papírenského, dřevozpracujícího a polygrafického průmyslu s podílem 20,5% - první místo ve srovnání s ostatními kraji (nárůst o 2,1% od roku 1989). Druhé místo jako v roce 1989 v porovnání s ostatními kraji mělo sloučené odvětví textilního, kožedělného a oděvního průmyslu s podílem 15,7% (pokles o 5,3% od roku 1989). Nejhůře stál v porovnání s ostatními kraji chemický průmysl s podílem 4,2% a představoval i nejmenší podíl počtu zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu Jihočeského kraje. (viz. tab. 15)

Tab. 16: Zpracovatelský průmysl v Českých krajích v roce 2002

podíl průměrného evid. počtu pracovníků v odvětví (%)												Zprac.prům. celkem
	hutní stroj.	chemie	papír a polygrafie	Dřevo	sklo	textil a oděv	kůže	el. a opt. přístroje	potraviny	dopr.prostředky	ostatní	pracovníci
Praha	11,3	16,9	8,1	2,2	4,2	3,8		20,2	22,3	7,6	3,4	74509
Středočeský	20,5	8,8	3,3	i.d.	8,6	0,8		12,6	9,9	33,9	1,6	93648
Jihočeský	21,8	3,8	6,9	1,9	5,4	12,1		10,8	14,6	14,5	8,2	52417
Plzeňský	30,3	10,8	i.d.	3,9	10,9	2,1	i.d.	13,9	13,3	10,6	4,2	42238
Karlovarský	20,8	2,8	i.d.	3,2	26,3	11,6		11,9	8,6	6,3	8,5	20682
Ústecký	25,1	17,4	5,7	i.d.	12,3	10,8	i.d.	7,3	11,6	6,6	3,2	45854
Liberecký	11,3	9,4	1,2	i.d.	27	8,9		11,9	3,1	12,9	14,3	48201
Královehradecký	24,9	9,7	2,4	i.d.	3,3	26,3	i.d.	14,2	8,6	5,8	4,8	49314
Pardubický	25,6	2,7	i.d.	2,4	4,3	16,7	i.d.	24,8	9,8	11	2,7	40219
Vysočina	27,9	2	2,1	4,3	6,9	9,1	2,4	12,7	11,9	15	5,7	50994
Jihomoravský	35,5	5,5	1,5	4,3	6	10,8	1	12,3	14,1	2,2	6,8	73534
Olomoucký	24,5	2	4	i.d.		19,9	2,9	25	12,8	8,1	0,8	39457
Zlínský	23,2	20,6	1,2	1	3,7	1,9	8,3	17,8	8,7	6,4	7,2	48037
Moravskoslezský	57,2	7,3	2,7	i.d.	1,3	7,3		1,2	7,3	13,8	1,9	94763

Podniky se 100 a více zaměstnanci v kraji

V roce 2002 měl Jihočeský kraj v odvětví papírenského a polygrafického průmyslu druhý největší podíl počtu zaměstnaných 6,9% a ve zpracovatelském průmyslu jiném 8,2% v porovnání s ostatními kraji našeho státu. Ve zpracovatelském průmyslu Jihočeského kraje mělo největší podíl počtu zaměstnaných odvětví hutního strojírenství 21,8% a nejmenší podíl vykazoval dřevozpracující průmysl 1,9%. (viz. tab. 16)

Tab. 17: Zpracovatelský průmysl v Českých krajích v roce 2009

kraje	podíl průměrného evid. počtu pracovníků v odvětví (%)												Zprac.prům. celkem
	hutní stroj.	chemie	papír a polygrafie	dřevo	sklo	textil a oděv	kůže	potraviny	el. a op.přístroje	dopr. prostředky	ostatní	opravy a instalace	pracovníci
Praha	15,7	10,1	6,1	2,8	6,2	0,8		17,5	12,5	14	3,9	10,4	64556
Středočeský	17,2	10,5	3,5		4,4			8,1	8,5	44,3	2,3	1,2	90109
Jihočeský	24,8	9,3	2,3	3,3	3,6	3,5		16,4	11,6	17,3	6,4	1,5	41227
Plzeňský	25,8	9,6		3,8	6,7			11,1	16,8	22	2,8	1,4	48700
Karlovarský	26,9	5,4		2,8	19,4	8,6		8,9	11	12,8	4,2	i.d.	13737
Ústecký	21,8	14,9	4,1	0,9	11,9	3,7		4,8	12,4	16,1	1,5	7,9	45492
Liberecký	17,5	10,8			14,4	4,1		4,2	6	37,6	2,7	2,7	37299
Královéhradecký	22,9	9,6		1,7	5	13,9		8	18,6	14,8	5,6	i.d.	37134
Pardubický	23,6	11,4	1,9	0,8	4,5	6,3		7,9	28,7	12,8	2	i.d.	38751
Vysočina	26,2	5,7		7,4	0,7	5,1	1,1	13,5	8,3	22,3	3,6	6,1	40000
Jihomoravský	33,3	13,1	2,4	4,2	5,8	3,4		13	14	6,2	1,7	2,9	65241
Olomoucký	26,6	6,4	3,7	2	5,1	5,8		8,7	24,9	7,7	3,4	5,7	42829
Zlínský	26,1	29,7		5	2,9		1,5	9,9	12,2	10,5	i.d.	2,2	44511
Moravskoslezský	45	7,8	3,2	1,8	1,7	2,6		4,2	4,7	19,4	i.d.	9,6	88703

Podniky se 100 a více zaměstnanci v kraji

Pramen: Statistická ročenka Jihočeského kraje 2010.

V roce 2009 největší podíl počtu zaměstnaných v průmyslu v Jihočeském kraji vykazovalo odvětví hutního strojírenství 24,8% a nejmenší podíl odvětví opravy a instalace s podílem 1,5%. V porovnání s ostatními kraji měl jihočeský kraj vedoucí postavení v odvětví zpracovatelského průmyslu jiného s podílem 6,4% a na druhém místě byl potravinářský průmysl s podílem 16,4%. Jinak v ostatních odvětvích se podíl počtu zaměstnaných v průmyslu Jihočeského kraje drží vzadu, za většinou krajů České republiky. (viz. tab.17)

5.2 Sklářský průmysl

Vznik a počátky rozvoje sklářské výroby lze podle archeologických nálezů v Čechách datovat do období před naším letopočtem, do doby bronzové (2000 př. n. l.).

V rámci habsburské říše byly české země základnou sklářské výroby a během 2. poloviny 19. století bylo v Čechách soustředěno asi 60-70% prvovýroby skla. V 60. letech 19. století byla většina skláren soustředěna do oblasti v Pošumaví, Českém lese, Posázaví a na Táborsku. V 80. letech 19. století přišla krize a v oblasti jihozápadních Čech zbylo jen několik sléváren. Ale jejich tradice jim umožnila ekonomicky přežít (Lenora, Adolfov, Klášterský Mlýn, Annín a Sušice). Podobná situace nastala v Novohradských horách, kde zůstaly jen dvě sklárny (Jiříkovo Údolí a Stříbrný Vrch). (Drahotová, O.: Historie sklářské výroby v českých zemích. I. díl, Od počátků do konce 19. století, Academia, Praha 2005.)

„Na počátku 20. století byl sklářský průmysl českých zemí světovým fenoménem. Průmyslová revoluce vstupovala do sklářského průmyslu oproti jiným průmyslovým odvětvím váhavě a s velkým časovým odstupem. Průmysl svou váhu odvozoval nejen z bohatství historické tradice, ale především ze svého postavení na trhu.

Rozložení sklářského průmyslu v českých zemích nebylo nahodilé. U hutní prvovýroby se utvářelo po staletí v závislosti na zdrojích paliva a surovin. U zušlechťování skla ovlivňovaly jeho výskyt vedle přítomnosti hutní prvovýroby zejména přírodní poměry. Rozšířené broušení, rytí a leštění limitoval spád a vydatnost vodních toků jako primárních zdrojů energie.“ (Kirsch, R.: Historie sklářské výroby v českých zemích. II. díl/1, Od konce 19. století do devadesátých let 20. Století, Academia, Praha 2003.)

Sklárny v jižních Čechách:

Heřmanova Huť

Josefovo Údolí – Zvonková (okr. Český Krumlov)

Žofína Huť – Nová Ves nad Lužnicí

Suchdol nad Lužnicí

Annín

Adolf – Vimperk

Chlum u Třeboně

(Kirsch, R.: Historie sklářské výroby v českých zemích. II. díl/1, Od konce 19. století do devadesátých let 20. století)

Za okupace Československého státu dochází ve sklářském průmyslu ke změnám. Část sklářů v pohraničí zůstává, část odchází do vnitrozemí. V pohraničí ve sklářských hutích bylo málo sklářů. Po 2. světové válce se sklářská výroba na území Čech, Moravy a Slezska rozbíhala velmi nerovnoměrně. Vraceli se čeští skláři ze zahraničí. V 60. letech 20. století se situace sklářského průmyslu začíná měnit. Vysoce se orientuje na vyspělé konkurenční západní trhy, rekonstruuji se původní závody (např. Chlum u Třeboně).'' (Kirsch, R.: Historie sklářské výroby v českých zemích. II. díl/2, Od konce 19. století do devadesátých let 20. století, Academia, Praha 2003.)

5.3 Papírenský průmysl

„V jižních Čechách vznikla první papírna roku 1572 v Českém Krumlově. V 18. století se začala využívat vodní energie v povodí řeky Otavy, kde vznikly první papírny, které nevyráběly velké množství výrobků jako v té době papírny v Podkrkonoší. Papírny pod Krušnými horami leží na mohutnějších tocích. Příkladem malých papíren v Jihočeském kraji jsou: papírna v Černěticích na Volyňce, která vznikla v 2. polovině 18. století, dále papírna v Chlístově, Těšovicích u Husince a nejmladší papírna v Bavorově založená v 1. polovině 19. století. V 18. století existovalo v jižních Čechách několik papíren, které postupně zanikaly a v 19. století vznikly nové papírny na jiném místě jako například Dechtochema České Budějovice.

Papírenský průmysl zaujímal velmi významnou pozici v rámci Jihočeského kraje i v rámci ČSSR. Papírny vyrábí vlnitou lepenku, kartonáž, lepicí pásy, gumované, termoplastické, novinové, krepové a balicí papíry aj.'' (Janková, L. Papírenský průmysl v Jihočeském kraji, ČB 1965)

5.3.1 Papírenské podniky

„Velká změna a počátek velkého rozvoje výroby papíru byl spjat s příchodem obchodníka Ignáce Spira z Jindřichova Hradce do Českého Krumlova. Ten zakoupil v roce 1861 starou papírnu od Theodora Pachnera a následně investoval třicet tisíc zlatých na nákup strojů a ostatního potřebného zařízení. Přeměnou dřívější ruční práce ve strojovou výroba papíru značně vzrostla. Obchodními společníky se později stali Ignáci Spirovi i jeho dva

synové, Ludvík a Emanuel. V hospodářské krizi kolem roku 1873 se mohli udržet jen kapitálově silní podnikatelé. Řada závodů v té době krachovala, ale Spirova papírna díky vhodně prováděným investicím vzkvétala. Papírenské výrobky byly dobré kvality a vyvážely se daleko do světa, dokonce i do Spojených států severoamerických.

Dopravní spojení přestávalo postupně vyhovovat. Všechno zboží se muselo dovážet na nádraží do Velešína, což bylo nákladné a pomalé. Proto firma vybuďovala v roce 1896 vlastní vlečku z továrny na nádraží do Kájova. V roce 1889 byla velkým požárem zničena přípravná dřeva a papírenské stroje. Pojišťovna opět z větší části škodu nahradila, a tak bylo možné zakoupit v zahraničí nové stroje, a tím továrnu podstatně zmodernizovat a rozšířit. Původně vodní pohon byl záhy posílen o parní, který byl neustále rozšiřován. Velkým průlomem v získání pohonné síly se stalo zprovoznění vodního díla u Vyššího Brodu v roce 1903. Nová pracovní epocha v oblasti výroby papíru nastala v roce 1911 postavením dosud největšího rotačního stroje na papír ve světě. V září 1929 se přeměňuje dosud soukromá firma na akciovou společnost s akciovým kapitálem šedesát milionů československých korun. Po hospodářské krizi ve třicátých letech dvacátého století dochází k další modernizaci závodu, kdy jsou přestavovány a vyměňovány papírenské stroje a další strojní části jednotlivých provozů. Osudný rok 1938 hluboce zasáhl do dějin továrny. V rámci protižidovských opatření se Němci zmocnili majetku Spirovy rodiny a v září 1941 došlo ke sloučení Spirovy papírny s málo prosperující rakouskou papírnou Steyermühl ve Steyeru. V období okupace se projevoval způsob válečného hospodaření. Zároveň toto období nepřineslo žádné rozšíření provozu ani jeho modernizaci. Stroje nikdo neudržoval a tak se zařízení rychle ničilo, až se na konci války zastavilo téměř úplně.`` (http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_vetni.xml)

„Za finanční podpory své matky Anny Porákové - Faltisové nechal Arnošt Porák z Trutnova v roce 1884 - 85 zpracovat ing. Františkem Karlem z Vyššího Brodu plány a posléze přistoupil ke stavbě nové továrny na celulózu v Loučovicích. Tak mohl v roce 1886 zahájit provoz v továrně. První stroj na papír je postaven v roce 1895 a v následujících letech další dva včetně pomocných strojů. Čtvrtý stroj na papír je pořízen v roce 1900 a zároveň je v té době rozhodnuto o zřízení další továrny v nedalekém Svatém Prokopu, uvedené do provozu v květnu 1903. V ní byla zřízena elektrárna, brusírna dřeva a zařízení pro výrobu lepenky, včetně stroje na karton s kruhovým sítem, prvním toho druhu v Čechách, a samosnímacím strojem na papír. V té době byla dosti naléhavá otázka dopravy, která byla dosud zprostředkovávána koňskými potahy po nevyhovující silnici do dvaceti kilometrů vzdáleného nádraží Cártle (dnes Rybník). Majitel továrny proto usiloval o zřízení železničního spojení. 17. prosince 1911 byl slavnostně

zahájen provoz na druhé nejstarší elektrizované železniční trati v Čechách Cártle (Rybník) - Vyšší Brod - Lipenský Zdvih (Lipno nad Vltavou). Ve stejném roce (1911) byla v lednu soukromá firma přeměněna na akciovou společnost. Neobyčejně silná povodeň v roce 1920, která zničila mosty, jezy a tovární objekty, a silný požár, který v následujícím roce zničil stroje továrny, poněkud zbrzdily příznivý vývoj závodu. Dochází v té době k renovaci a modernizaci závodu, jehož vedení se po smrti zakladatele Arnošta Poráka ujímá jeho syn Eugen Porák. V letech 1929 a 1930 jsou pořízeny místo zastaralých dva nové papírenské stroje a papírna "Vltavský mlýn" obsahuje čtyři vařáky na sulfitovou celulózu, brusírnu dřeva a pět papírenských strojů. Hospodářská krize načas pozdržela investice, a až v roce 1939 byl postaven nový moderní stroj na silnější papíry spřádací a balicí, který podstatně zvýšil produkci. Zároveň dochází k přeměně akciové společnosti na komanditní. V roce 1945 byl celý závod podle výnosu prezidenta Beneše konfiskován a byla na něj uvalena národní správa.'' (http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_loucov.xml)

„Po 125 letech končí svůj provoz Papírny Vltavský mlýn v Loučovicích na Českokrumlovsku. Podnik je od pondělka v konkurzu a více než 200 jeho zaměstnanců je bez práce. Krach továrny je pro obec rána, pracovaly v ní totiž mnohdy celé rodiny.'' (http://budejovice.idnes.cz/papirny-loucovice-konci-bez-prace-budou-stovky-lidi-fym-/budejovice-zpravy.asp?c=A100924_123132_budejovice-zpravy_pp)

„Jihočeské papírny jako n. p. vznikly roku 1946. Do Jihočeských papíren vplynuly majetkové podstaty závodů Větrní, Loučovicích, Českých Budějovicích a Táboře. Sídlem podniku bylo Větrní. Svým objemem produkce představují Jihočeské papírny jednu z největších výrobních organizací papírenského průmyslu v naší republice.

Největší závody Závod Rudého práva a Vltavský mlýn se rozkládají v nejnižnější části kraje, kde byly důležité suroviny pro výrobu papíru, a to voda a dřevo. Jejich poloha vyhovuje chodu papíren i v 60. letech 20. století. Nejvíce zaměstnanců bylo ve Větrní a Loučovicích. V jihočeském papírenském průmyslu se vyrobilo 2/3 veškerého papíru v tehdejším ČSSR.'' (Janková, L.: Papírenský průmysl v Jihočeském kraji, ČB 1965)

Papírna Tapa Tábor byla založena v roce 1912 jako závod na zpracování průmyslového odpadu. V 50. letech 20. století vyráběla lepicí pásy a vznikl samostatný podnik Táborské papírny n.p.. V současné době se věnuje výrobě alobalů. (<http://www.tapa.cz/cz/01a.htm>)

Artypa Holubov vznikla v roce 1946 a funguje do současnosti pod názvem Grafobal Artypa s.r.o. . (<http://www.artypa.cz/>)

První zmínka o závodě v Příbyslavicích pochází z konce 17. století, kdy byla zřízena papírna pro ruční výrobu papíru. Závod se modernizoval, od roku 1958 byl součástí Jihočeských papíren Větrní n.p. . Od roku 2000 je příbyslavický závod členem globálně působící finské skupiny Huhtamaki. (<http://www.huhtamaki.cz/>)

Papírenský průmysl má negativní vliv na životní prostředí. Znečišťuje vodní toky vypouštěním odpadních vod s velkým množstvím surovin ve formě sulfátových výluhů. Zpravidla bylo zničeno řádově až několik km toku, ale záleželo na velikosti výroby a vodnatosti řeky. Nesmíme zapomenout na zápach a značnou emisi SO₂ a koncentraci. V současnosti je znečištění mírnější v porovnání s předchozími lety.

5.4 Dřezpracující průmysl

Pro dřezpracující průmysl jsou základem lesy. Lesy nejsou rozmístěny rovnoměrně ani po území našeho státu ani po území Jihočeského kraje. Nerovnoměrnost je dána geografickou, historickou a ekonomickou příčinou.

5.4.1 Rozmístění dřevařských závodů

Jihočeský kraj tvoří rozsáhlá oblast lesů, které zaujímají 1/3 rozlohy kraje. Na základě lesního bohatství je založen dřezpracující průmysl v Jihočeském kraji, který má zde nejlepší předpoklady. Zpracování dřeva je rozmístěno do všech okresů Jihočeského kraje. Hlavním nedostatkem je nerovnoměrnost v rozmístění dřevařských závodů. Nejvíce závodů je v okresech Prachatice, Jindřichův Hradec a České Budějovice.

Nejznámějším a nejvýznamnějším podnikem, který vyrábí produkty ze dřeva je tužkárna Koh-i-noor, která byla postavena v letech 1846-48. Továrnu v Českých Budějovicích nechal postavit vídeňský továrník Kareš Hardtmuth. V okolí jihočeského krajského města byl dostatek dřeva a grafitu, potřebný pro výrobu, a také dostatečné množství levné pracovní síly. V roce 1895 vznikla v Českých Budějovicích tužkárna Národní podnik a roku 1920 podnik Grafo. Po 2. světové válce byly všechny tři podniky sloučeny v jeden podnik, a to Koh-i-noor. Podnik vyrábí hlavně tužky, stěrací a technickou pryž, dřevotřískové desky, obchodní tuhy aj. Tužkárna je rozdělena na tři velké výroby: tuhárna, výroba prkének a vlastní tužkárna. (Podlešáková, J.: Dřezpracující průmysl v Jihočeském kraji, ČB 1965)

Do dřevozpracujícího průmyslu patří nábytkářství. Nábytkářský průmysl je velmi starý, první nepřímé důkazy o nábytku pochází ze starověkého Egypta a Antiky formou vyobrazení na sochařských a malířských výtvorech.

5.4.2 Nábytkářství v Jihočeském Kraji

Jižní Čechy byly průmyslově vyspělé v nábytkářství, díky dostatečnému množství dřeva, kterým se kraj mohl pyšnit. Výroba nejprve probíhala v malých dílnách, nikoli v továrnách. Do konce 19. století se veškeré výrobky vyráběly ručně. Nebylo jich mnoho, ale zato byly kvalitní. Jihočeské výrobky se prodávaly nejen v jižních Čechách, ale i v Praze a Vídní. Hlavními středisky nábytkářské výroby byly Lišov a Ledenice. Na konci 20. Století jsou nejvýznamnějšími podniky Lišovský nábytek v. d., Ledenický nábytek v. d. a Jitona Soběslav, která má celkem 11 závodů v Čechách. (Kříženecký, J. Historie a současnost nábytkářského průmyslu v Čechách se zaměřením na významné podniky jihočeského regionu, ČB 1997.)

5.5 Keramický průmysl

Počátky primitivního keramického průmyslu zasahují do období neolitu, kdy byl vynalezen hrnčířský kruh, a začaly se vyrábět první nádoby. S postupem času se keramická výroba zdokonalovala. Na konci středověku (15./16. století) bylo nejvíce vyvinuté hrnčířství u nás na Moravě a Slovensku. Středověcí a raněnovověcí hrnčíři se sdružovali do cechů. Nejvýznamnější hrnčířská střediska byly: Týn nad Vltavou, Veselí nad Lužnicí, Dolní Bukovsko, Soběslav. Nesmíme zapomenout na Bechyni, kde se keramická výroba udržela dodnes ve formě tovární velkovýroby. V 17. a 18. století se používaly nové technické vynálezy a hrnčířství bylo stále řemeslem měst. V 19./20. století zanikla hrnčířství v Týně nad Vltavou a Soběslavi. Nejvíce dochovaných keramických předmětů v oblasti jižních Čech je v Blatech v západní části Soběslavska. Na Blatech je dostatečné množství kvalitních jílu, odbytu výrobků, což tvoří dobré podmínky pro rozvoj hrnčířství.

S příchodem rozvoje kapitalismu došlo ke změnám v keramickém průmyslu. Původní řemeslo – hrnčířství bylo zatlačováno pokročilou technikou a jinou životní úrovní. (Klimešová, M.: Keramický průmysl v jižních Čechách, ČB 1967.)

Od roku 1961 vyrábí závod Jihočeská keramika v Bechyni koupelnovou keramiku a její výroba pokračuje dodnes pod názvem Laufen CZ s. r. o. . Společnost Laufen CZ s.r.o. aktivně zastupuje značky Laufen, Roca a Jika nejen na českém a slovenském trhu, ale i v dalších

státech střední a východní Evropy.’’

(http://www.cz.laufen.com/wps/wcm/connect/laufen_cz/cz_cz/company/production+plants/behne%2C+czech+republic)

5.6 Textilní průmysl

V textilním průmyslu je zastoupeno zpracování lnu, vlny, bavlny a konopí. V kraji dosáhl velkého významu průmysl oděvní a výroba pleteného zboží. Textilní závody byly rozmístěny ve větším či menším rozsahu ve všech okresech Jihočeského kraje.

„Cecharovní soukenictví na Jindřichohradecku je známo už od 15. století. K soukenictví na Jindřichohradecku přispíval velmi rozšířený chov ovcí. Působil zde i cech tkalcovský. S postupem času došlo k rozpadu cechů a vzniku prvních manufakturních podniků v průběhu 18. století. Do 19. století je datován vznik textilních továren, jejichž výroba trvala několik desítek let. Ve 20. století vznikly moderní továrny na výrobu a zpracování textilu, např. Jiholen n.p. .’’ (Muk, J.: Dějiny textilní výroby na Jindřichohradecku, Jindřichův Hradec 1947.)

Lnářské odvětví vzniklo ve starých textilních oblastech, které mu dodávaly tovary ke zpracování, nebo se soustředilo ve městech u konzumentů. Nejznámější lnářské podniky byly Českomoravský len se sídlem ve Veselí nad Lužnicí a Bavorovem, národní podnik Jiholen v Otíně a Jindřichově Hradci a národní podnik Juta v Přísečné. Ze lnu se vyrábí příze, motouzy, nitě, konopné šňůry aj.

Len se pěstoval na méně úrodných půdách v pohorských oblastech a na Vysočině. Pro výrobu jsou důležitá kvalita vlákn, stupeň zralosti, rosení a obracení sklizeného lnu. Z lněných vlákn se vyrábí damašky, technické tkaniny a jemná vlákn. Koudele se používá na výrobu hrubší příze, ze které se vyrábí utěrky, ručníky a plachtoviny. Výrobky jsou určeny pro tuzemský trh a také se vyváží do mnoha států.

Do textilního průmyslu patří i vlnářství, které je stále zastoupeno závody Fezko Strakonice, bylo zastoupeno národním podnikem Partex v Nové Včelnici a závodem Plyšan v Chýnově. V podnicích se vyráběly přikrývky, barety, fezy, látky pro svrchní ošacení, tkaniny pro obuvní účely aj. Ve Fezku Strakonice se vyrábí pro automobilový průmysl doposud.

Vlnářská výroba vznikla v oblastech s méně úrodnou půdou, která byla pro obyvatelstvo malou obživou, a tak došlo k rozvoji tkalcovství a soukenictví jako domácí výroby. K rozvoji těchto řemesel samozřejmě velkou měrou přispíval chov ovcí. V soukenictví vynikal Jindřichův

Hradec. Výroba se začala rozšiřovat po postavení továren a manufaktur. Chod továren byl závislý na energii, která byla získávána z toku řek, pokud bylo málo uhlí. A pokud bylo i málo vody, tak se činnost továrny musela zastavit. Nejen energie, ale i doprava byla překážkou. Vlnářské odvětví bylo odkázáno na dovoz tuzemské vlny, jejíž množství značně kleslo kvůli snížení chovu ovcí. Zpracovávají se i umělá vlákna, na které se začíná vlnářský průmysl zaměřovat více a klesá tak spotřeba dovážených surovin. Oděvní průmysl byl a je v kraji představen národním podnikem Otavan, dále byl představován podniky Šumavan, Modeta a Pragoděv. N. p. Otavan má mnoho závodů v okresech České Budějovice, Český Krumlov, Tábor a Jindřichův Hradec. Je výrobcem pracovních oděvů ze lnu, bavlny a vignoně. N. p. Šumavan má závody ve Vodňanech, Vimperku a Prachaticích. V Sudoměřicích má závod Pragoděv. Národní podnik Modeta má závody v Nové Včelnici. (Pospíchalová, J. Textilní průmysl Jihočeského kraje, České Budějovice 1965.)

„Otavan Třeboň a.s. má za sebou více než 50 let vývoje. Vznikl v roce 1951 vyčleněním několika závodů z tehdy národního podniku Tonak Nový Jičín. Postupnými reorganizacemi, při kterých docházelo k vyčlenění nebo naopak začlenění jednotlivých provozoven, se vytvářel až do roku 1991 národní a následně státní podnik Otavan Třeboň. V roce 1991 byl ustanoven Otavan Třeboň akciovou společností.“ (<http://www.otavan.cz/index.php?categoryid=3>)

K nejmodernějším složkám textilního průmyslu patřil oděvní a pletařský průmysl, který byl a je zastoupen n.p. Jitex Písek jenž měl provozovny v Týně nad Vltavou, Bechyni, Vodňanech a Milevsku. Podnik zpracovával bavlnářská a umělá vlákna. (Pospíchalová, J. Textilní průmysl Jihočeského kraje, České Budějovice 1965.)

„Současná společnost JITEX a.s. disponuje moderním technickým vybavením a kvalitní technologií, umožňující živě reagovat na potřeby trhu, neustále se měnící módní trendy a požadavky svých zákazníků. Kromě hotových výrobků nabízí i část své produkce ve formě polotovarů (příze a úplety nejrůznějších druhů) a vedle toho i kapacity svého strojního zařízení ke kooperačním pracím pro jiné organizace a firmy. JITEX a.s. distribuuje zboží své produkce na trh prostřednictvím vlastních i soukromých velkoobchodů, maloobchodů a obchodních zástupců. Zboží z produkce JITEXu a.s. je rovněž dodáváno do velkých obchodních domů a sítí vybraných obchodních řetězců.“ (<http://jitex.cz/textil/7-O-firme>)

V poslední době se objevují netkané textilie, jejichž výroba souvisí s ekonomickými výhodami jako je snížení vlastních nákladů, zvýšení výroby a produktivity práce, spoří klasické textilní materiály, především vlny. Příkladem je podnik Silon Planá nad Lužnicí.

5.7 Potravinářský průmysl

Potravinářský průmysl patří k nejstarším a nejvíce rozšířeným odvětvím, a jelikož zajišťuje obživu obyvatelstva, je nejdůležitějším průmyslovým odvětvím. Potravinářský průmysl je závislý na zemědělské výrobě a je rozmístěn prakticky rovnoměrně. Závody jsou umístěny ve výrobních oblastech či v místech největší a nejrychlejší spotřeby.

V minulosti existovalo na území jižních Čech několik desítek pivovarů a jen málo z nich přetrvává do dnešní doby. Současnými prosperujícími pivovary jsou Budějovický Budvar, n. p. (1895), Budějovický měšťanský pivovar a. s. (1795), Pivovar Platan s. r. o. (1598), Měšťanský pivovar Strakonice a. s. (1649), Bohemia Regent a.s. v Třeboni (1379) a Eggenberg v Českém Krumlově (1560). Po sametové revoluci vzniklo pár soukromých malých pivovarů.

Příkladem je Pivovarský dvůr Zvíkov či Pivovarský dvůr Lipan v Dražiči (severní část okresu České Budějovice), založený roku 1995. Dále minipivovar JAPA-CZECH s.r.o. ve Vyšším Brodě aj. V Jihočeském kraji funguje pouze jedna konzervárna v Táboře – PT servis konzervárna spol. s r.o., jeden lihovar v okrese Jindřichův Hradec – Lihovar Zahrádky spol. s r.o., jedna mrazárna Eurofrost ČB a.s., tři společnosti vyrábějící mlynářské produkty – Mlýn Vodička s.r.o. v Miroticích, VESCO spol. s r.o. ve Veselí nad Lužnicí a INPEKO v Ratibořských Horách a čtyři společnosti vyrábějící mléčné výrobky, z nichž nejznámější je Madeta a.s. (<http://www.firmy.cz/>)

Potravinářský průmysl navazoval a navazuje na zemědělský sektor. Příkladem této vazby je masný průmysl, který je závislý na zemědělské výrobě a na aglomeracích (aglomerace zajišťují odbyt), a totéž platí pro jihočeské pekárny. Dá se říci, že to je důvod, proč masen a pekáren bylo od počátku mnoho.

6 Průmysl v první polovině 20. století

Nejčilejší průmyslový ruch v jižních Čechách spadá do 19. století. Nedostatek uhlí byl vyrovnán levnou vodní silou pohonnou a drahá doprava severním směrem byla nahrazena směrem na Vídeň a Terst. Vídeň byla velmi důležitým odbytištěm jihočeských průmyslových výrobků a Terst hlavním místem pro export jihočeských průmyslových výrobků, zejména do Levanty. Jihočeskému průmyslu se v předválečných dobách dařilo velmi dobře a některé obory byly významné v celém průmyslu Rakouska - Uherska. (Stocký, J. Jižní Čechy. Kulturní, hospodářský, sociální vývoj a stav, NSJ, Praha 1937.)

Sledované období začalo druhou průmyslovou revolucí. Na základě toho byl průmysl na počátku 20. století poznamenán velkým růstem výroby díky změnám ve výrobních prostředcích a využití nových technických vynálezů, jako byla například elektřina, automatické obráběcí stroje, spalovací motory aj. Ale tyto nové vynálezy měly využití s odlišnou intenzitou pouze v několika větších jihočeských průmyslových podnicích.

„Slibný vývoj jihočeského průmyslového podnikání byl přerušen světovou válkou a jejími důsledky. Mezi jižními Čechami a jich přirozeným odbytištěm v rakouských zemích vznikla celní hradba, nejprve ztěžující, ale při opětovném zvýšení znemožňující export jihočeských výrobků do Rakouska i ostatních nástupnických států. V době předválečného hladu po zboží všeho druhu stávala pro jihočeský průmysl možnost náhrady za ztracené trhy rakouské jednak na trhu tuzemském, jednak ve státech s liberálnějším režimem dovozním. Problém drahé dopravy jak surovin do jižních Čech dovážených, tak hotových výrobků ve směru opačném rostl ve své závažnosti na takový stupeň, až v řadě průmyslových závodů po marném boji proti nehospodárné výrobě došlo k jejímu zastavení. Krize v jihočeském podnikání nepostihla sice stejně silně obory všechny, vyžádala si přece ale mnoho obětí. Jen v oblasti působnosti Jihočeské skupiny Ústředního svazu čsl. průmyslníků zastaveno v letech 1920 až 1936 21 průmyslových podniků se 2250 zaměstnanci. A kromě toho v řadě podniků omezena práce na 40% kapacity výrobní i méně.“ (Stocký, J. (ed.) Jižní Čechy. Kulturní, hospodářský, sociální vývoj a stav, NSJ, Praha 1937.)

„Zásadní příčinnou, proč jiné kraje, kde podmínky průmyslového rozvoje jsou příznivější, jižní Čechy v tomto směru daleko předstihly na tolik, že stav jihočeského průmyslového podnikání byl k poslednímu úřednímu sčítání obyvatelstva takový, že z 1000 osob zde zjištěných hlásili se k průmyslu jen 271, ačkoliv zemský průměr činí 409,9. Takový

byl asi stav v letech před světovou válkou. (Národohospodářský sbor jihočeský, cíle a výsledky jeho prací, Praha 1927, s. 96-97.)

Po 1. světové válce přirozeně poklesla průmyslová výroba nejen v jižních Čechách. Důsledky poklesu průmyslu byly patrné ve všech krajích ČSR. Během 20. let 20. století průmyslová výroba stoupala a postupně dosahovala míry předválečné průmyslové produkce. Celkově lze 20. léta 20. století hodnotit pozitivně. Hovoří se o „zlatých“ 20. letech.

Na konci zlatého desetiletí, konkrétně dne 24. 10. 1929 došlo ke krachu na newyorské burze, který odstartoval celosvětovou hospodářskou krizi. V ČSR a tedy i v jižních Čechách se krize naplno projevila od roku 1933 a přinesla prudký pokles životní úrovně pracujících. Situace jihočeského průmyslu a podnikání se začala postupně stabilizovat a zlepšovat koncem 30. let 20. století.

„V jak nevýhodné situaci se jihočeské průmyslové podnikání nalézají, jest vidno i z toho, že oživení světového obchodu v roce 1935 a 1936, pokračující i v tomto roce, má v zaměstnanosti jihočeského průmyslu podstatně menší reflex nežli v jiných průmyslových oblastech našeho státu.“ (Stocký, J. (ed.) Jižní Čechy. Kulturní, hospodářský, sociální vývoj a stav, NSJ, Praha 1937.)

Další velkou a nepříznivou situací pro jihočeský průmysl byla 2. světová válka a okupace našeho státu nacisty. Většina průmyslu byla orientovaná pro německou potřebu.

„Hospodářství v pohraničí, a to v průmyslu i zemědělství, bylo mimořádně roztržité a poměrně zaostalé. Průmyslová odvětví byla soustředěna většinou na spotřební výrobu, zvláště textil, a byla závislá na importu a exportu.“ (Půlpán, K.: Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990, II. díl, Praha 1993.)

6.1 Rozmístění průmyslové výroby

„Jednou z nejdůležitějších podmínek pro volbu stanoviště průmyslové aktivity jsou naleziště nerostných surovin. Jižní Čechy byly surovinově daleko za průměrem ostatních oblastí Čech. Na Českobudějovicku se těžilo stříbro, sklářské písky byly důležité pro rozvoj sklářství v Pošumaví, hnědé uhlí a antracit se těžil na Českobudějovicku a Vodňansku. Přírodními podmínkami bylo především vázáno rozmístění dřevařského a papírenského průmyslu. Tento průmysl byl lokalizován do lesnatých oblastí a podél splavných toků. Vhodné podmínky pro pěstování brambor předurčily v jižních Čechách rozvoj lihovarnického průmyslu. Právě ve sledovaném období se již uvolnila závislost stanovišť průmyslu na

přírodních zdrojích, ale poněvadž opatřování surovin bylo do značné míry otázkou dopravních nákladů, hledal podnikatel místo pro svou výrobu tak, aby náklady byly co nejnižší. Podnikatel proto volil stanoviště výroby ve městě nebo na periférii, zde byl soustředěn proletariát, ale byly tu i další vymoženosti města, především kanalizace, vodovod, plyn, elektřina, spojení poštou, telegrafní, telefonní, dosažitelnost úřadů v okruhu města, dosažitelnost soudů, lékařů atd.'' (Hertz, 1910.)

„Ve studovaném období se přechodem od ruční k strojové práci rozvoj průmyslové výroby neobyčejně zrychlil. Je to období změn ostře se odlišující od ostatních i tak v stagnujících oblastech, jako byly jižní Čechy. Zavádění strojů, jež je výrazem průmyslové velkovýroby, proniká rychle do jedné výrobní oblasti za druhou, a nastoluje tak mezi nimi rychle se měnící vztahy závislosti.'' (Horská-Vrbová, 1965.)

„Proměnlivost podmínek mezi jednotlivými územními celky vedla k vytváření velkých rozdílů mezi životními podmínkami obyvatelstva oblastí zasažených různou intenzitou průmyslovou revolucí. Připoutání velké části obyvatelstva k odvěkým působištím bylo nyní zpřetrháno migračním proudem ze stagnujících jižních Čech do nových průmyslových center, z venkova do měst, z rodných zaostalých míst do průmyslových zemí monarchie či nově kolonizovaných zemí s dostatkem volné půdy.'' (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

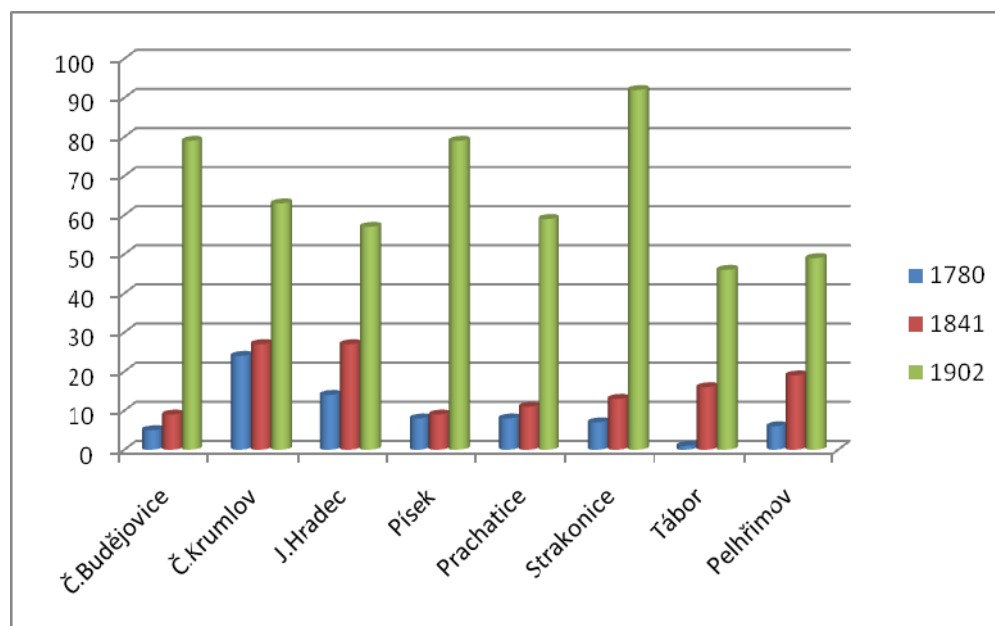
„Nazíráno obecně, sílily především ty průmyslové oblasti, kde byl dostatek palivových zdrojů a kovo zpracující průmysl. Rozvoj průmyslu posílila především výstavba železnic, která ve studovaném období nabyla téměř dnešní podoby. V jižních Čechách byli poddaní nedostatečně uvolňováni pro práci v průmyslové výrobě, velkostatkářská šlechta se obávala ztráty levné pracovní síly a v důsledku nedostatku kapitálu se průmysl rozvinul tak nepatrnou měrou. Většinu pracovníků absorbovala řemeslná výroba, vysoké procento bylo i domácích dělníků. I nadále přetrvávala výrobní tradice: textilní průmysl na Jindřichohradecku, sklárny v Pošumaví a Novohradských horách. I když na přelomu století existovaly již v průmyslu imperialistické tendence, existovaly současné i monopolistické kapitalistické vztahy se značnými pozůstatky vztahů feudálních. Domácká výroba byla překážkou továrního průmyslu, zejména v textilní výrobě'' (Bednář, 1970).

Tab. 18: Vývoj rozmístění manufaktur a větších průmyslových závodů v období 1780 - 1902

okresy	1780	1841	1902
České Budějovice	5	9	79
Český Krumlov	24	27	63
Jindřichův Hradec	14	27	57
Písek	8	9	79
Prachatice	8	11	59
Strakonice	7	13	92
Tábor	1	16	46
Pelhřimov	6	19	49

Zdroj: Mareš, J. Vývoj rozmístění Československého průmyslu, geografický ústav ČSAV, Brno 1976.

Graf 6: Vývoj rozmístění manufaktur a větších průmyslových závodů v období 1780 - 1902

Největší vzrůst počtu manufaktur v letech 1780 až 1841 je patrný v okrese Tábor, kde počet stoupl o 15 manufaktur a v okresech Pelhřimov a Strakonice stoupl počet o 13 manufaktur. Nejméně v okrese Písek, a to o 1 manufakturu.

V 1. pol. 19. století bylo nejvíce manufaktur v okresech Český Krumlov a Strakonice, nejméně manufaktur v okresech České Budějovice a Písek.

V letech 1841 až 1902 stoupl počet manufaktur nejvíce v okrese Strakonice, a to o 79. Nejméně vzrostl počet manufaktur ve třech okresech - Pelhřimově, J. Hradci a Táboře, a to jen o 30.

Celkově od roku 1780 do roku 1902 vzrostl počet manufaktur nejvíce v okrese Strakonice (o 85 manufaktur) a nejméně v okrese Český Krumlov (o 39 manufaktur).

6.2 *Hospodářská činnost na jihu Čech*

6.2.1 *Živnosti a řemesla*

„Jihočeský průmysl, obchod a živnosti měly po převratu ztíženější postavení oproti těmto odvětvím v ostatních částech Republiky. Úbytkem některých odbytí musely hledat nová a zdokonalením svých zařízení přizpůsobit se poměrům. Díky soukromé iniciativě, vytrvalosti a neúmorné práci jak soukromých podnikatelů, tak i zájmových korporací již v prvním desetiletí nastává činnost v poměrech výrobních i obchodních a tím i hospodářské zlepšení kraje. Zejména byl to průmysl, který umístováním svých výrobků do blízké i vzdálené ciziny umožnil vytvoření dalších podniků v oboru tužkárenském, kovodělném i dřevařském. Později při celkové krizi nastává sice určité omezení, jak v rozsahu výroby, tak i počtu podniků, přes to však vrozená tvrdost a vytrvalost jihočeského člověka i v těchto dobách snaží se překonávat překážky v cestu mu kladené. Podobný postup nastává i u živnostní obchodních a výrobních.“ (Stocký, J. (ed.) *Jižní Čechy v krajské práci*, NSJ, Praha 1939).

V živnostenském podnikání bylo nutno vedle obvyklých nesnází vypořádat se i s vývojem módy a techniky. Na základě toho řada živností zanikla, naproti tomu však vznikly živnosti nové. V tomto směru zejména prodělával vývoj domácí průmysl. Zkrácením vlasu zanikla výroba vlasových sítěk, technickým zdokonalením ustalo zpracování kovů v hamrech, podstatně zmenšila se domácí výroba obuvi, výroba zboží tkalcovského, pokrývek apod. Poměry módní zasáhly velmi tíživě perleťářství, zejména výrobu perleťových knoflíků, kterou na čas téměř vyřadily z potřeby. Dařilo se i dalším řemeslům jako byly výroba kuřáckých potřeb, bižuterie, nitěných knoflíků, dřevěných domácích potřeb. Nejdůležitějším odvětvím bylo nábytkářství, především byl známý nábytek českobudějovický, lišovský, ledenický apod. (Stocký, J. (ed.) *Jižní Čechy v krajské práci*, NSJ, Praha 1939).

„Uplynulé období (od počátku do konce 30. let 20. století) nejlépe ukazuje, jak nutný jest klid pro pořádný rozvoj soukromého podnikání a jak ze všech sil toto dlužno podpořiti, aby byly zlepšeny hospodářské podmínky celého kraje.“ (Stocký, J. (ed.) *Jižní Čechy v krajské práci*, NSJ, Praha 1939).

6.2.2 Průmyslové obory a odvětví

Na počátku 20. století se v jižních Čechách těžily energetické suroviny, konkrétně antracit v rudolfovske pánvi u Českých Budějovic, lignit sv od Českých Budějovic u Hluboké nad Vltavou, a rašelina na Českokrumlovsku a Českobudějovicku. Dále se těžily: železná ruda v Mydlovarech a Chlumu u Třeboně, zlato se došlo u Dobré Vody na Českobudějovicku a u Tábora, stříbrná ruda byla dobývána u Hůrek a u Velké v okolí Milevska. Důležitá pro jižní Čechy byla těžba grafitu v Černé v Pošumaví, Hůrce, Mokré a Hodňově. Tuha se používala především pro tužkárenský průmysl a k metalurgickým účelům. (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

„Hutnictví je jeden z nejstarších oborů lidské činnosti, také v jižních Čechách je jeho tradice velmi stará. V období feudalismu byla hutnická výroba vázána především na naleziště železných rud a na vodní toky jako zdroj energie. Výroba železa se zde koncentrovala do Pošumaví, na Českobudějovicko a Jindřichohradecko. Intenzivní těžbou, zvláště v druhé polovině 19. století, došlo k postupnému vyčerpání železnorudných povrchových ložisek a k zastavení většiny hutí (příp. hamrů). Dřevo a dřevěné uhlí bylo nahrazeno kamenným uhlím a koksem a místo chudé domácí rudy se začala dovážet ruda štýrská, rakouská a švédská. V studovaném období hutnictví jako samostatné odvětví v jižních Čechách vlastně neexistuje.“ (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

V jižních Čechách fungovalo i zpracování kovů. K strojírenským a kovozpracujícím závodům by řazeny slévárny, které z počátku byly samostatnými provozy. Počet sléváren byl velmi nízký. Slévárny vznikaly na počátku 20. století v Táboře, slévárna s hamrem v Chlumu u Třeboně apod. Nástrojářství, kovářství a podkovářství bylo provozováno spíše jako řemeslo v malých závodech. Velký počet domácích pracovníků byl soustředěn na Blatensku. Zámečnictví mělo řemeslný charakter. Drát byl vyráběn ve firmě v Českých Budějovicích a bylo zde zastoupeno i slévárnictví barevných kovů. (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

„Strojírnost se začalo jako obor kovozpracujícího průmyslu rozvíjet v 1. polovině 19. století“ (Vrbová, 1952.)

„Dílny pro opravu a výrobu zemědělských strojů byly dosti rovnoměrně zastoupeny ve studovaném území, byly však malé, řemeslného charakteru, i když po roce 1902 vznikaly větší provozy. Výroba šicích strojů byla zcela zanedbatelným oborem. Kolářství bylo do strojírenství zařazeno proto, že šlo o výrobu strojů – vozů, i když s použitím dřeva. V tomto oboru se jednalo o malé řemeslnické živnosti s výrazným podílem domácí práce, především v okresech Pelhřimov, Tábor, Strakonice a Prachatice. V Týně n. Vlt. byl malý závod na stavbu lodí.“ (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

Naleziště cihlářských hlín je na území jižních Čech mnoho. Počátkem 20. století došlo k úpadku malých cihelen. Díky rychlému stavebnímu ruchu na Českobudějovicku a Táborsku došlo k příznivému odbytu nových výrobků z cihlářských hlín. V každém okrese pracovalo několik většinou menších cihelen, jejichž počet a umístění nemá smysl vyjmenovávat, protože je jich opravdu mnoho. V jižních Čechách se těžil stavební kámen, v každém okrese existoval dostatek kamenolomů. Vápenec se těžil na Táborsku, Písecku a Českokrumlovsku. Počet vápenek byl malý. Na Třeboňsku, Jindřichohradecku a Českobudějovicku se těžil písek, ale jeho těžba byla v menším měřítku prováděna rovnoměrně na celém sledovaném území. Hrnčířství bylo provozováno pouze v malých dílnách jako řemeslo. A v jižních Čechách se vyráběl cement a cementové výrobky v malých nepočetných závodech. (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

„Výroba skla byla důležitým oborem i po úpadku a zrušení četných šumavských skláren, v jižních Čechách měla své významné zastoupení. Výroba skla se i nadále koncentrovala do oblastí s dostatkem surovin a dřevěného uhlí – Pošumaví, Českomoravská vrchovina a Třeboňsko. Výroba zrcadel byla specifikovaným oborem. Brusírny skla se soustřeďovaly na Pelhřimovsku.“ (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

Těžba a zpracování dřeva byly soustředěny do horských a podhorských oblastí, do dnešních okresů Prachatice, Český Krumlov a Jindřichův Hradec. Pily, které vyráběly řezivo, byly důležitými a početnými závody tohoto odvětví. Ze dřeva se také vyráběly sudy a různé nádoby, ale pouze na řemeslné úrovni. Celozemského významu byla výroba nábytku. (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

Textilní průmysl zastoupen lnářstvím, vlnářstvím, bavlnářstvím, tkaním hedvábí, výrobou provaznického zboží a pytlů, pleteného zboží, nitěných knoflíků aj. byl soustředěn především na Jindřichohradecku – Stráž nad Nežárkou, Albeř, Nová Bystřice. Také v Pelhřimově, Prachaticích, Českých Budějovicích, Vyšším Brodě atd. Jindřichohradecko představuje oblast domácí výroby plátna. (viz. obrázek č. 10) (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

V jižních Čechách byla zastoupena výroba oděvů a obuvi. Nejvíce závodů na výrobu dámských a pánských oděvů připadalo na okresy s velkými městy – Č. Budějovice, Tábor, Písek a Pelhřimov. Výroba obuvi rozsahem největší v celém odvětví byla ve studovaném období tradičně roztráštěným oborem. Největší počet řemeslných závodů byl opět v okresech s většími městy. Pro vývoz pracovala fa Bruder Klein Schuwaren aller Art v Písku. (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

Vedle oděvů a obuvi se v jižních Čechách uplatňovalo rukavičkářství v okrese Tábor, výroba plstěných klobouků na Strakonicku, fezárenství ve Strakonících a Husinci. Čalounictví mělo jen řemeslný charakter. Celulózka Ignaze Spira ve Větrní byla největším závodem ve výrobě buničiny v českých zemích. V roce 1880 vznikla papírna a o tři roky později celulózka. Na počátku 20. století Spiro nechal vybudovat elektrárnu u Vyššího Brodu. Druhým podnikem byla papírna v Loučovicích. Obě fabriky pracovaly pro vývoz. Papírna ještě fungovala v Českých Budějovicích, Kvildě a na Kaplicku byla malá papírna. V Písku se vyráběla papírová lepenka. Knihkařské závody měly řemeslný charakter a byly soustředěny ve větších městech – Písek, Tábor, Jindřichův Hradec a České Budějovice. (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

Velmi důležitým průmyslovým odvětvím byl potravinářský průmysl. „Mlýny na obilí byly ve studovaném období ve své naprosté většině pouze závody na řemeslné úrovni s převážně vodním pohonem, i když parní mlýny vybavené zdokonalenými tvrdšími kameny nebo moderními válcovacími stolicemi byly na postupu. (Purš, 1960.)

Charakteristické pro tento obor bylo velmi rovnoměrné rozložení závodů a pracovníků, mlýny byly ve všech okresech. Nejvíce pracovníků v oboru bylo na Táborsku. (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

Pekárny se soustřeďovaly do měst, protože jejich množství a počet zaměstnanců záviselo na hustotě obyvatel. Největší fabrika v jižních Čechách na výrobu těstovin byla v Českých Budějovicích (bratři Zátkové). Celkově závodů na výrobu těstovin bylo málo. Surovinová základna pro cukrovary v jižních Čechách chyběla. Jediný závod bychom našli v Českých Budějovicích. České Budějovice zaujímaly přední místo ve výrobě čokolády a

cukrovinek. V Písku byla také významná výroba. Škrobáren nebylo mnoho. Pro příklad můžeme uvést škrobárnu v Jistebnici, Novém Dvoře u Tábora, Chotovinách či Jindřichově Hradci. (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

Tabákový průmysl byl zastoupen Tabákovou továrnou (zal. 1891) v Českých Budějovicích (r. 1911 měla 1780 zam.), dalším podnikem oboru byla tabáková továrna v Táboře (1413 zam.) a v Písku (448 zam.). Tento obor dosáhl v jižních Čechách a českých zemích vůbec největší koncentrace. Lihovarnictví bylo nejvíce zastoupeno v bramborářských oblastech Českomoravské vrchoviny a Šumavy. Jihočeské lihovary vyráběly třetinu celozemské produkce. Pivovary byly velmi početné a rozloženy rovnoměrně ve všech okresech. Mezi největší patřily dva českobudějovické pivovary, schwarzenberské pivovary v Třeboni, Protivíně. Středně velké pivovary bychom našli v Českém Krumlově, Černé v Pošumaví, Vimperku a Netolicích. Malé pivovary byly zastoupeny např. v Čimelicích, Chýnově a Plavnici. Mimo dosud vyjmenovaných pivovarů existovaly v jihočeském regionu desítky dalších menších pivovarů. (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

Chemický průmysl byl pro jižní Čechy zcela zanedbatelným odvětvím. Do chemického průmyslu patří rovnoměrně rozmístěné lékárny, kde pracovali maximálně dva lidé. Dále výroba mazadel na Třeboňsku. Místní továrna se začala rozvíjet v souvislosti se stavbou Dráhy Františka Josefa. A nesmíme zapomenout na výrobu tužek v Českých Budějovicích a zápalek na Prachaticku, ve Zlaté Koruně či v Českých Budějovicích. Polygrafický průmysl byl zastoupen na Prachaticku, konkrétně ve Vimperku. A také v Českých Budějovicích a Táboře. (Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.)

7 Průmysl v období socialismu 1948 – 1989

„Budování a další rozvoj průmyslové základny v posledních 40 letech mělo rozhodující vliv na ekonomický profil kraje. Jeho dřívější zemědělsko průmyslový charakter ustoupil mnohonásobnému rozvoji průmyslu. Industrializace kraje byla započata po roce 1948. Do té doby měl průmysl spíše živnostenský charakter, jeho základnu tvořily malé provozovny v průměru o 50 zaměstnancích.

Prvním krokem k rozvoji průmyslu byla jeho socializace. Znárodnění umožnilo výhodně organizovat a koncentrovat výrobní kapacity. Již před rokem 1948 byly znárodněny Jč elektrárny, Česká zbrojovka Strakonice, Sklárný Český křišťál Chlum u Třeboně, Českobudějovický pivovar a několik menších podniků zkonfiskovaného majetku. Další podniky byly zestátněny.

Rozsáhlou investiční výstavbou a v pozdějších letech také modernizací a rekonstrukcí bylo v kraji dosaženo více než čtrnáctinásobného růstu objemu průmyslové výroby.

Investiční prostředky se nejen koncentrovaly do velkých průmyslových center, ale zároveň byla vytvořena řada pracovních příležitostí v pohraničních oblastech. Vznikla tak nová průmyslová střediska, jako Milevsko, Soběslav, Jindřichův Hradec, Pelhřimov a další.

Podrobnější pohled na dynamiku rozvoje průmyslové výroby poskytují výsledky jednotlivých pětiletok. V prvních pětiletkách šlo zejména o vybudování nových moderních závodů strojírenského, textilního, konfekčního a potravinářského průmyslu, čímž byly vytvořeny pracovní příležitosti pro obyvatelstvo kraje.

Zároveň byl kladen důraz na zvýšení možností zpracování surovin, které jsou v kraji k dispozici, což znamenalo značný rozvoj průmyslu stavebních hmot a dřevozpracujícího průmyslu. V kraji byly rovněž budovány kapacity pro nová průmyslová odvětví, zejména chemický průmyslu.” (Jihočeský kraj 1948-1988, Jihočeský krajský národní výbor, České Budějovice 1988.)

7.1 Vybudované kapacity v jednotlivých pětiletkách

Socialistický průmysl byl budován na základě předem promyšlených pětiletých plánů a byl podporován zejména těžký průmysl.

1. Pětiletka 1949-1953: Silon Planá nad Lužnicí, Janka Milevsko, Jitex Písek, Otavan Třeboň

2. Pětiletka 1956-1960: Agrostroj Pelhřimov, Jitka Otín a Domorodice, mlékárny Č. Buějovice a Kaplice, masokombináty Písek a Vimperk

3. Pětiletka 1961-1965: Úpravna vod MAPE Mydlovary, Tesla Blatná a Č. Budějovice, Kovosvit Písek, Jiskra Tábor, Praga Dačice, keramička Bechyně, dřevokombinát Suchdol, lisovna pazdeřových desek Čemolen, drůbežářský závod Vodňany

4. Pětiletka 1966-1970: Škoda Č. Budějovice, ZVVZ Prachatice, cihelna Týn nad Vltavou, PE stříž v Silonu Planá nad Lužnicí, přádelna Jitexu v Písku a nový závod v Milevsku, mlékárna Planá nad Lužnicí, ČSAO Č. Budějovice, Hikor Písek, rozšíření závodů Jč papíren, Igly a Sfinxu

5. Pětiletka 1971-1975: Lada Soběslav aj. Hradec, Jihostroj Kaplice, Otavan Tábor, cihelny Dolní Bukovsko a Číčenice, Kamenina Borovany, masokombinát Planá nad Lužnicí, II. etapa výstavby Silonu Planá nad Lužnicí, rozšíření Fezka Strakonice, rekonstruovaný závod Jitony Vimperk

6. Pětiletka 1976-1980: Dřevokombinát Volary, cihelna Lety, Živce Halámky, výrobní Plniv Calofrigu Borovany, masokombinát Studená I, mlékárna J. Hradec, Tesla Vimperk, Jitka Přísečná, rekonstrukce pletárny Jitexu v Písku a nový provoz v Bechyni, hala na výrobu hedvábí Silonu, výroba jednoúčelových strojů ČZM Strakonice

7. Pětiletka 1981-1985: Masokombinát Studená II, prací linka Jč papíren Větřní, výroba hydraulických prvků Velešín, turbodmychadel ČZM Strakonice, modernizace keramičky Bechyně, šterkovny Těškov, Nemojov a Kamenné Doly, přádelna mykané příze Fezko Strakonice

8. Pětiletka 1986-1987: Rekonstrukce závodu Kovosvit Písek, modernizace slévárny šedé litiny Motor Č. Budějovice, energoblok Jč strojíren v Č. Krumlově, špičkový tepelný zdroj Strakonice, obnova kartonážky Jč papíren v Č. Budějovicích, některé stavby jaderné elektrárny Temelín a doprovodných investic

(Jihočeský kraj 1948-1988, Jihočeský krajský národní výbor, České Budějovice 1988.)

„Umístěním výroby v neprůmyslových objektech vznikly závody n.p. Opravny zemědělských strojů v Písku, n.p. Koh-i-noor v Mladé Vožici, n.p. Tesla v Blatné, n.p. Centroflor v Netolicích, n.p. Jitex v Mirovicích, n.p. Otavan v Novém Spolí u Českého Krumlova. V místním průmyslu (řízeném národními výbory) byl postaven závod Lira v Domoradicích u Českého Krumlova, rekonstruovány a modernizovány provozovny Dřevopodniku ve Vimperku, Hikoru v Písku a Soběslavi, Kovopodniku v Českých Budějovicích, Průmyslového kombinátu v Dačicích, Kožedělného a gumárenského podniku v Táboře, Průmyslového kombinátu v Českých Budějovicích, byl rozšířen základní závod Průmyslového kombinátu v Kamenici nad Lipou a vybudována opravná elektromotorů téhož podniku v Pelhřimově.“ (Jihočeský kraj 1948-1988, Jihočeský krajský národní výbor, České Budějovice 1988.)

„Výstavba průmyslu v Jihočeském kraji vedla k rychlému růstu zaměstnanosti. Průmysl dosáhl v Jihočeském kraji svým podílem na celkové zaměstnanosti už ve 4. pětiletce vedoucí postavení před zemědělstvím a přispěl tak k odstranění podstatných rozdílů v ekonomické úrovni mezi Jihočeským krajem a ostatními oblastmi státu.“ (Jižní Čechy od osvobození, Růže, České Budějovice 1975.)

„Celkem bylo v kraji v období budování socialismu postaveno 130 nových průmyslových závodů a celá řada jich byla modernizována. Rozhodujícím činitelem dynamického rozvoje byl růst produktivity práce, který vyplýval ze zvyšující se vybavenosti dělníků stroji a zařízeními, modernizace technologických postupů, uplatňování poznatků rozvoje vědy a techniky a v neposlední míře nesrovnatelně vyšší kvalifikace dělníků i technicko-hospodářských pracovníků.“ (Jihočeský kraj 1948-1988, Jihočeský krajský národní výbor, České Budějovice 1988.)

„V jižních Čechách vyrostlo šedesát závodů, výroba se zvýšila dvanáctkrát, zejména ve strojírenství, které dnes vyrábí programově řízené obráběcí stroje v národním podniku Kovosvit Sezimovo Ústí, v ČZM Strakonice známé motocykly, brusky na otvory, turbodmychadla. Ve vzduchotechnických závodech v Milevsku, jež byly první stavbou mládeže v kraji, vyrábíme zařízení pro jaderné elektrárny, doly a další podniky. V Agrozetu Pelhřimov se připravuje k výrobě nová generace zemědělských strojů.

První stavba socialismu v jižních Čechách – lipenská elektrárna – zásobovala kraj elektrickou energií a přehrada a její okolí poskytovala oddech a rekreaci lidem z naší vlasti i

zahraničním turistům.” (Chmelík, J.: Čtyřicet let poctivé práce lidu jižních Čech pro socialismus: Jihočeši v životě a práci, Krajské kulturní středisko, České Budějovice 1985.)

Charakteristika socialistického průmyslu:

1945 – 1948

- Průmyslovou základnu kraje tvořily převážně malé podniky a provozovny (na 1 provozovnu připadlo v průměru kolem 50 pracovníků)
- Průmysl měl dosti výrazně živnostenský charakter
- Úroveň vybavenosti stroji a zařízeními byla nízká, s tím souvisela malá produktivita práce
- Do února 1948 se podařilo uskutečnit z programu zprůmyslnění kraje jen dílčí kroky

1949 – 1983

- V procesu industrializace kraje, který byl dovršen na konci 60. let bylo vybudováno více než 60 nových a zmodernizovány desítky dalších průmyslových závodů, v páté, šesté a 7. pětiletce k tomu přistupuje přes 50 dalších významných kapacit
- Investiční výstavba byla směřována na intenzivní využívání místních surovin (průmysl dřevozpracující a stavebních hmot), hlavní pozornost byla věnována rozvoji strojírenství
- Průmyslová výroba na území kraje se v tomto období zvýšila více než 13×, počet pracovníků v průmyslu vzrostl více než 2×, v roce 1983 pracovalo v průmyslu 36,2% pracujících kraje (v roce 1950 to bylo 24,8%)
- Rostoucím činitelem dynamiky výroby byl růst produktivity práce, která se zvýšila více než 6×

1983

- Jihočeský kraj měl monopolní postavení v rámci republiky ve výrobě karburátorů, kompresorů pro motorová vozidla, zapalovacích svíček, jehel všech druhů, tužek, měřidel a vybraných kancelářských a zdravotnických potřeb

- Více než 2/3 produkce republiky zajišťovalo ve výrobě smaltovaného nádobí, Iněné koudele, třeného lnu a kartáčnických výrobků
- Více než 16% produkce bylo vyváženo do celého světa, největším partnerem byl Sovětský svaz, který se na celkovém objemu vývozu podílel téměř čtvrtinou
- Téměř 42% produkce bylo určeno pro další výrobní spotřebu, podniky kraje dodávaly polotovary zhruba 4500 odběratelům
- V roce 1983 byla soustředěna pozornost na uplatňování výsledků rozvoje vědy a techniky ve výrobě a efektivní využívání základních prostředků (na 1 pracovníka připadají prostředky v hodnotě přes 250 000 Kč)

(Chmelík, J.: Čtyřicet let poctivé práce lidu jižních Čech pro socialismus: Jihočeši v životě a práci, Krajské kulturní středisko, České Budějovice 1985.)

7.2 Hlavní směry rozvoje ústředně řízeného hospodářství

Podíl průmyslu na hospodářském rozvoji kraje v socialistickém období postupně rostl. Hlavní úkoly socialistické vlády byly soustředovány do těchto průmyslových odvětví:

- strojírenství: příprava na zajištění výroby železničních spráhel v n. p. Škoda České Budějovice, zvýšení výroby Kovosvitu v nové hale v Sezimově Ústí, zavedení výroby v novém závodě Jihostroj v Kaplici, zvýšení výroby zapalovacích svíček v n. p. Jiskra Tábor, uvést do provozu nový závod Lada v Jindřichově Hradci, Mikrotechna v Týně n/Vlt. (nový výrobní program měřících přístrojů), nová hala Agrostroje Pelhřimov atd.,
- chemie: další růst výroby polyamidových vláken v n.p. Silon,
- papíru a celulosy: rekonstrukce lepenkárny a pily v Loučovicích aj.
- dřevozpracujícího průmyslu: rozšíření výroby dřevotřískových desek ve Volarech, nová výroba dveří ve Vyšším Brodě, rekonstrukce Jitony Vimperk,
- skla a keramiky: rekonstrukce sklárny v Lenoře, příprava výstavby sklárny v Kamenici nad Lipou,
- textilního a konfekčního: dostavba Fezka Strakonice, Sukna Humpolec, Jitky Otín, Českomoravského lnu v Humpolci a Veselí n/Luž. A Otavanu v Táboře.

Realizace těchto akcí a modernizace strojního vybavení dalších závodů příznivě ovlivňovaly strukturu průmyslu v kraji; v jejím rámci vzroste podíl výroby výrobních prostředků a vzniknou nové netradiční efektivní obory:

- potravinářského průmyslu: hlavním úkolem bylo zpracovat maximum vyrobených zemědělských produktů přímo v kraji
- masného průmyslu (výstavba masokombinátu v Plané nad Luž., rozšíření kombinátu ve Studené), přírůstek kapacit bude krýt zvýšenou produkcí masa z 90%
- mlékárenského průmyslu (nová mlékárna v J. Hradci, rekonstrukce v Prachaticích a další akce)
- drůbežářského průmyslu (rekonstrukce závodů ve Vodňanech, Mirovicích a Táboře, výstavba třídirny vajec v Českých Budějovicích)
- pivovarského průmyslu (rekonstrukce Budvaru) rozšíření mraziřských kapacit (Tábor) konzervářského průmyslu

(Jihočeský kraj: Vývoj hospodářství do roku 1970 a výhled na léta 1971-1975.)

V Jihočeském kraji za poslední roky socialistického období sice průmysl vzrůstal, ale vzhledem k poptávce a spotřebě obyvatel byl počet vyrobených produktů nedostačující. Díky nově vybudovaným závodům a relativně dobrým pracovním podmínkám byl v některých závodech zaznamenán velký nárůst produkce. Ale existovala i odvětví, která poskytovala špatné pracovní podmínky zejména z hlediska finančního ocenění a zaměstnanci (dělníci) si hledali nová pracovní místa, čímž byla narušena výroba daného odvětví a celkový průmysl z hlediska ekonomického. Řešením této situace pro všechna průmyslová odvětví bylo zajištění velmi podobné až stejné úrovně: uspokojující pracovní podmínky – dobré finanční ohodnocení, dobrý kolektiv, dobré pracovní prostředí apod. Průmyslová výroba byla koncentrována především v českobudějovické aglomeraci a významný byl podíl průmyslu v okresech Tábor a Strakonice. I přesto, že kraj svým objemem průmyslové výroby nepatřil mezi oblasti s rozhodujícím podílem na produkci republiky, zaujímá v řadě oborů významné postavení. Důkazem byl konfekční, papírenský, dřevozpracující a textilní průmysl. V některých druzích výrobků je průmysl kraje dokonce monopolním výrobcem v celé republice. V jižních Čechách se vyráběly kompresory pro motorová vozidla, karburátory, kompresory, zapalovací svíčky, jehly, tužky, knoflíky, smaltované nádoby atd. Čtvrtinu průmyslové produkce kraje tvořil strojírenství, další čtvrtinu potravinářský průmysl. Výsledky hospodářského rozvoje kraje byly v posledních letech charakterizovány mírným zrychlením tempa růstu objemem produkce, který byl prakticky výlučně zajišťován zvyšováním produktivity práce. Výsledky hospodářského vývoje Jihočeského kraje byly odrazem způsobu řízení a specifických problémů, které mají dlouhodobý charakter. Projevuje se nerovnováha na vnitřním trhu, především v sortimentu průmyslového zboží, problémy kvality výroby, pomalý růst efektivnosti apod. (Jihočeský kraj 1948-1988, Jihočeský krajský národní výbor, České Budějovice 1988.)

„V jižních Čechách, které byly v minulosti průmyslově opomíjenou oblastí jen s několika lokálními průmyslovými centry, vyrostlo v období socialistické industrializace několik rozsáhlejších průmyslových regionů. Začíná se krystalizovat průmyslová zóna kolem krajské metropole. Na českobudějovickou oblast navazují na východě regiony Třeboň a Jindřichův Hradec, na severu Tábor a Písek.“ (Mareš, J.: Průmyslové regiony ČSR, Československá akademie věd, Praha 1980.)

7.3 Průmyslové obyvatelstvo Jihočeského kraje v letech 1965 - 1989

Tab. 19: Podíl počtu zaměstnaných v průmyslu v Jihočeském kraji v letech 1965 - 1989

Podíl pracujících v průmyslu na celkovém počtu pracujících (%)			
kraj, okresy	1965	1982	1989
Jihočeský kraj	30,9	35,4	34
České Budějovice	33,2	33,3	30
Český Krumlov	30,5	33,6	34
Jindřichův Hradec	29,4	36,1	34
Pelhřimov	32,4	37,5	38
Písek	28,6	35,8	38
Prachatice	22,9	31,4	31
Strakonice	34,4	40,8	40
Tábor	30,6	35,7	34

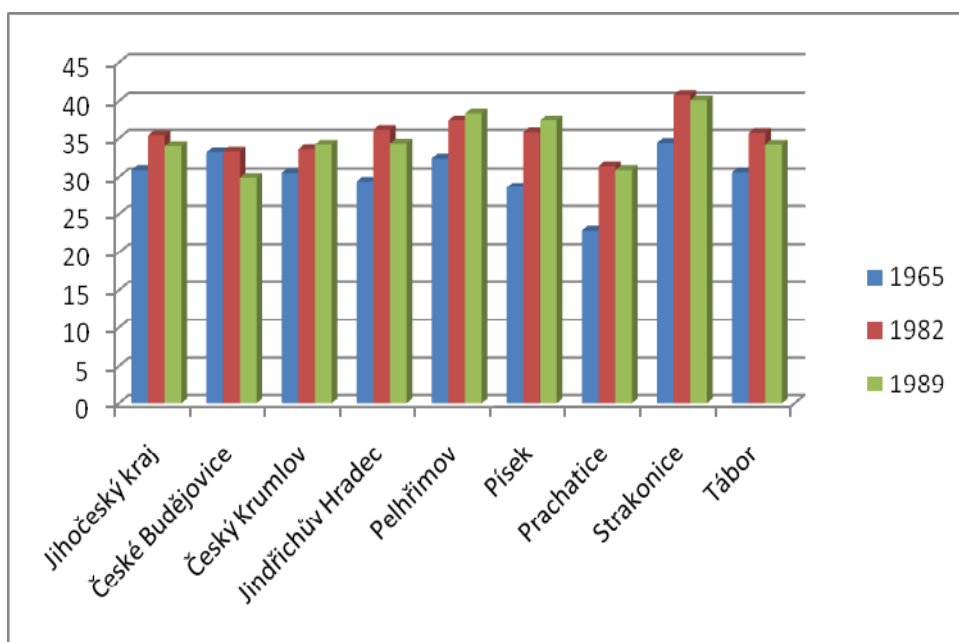
Pramen: Statistický lexikon obcí ČSSR 1965, 1982. Jihočeský kraj v číslech, Krajská správa Českého statistického úřadu, České Budějovice 1990.

Za období 1965 až 1989 byl nejprůmyslovějším okresem dle počtu zaměstnaných v průmyslu okres Strakonice s průměrem 38,4%. Nejméně zaměstnaných v průmyslu ve sledovaném období bylo v okrese Prachatice s průměrem 28,4%, což je přesně o 10% méně než v okrese Strakonice a přesně o 5% méně než průměr Jihočeského kraje, který činí 33,4%.

Z grafu je patrné, že nejslabším rokem pro pracující v průmyslu ve všech okresech, kromě okresu České Budějovice, byl rok 1965.

Celkově lze říci, že v jižních Čechách pracovalo nejvíce obyvatel v průmyslu v roce 1982, a to 35,4%. Podíl počtu zaměstnaných v průmyslu ve všech okresech výrazně rostl od roku 1965 mimo okresu České Budějovice. Největšího podílu v roce 1982 dosáhly tyto okresy: České Budějovice, Jindřichův Hradec, Prachatice, Strakonice a Tábor. (viz. graf 8)

Graf 8: Vývoj počtu zaměstnaných v průmyslu v Jihočeském kraji v letech 1965 - 1989

8 Transformace průmyslu v roce 1989

Transformace je označení pro charakterizování změny celého systému fungování ekonomiky, tedy změny z centrálně plánovaného systému na systém tržní. Na otázku, co má být výsledkem transformace průmyslu, neumí nikdo jednoznačně odpovědět.

I když rostla spotřeba obyvatel v roce 1989 rychleji než roky předtím, stále přetrvávaly nedostatky v zásobování vnitřního trhu, ale i v sortimentu a kvalitě potravinářského zboží. Uzavřela etapa vývoje ekonomiky kraje trvající několik let, která byla založena na principech direktivního řízení.

Pro srovnání a sledování vývoje podílu počtu zaměstnaných v průmyslu před rokem 1989 a po něm byla zpracována a vytvořena následující tabulka a graf znázorňující vývoj.

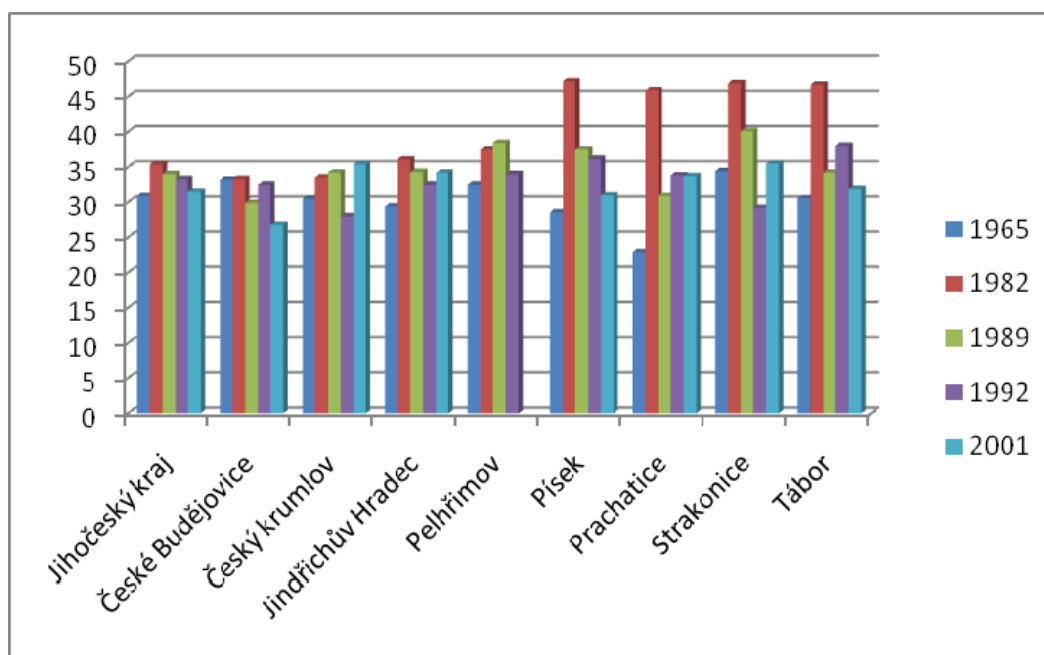
Tab. 20: Podíl počtu zaměstnaných v průmyslu v Jihočeském kraji v letech 1965 - 2001

Podíl pracujících v průmyslu na celkovém počtu pracujících %)					
Kraj, okresy	1965	1982	1989	1992	2001
Jihočeský kraj	30,9	35,4	34	33,3	31,5
České Budějovice	33,2	33,3	30	32,5	26,8
Český Krumlov	30,5	33,5	34	28	35,4
Jindřichův Hradec	29,4	36,1	34	32,5	34,2
Pelhřimov	32,5	37,5	38	34	
Písek	28,6	47,2	38	36,2	31
Prachatice	22,9	45,9	31	33,8	33,7
Strakonice	34,4	46,9	40	29,2	35,5
Tábor	30,6	46,7	34	38	31,9

Pramen: Statistický lexikon obcí ČSSR 1965, 1982. Jihočeský kraj v číslech, Krajská správa Českého statistického úřadu, České Budějovice 1990. Statistický lexikon obcí České republiky 1992, 2001.

Po roce 1989 podíl počtu zaměstnaných v průmyslu v Jihočeském kraji postupně klesal. V roce 2001 dosáhl hodnoty 31,5%, což je o 0,6% více než v roce 1965. V období 1989 – 1992 vzrostl podíl počtu zaměstnaných v průmyslu v průměru o 3,1% v okresech České Budějovice, Prachatice a Tábor. V ostatních okresech nastal pokles. U okresů, kde podíl počtu zaměstnaných v průmyslu po převratu do roku 1992 rostl, tak po roce 1992 došlo k výraznému poklesu. U zbývajících okresů, kromě okresu Písek, podíl vzrostl. V jediném píseckém okrese podíl počtu zaměstnaných v průmyslu klesal a v roce 2001 dosáhl druhého nejnižšího podílu 31% v porovnání s ostatními kraji ČR. Nejnižší podíl v roce 2001 představoval českobudějovický okres s hodnotou 26,8%. (viz. graf 9)

Graf 9: Vývoj počtu zaměstnaných v průmyslu v Jihočeském kraji v letech 1965 - 2001

8.1 Podniky a závody v Jihočeském kraji v roce 1989

Největší sídla v okresech Jihočeského kraje podle počtu podniků a závodů:

okres Prachatice – Vimperk (9), Prachaticích (9), Netolicích (7) a Volarech (5)

okres Tábor – Tábor (21), Mladá Vožice (7), Veselí nad Lužnicí (7), Soběslav (6)

okres Český Krumlov – Český Krumlov (11), Kaplice (5)

okres Strakonice – Strakonice (16), Blatná (7), Vodňany (7), Volyně (3)

okres České Budějovice – České Budějovice (69), Týn nad Vlavou (9),

Trhové Sviny (8), Boršov (5), Lišov (5)

okres Jindřichův Hradec – Jindřichův Hradec (17), Třeboň (9), Dačice (7),

České Velenice (5), Studená (5)

okres Písek – Písek (14), Milevsko (8), Protivín (4), Mirovice (5)

okres Pelhřimov – Humpolec (17), Pelhřimov (16), Pacov (7), Kamenice n. Lipou (5)

Ve všech okresech mají vedoucí postavení okresní města následovaná malými okresními městy. Výjimku představuje pouze okres České Budějovice, kde okresní a zároveň krajské město České Budějovice má výrazně vedoucí postavení s 69 podniky a závody.

8.1.1 Okresy podle počtu podniků a závodů

Nejvíce podniků a závodů měl okres České Budějovice – 115, následuje okres Jindřichův Hradec - 79, okres Pelhřimov - 72, okres Tábor - 65, okres Prachatice - 48, okres Strakonice - 39, okres Písek - 37 a nejmenší počet podniků a závodů představoval okres Český Krumlov - 36.

České Budějovice mají z celého Jihočeského kraje největší zastoupení počtu podniků a závodů, a to 69. Po krajském městě následuje okresní město Tábor, které se pyšní 21 podniky a závody, což představuje o 48 (více jak 2/3) podniků a závodů méně než mají České Budějovice. Poté následují ostatní okresní města Jihočeského kraje, např. Písek vykazuje 14 podniků a poboček ve sledovaném roce. O poslední dvě místa se dělí Milevsko a Trhové Sviny s počtem 8 podniků a závodů. (viz. tabulka 16)

Tab. 21: 14 největších sídel Jihočeského kraje dle počtu podniků a závodů

Sídla	Počet podniků a poboček
České Budějovice	69
Tábor	21
J. Hradec	17
Pelhřimov	17
Humpolec	16
Strakonice	16
Písek	14
Český Krumlov	11
Prachatice	9
Vimperk	9
Třeboň	9
Týn nad Vltavou	9
Milevsko	8
Trhové Sviny	8

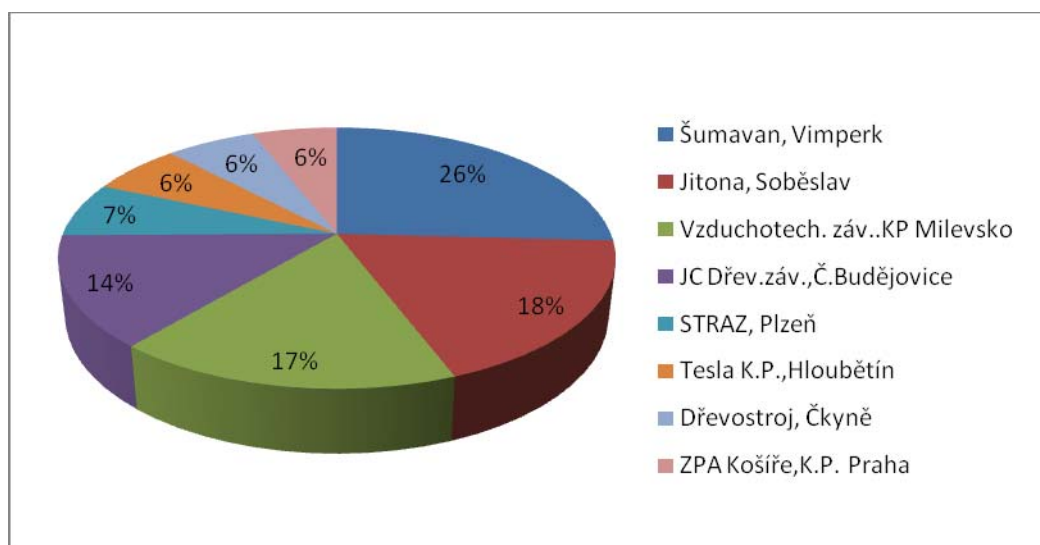
Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

8.2 Podniky s největším počtem zaměstnanců v roce 1989

Důležitým ukazatelem postavení průmyslu v jihočeských okresích jsou a jeho porovnání jsou podniky s největším počtem zaměstnaných.

V okrese Prachatice patřil k největším podnikům či závodům podnik Šumavan – Vimperk, který zaměstnával 1 160 obyvatel a tvořil podíl 26% zaměstnaných z osmi největších podniků a závodů v tomto okrese. Následovaly podniky či závody Jitona – Soběslav s podílem 18% zaměstnaných, Vzduchotechnický závod – Milevsko s podílem 17% zaměstnaných atd. (viz. graf 10) V prachatickém okrese pracovalo v osmi největších podnicích a závodech dle počtu zaměstnanců celkem 4 487 obyvatel.

Graf 10: 8 největších podniků a závodů dle počtu zaměstnanců v okrese Prachatice v roce 1989

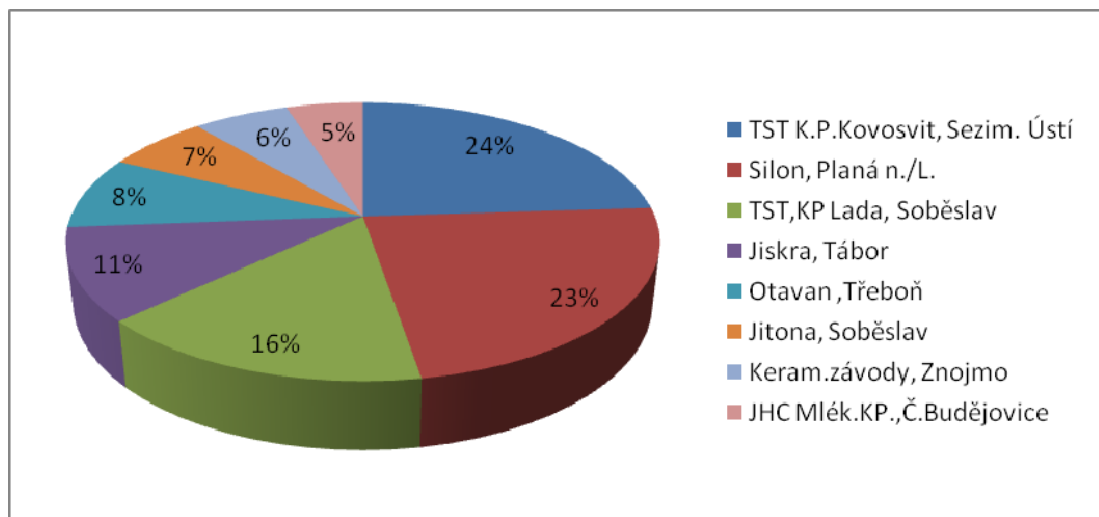

Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

V tábořském okrese patřil k největším podnikům či závodům podnik TST KP Kovosvit - Sezimovo Ústí, který zaměstnával 2 265 obyvatel, což tvořilo podíl 24% z celkového počtu osmy největších podniků a závodů dle počtu zaměstnaných. O 60 obyvatel méně zaměstnával podnik Silon – Planá nad Lužnicí, tvořící podíl 23%. S odstupem několika set zaměstnaných následoval podnik TST KP Lada – Soběslav s podílem 16%. (viz. graf 11)

Celkem v osmi největších průmyslových podnicích a závodech dle počtu zaměstnaných tábořského okresu pracovalo 9 437 obyvatel.

Graf 11: 8 největších podniků a závodů dle počtu zaměstnanců v okrese Tábor v roce 1989

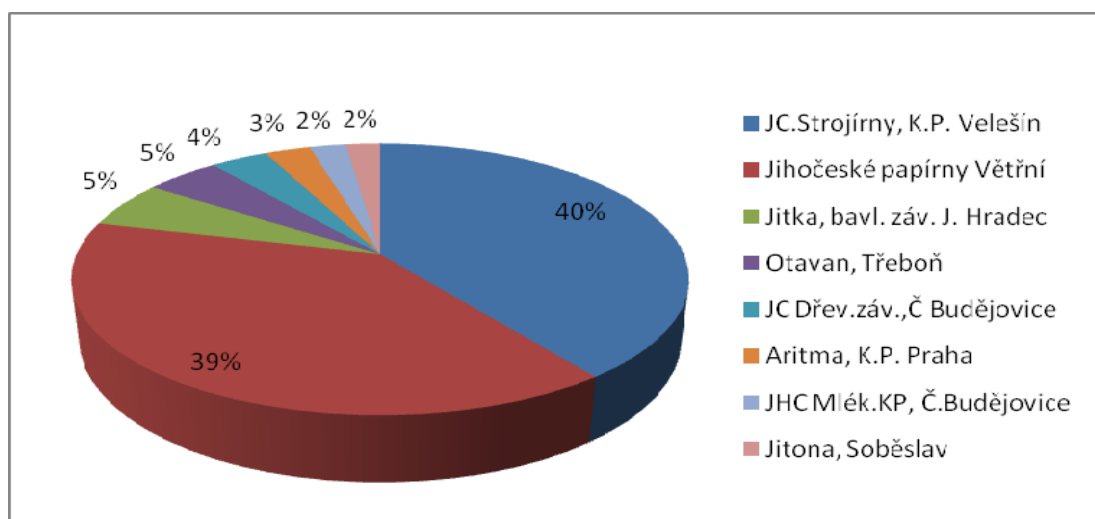

Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

Podnik JC Strojírny – Velešín byl v roce 1989 největším zaměstnavatelem v okrese Český Krumlov, zaměstnával 3 024 obyvatel, což činilo podíl 40% z osmi největších podniků a poboček dle počtu zaměstnanců v tomto okrese. Následoval podnik Jihočeské papírny Větrní, který zaměstnával o pouhých 28 obyvatel méně než podnik JC Strojírny a tvořil tak podíl 39% zaměstnaných. Zbývajících šest podniků tvořilo podíl v rozmezí 5% až 2%, tedy 425 až 162 zaměstnaných. (viz graf 12)

V osmi největších podnicích a závodech dle počtu zaměstnaných v tomto okrese pracovalo celkem 7 624 obyvatel.

Graf 12: 8 největších podniků a závodů dle počtu zaměstnanců v okrese Český Krumlov v roce 1989

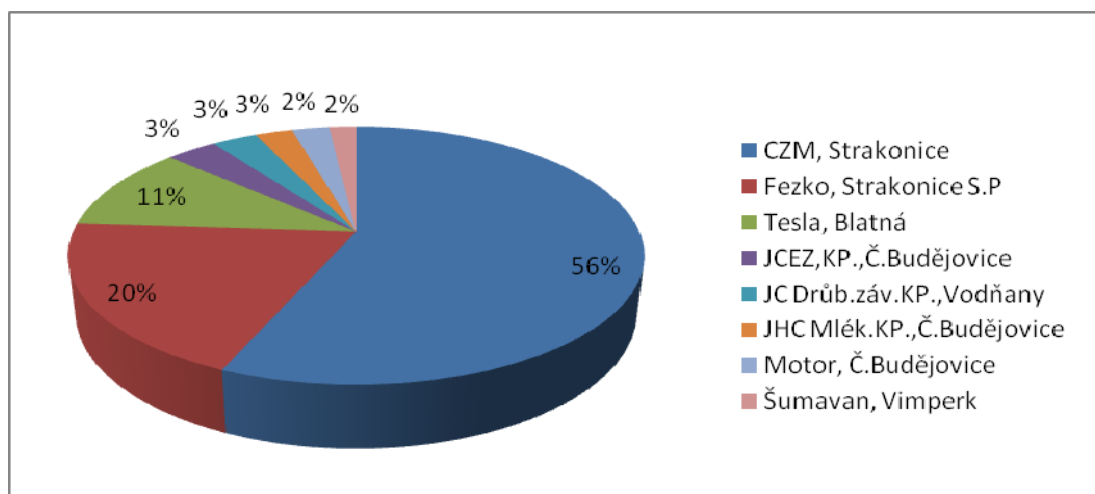

Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

Strakonický okres se pyšnil podnikem – CZM – Strakonice, který zaměstnával 6 929 obyvatel a tvořil výrazný podíl 56% zaměstnaných z osmi největších podniků a závodů dle počtu zaměstnaných. S velkým odstupem následoval podnik Fezko - Strakonice, který poskytoval práci o téměř 1/3 obyvatel (2 415) méně než podnik CZM a tvořil podíl 20% zaměstnaných. Třetím největším podnikem byl Tesla – Blatná s podílem 11% zaměstnaných. (viz graf 13)

Ve strakonickém okrese pracovalo v osmi největších podnicích a závodech dle počtu zaměstnaných celkem 12 284 obyvatel.

Graf 13: 8 největších podniků a závodů dle počtu zaměstnanců v okrese Strakonice v roce 1989

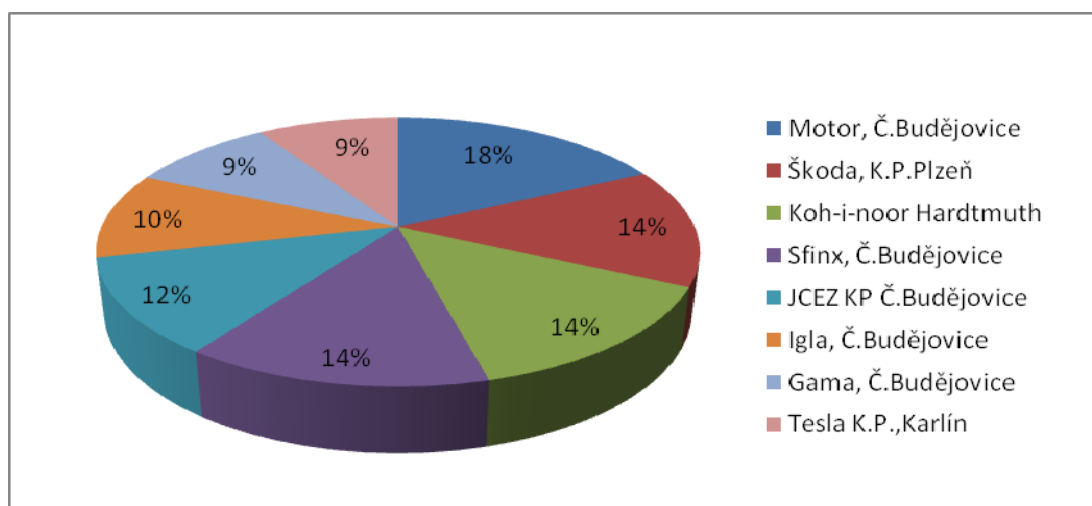

Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

V okrese České Budějovice byl největším podnikem podnik Motor – České Budějovice, který zaměstnával 2 241 obyvatel a tvořil podíl 18% zaměstnaných z celkového počtu osmy největších podniků a závodů dle počtu zaměstnaných. Následovaly podniky či závody Škoda - Plzeň, Sfinx – Č. Budějovice, Koh-i-noor Hardtmuth: každý podnik tvořil 14% zaměstnaných z osmy největších podniků a závodů dle počtu zaměstnaných. (viz. graf 14)

Celkem v osmy největších podnicích a závodech dle počtu zaměstnaných okresu českobudějovického pracovalo 12 631 obyvatel.

Graf 14: 8 největších podniků a závodů dle počtu zaměstnanců v okrese České Budějovice v roce 1989

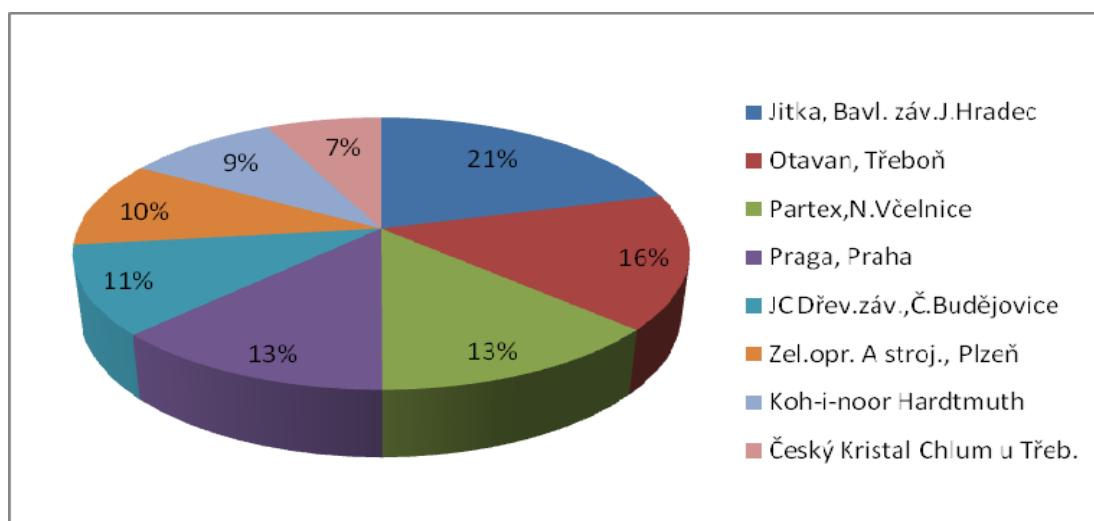

Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

Podnik Jitka, bavln. závod – J. Hradec – byl v roce 1989 největším zaměstnavatelem v okrese Jindřichův Hradec, zaměstnával 1 844 obyvatel, což činilo podíl 21% z osmi největších podniků a poboček dle počtu zaměstnanců v tomto okrese. Následoval podnik Otavan - Třeboň, který tvořil podíl 16% zaměstnaných atd. (viz graf 12)

V osmi největších podnicích a závodech dle počtu zaměstnaných v tomto okrese pracovalo celkem 8 850 obyvatel.

Graf 15: 8 největších podniků a závodů dle počtu zaměstnanců v okrese Jindřichův Hradec v roce 1989

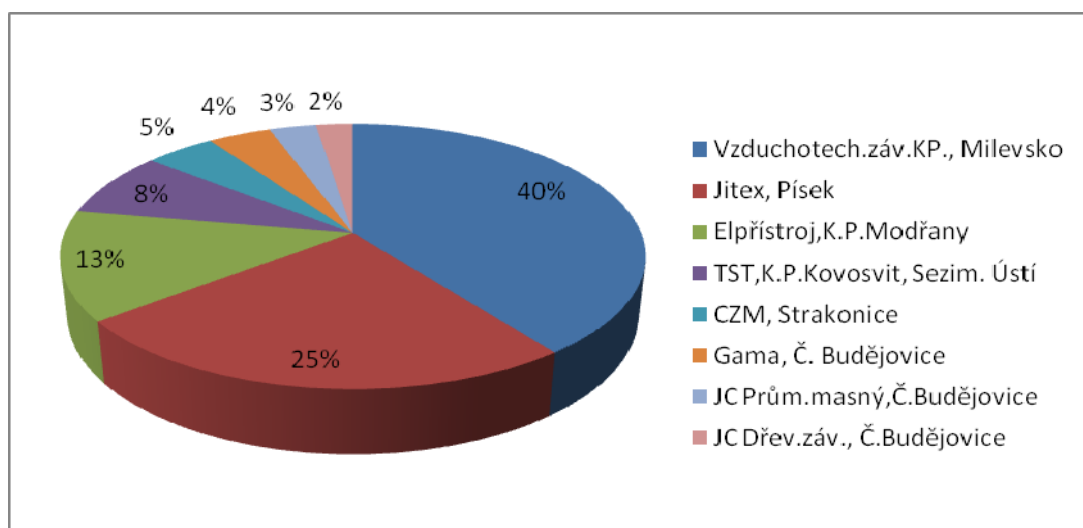

Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

V píseckém okrese byl největším zaměstnavatelem Vzduchotechnický závod – Milevsko, který zaměstnával 3 337 obyvatel a tvořil podíl 40% zaměstnaných z osmy největších podniků a závodů dle počtu zaměstnaných v tomto okrese. Poté následoval podnik Jitex s 2 074 zaměstnanci a s podílem 25% zaměstnaných. A třetí největší byl závod Elektropřístroj s podílem 13% zaměstnaných. (viz graf. 16)

Celkem v osmy největších průmyslových podnicích a závodech dle počtu zaměstnaných v okrese Písek pracovalo 8 396 obyvatel.

Graf 16: 8 největších podniků a závodů dle počtu zaměstnanců v okrese Písek v roce 1989

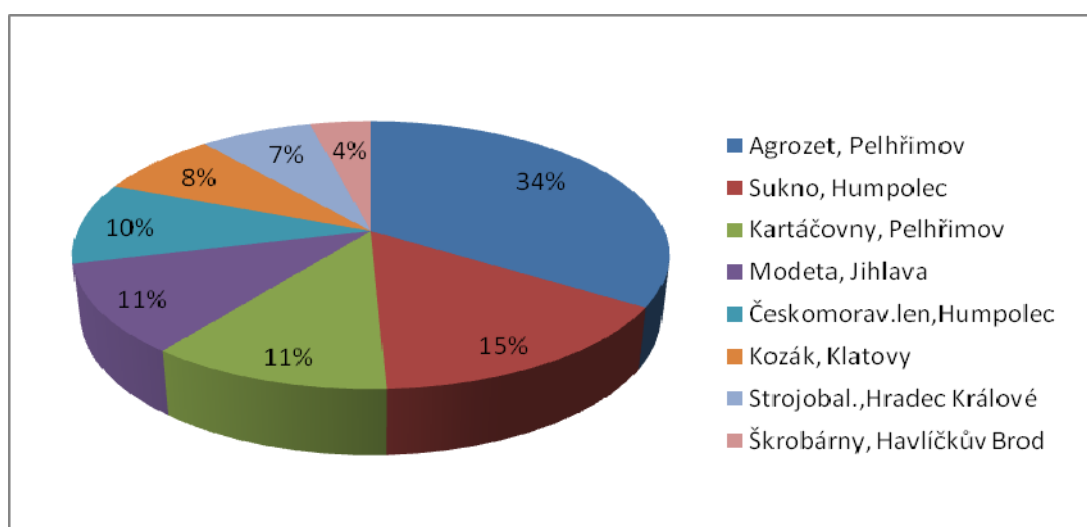
Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

V okrese Pelhřimov byl největším podnikem podnik Agrozet - Pelhřimov, který zaměstnával 2 705 obyvatel a tvořil podíl 34% zaměstnaných z celkového počtu osmy největších podniků a závodů dle počtu zaměstnaných. Následoval podnik Sukno – Humpolec, který poskytoval práci 1 221 obyvatelům a tvořil 15% zaměstnaných atd. z osmy největších podniků a závodů dle počtu zaměstnaných. (viz. graf 14)

Celkem v osmy největších podnicích a závodech dle počtu zaměstnaných okresu českobudějovického pracovalo 7 962 obyvatel.

Graf 17: 8 největších podniků a závodů dle počtu zaměstnanců v okrese Pelhřimov v roce 1989

Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

Pro porovnání podniků včetně závodů dle počtu zaměstnanců Jihočeského kraje byla vytvořena následující tabulka.

Tab. 22: 10 největších podniků včetně závodů v Jihočeském kraji podle počtu zaměstnanců

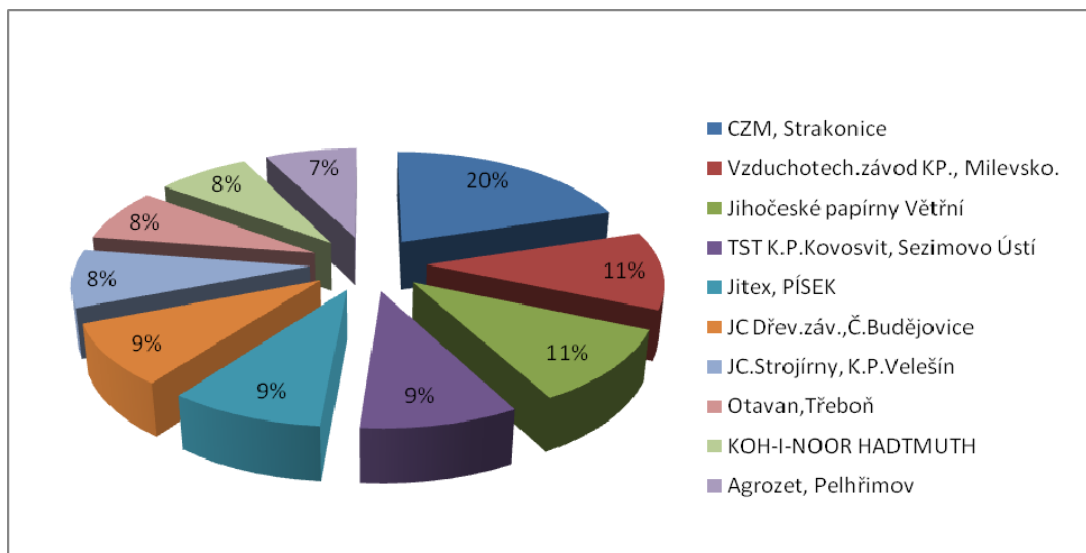
Podniky včetně závodů	počet zaměstnanců
CZM, Strakonice	7327
Vzduchotech.závod KP., Milevsko.	4095
Jihočeské papírny Větrní	3883
TST K.P. Kovosvit, Sezimovo Ústí	3327
Jitex, Písek	3255
JC Dřev.záv., Č.Budějovice	3218
JC.Strojírny, K.P.Velešín	3024
Otavan, Třeboň	2780
Koh-I-Noor Hardtmuth	2716
Agrozet, Pelhřimov	2705

Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

Největším podnikem v Jihočeském kraji včetně závodů byl podnik CZM Strakonice, kde v roce 1989 pracovalo 7327 obyvatel, což představovalo 20% zaměstnaných z deseti největších podniků a zároveň byl největším podnikem dle počtu zaměstnanců v okrese Strakonice. Na druhém místě stál Vzduchotechnický závod Milevsko, kde pracovalo 4095

obyvatel. Zbývajících osm podniků včetně závodů zaměstnávalo pod hranicí 4000 zaměstnanců. Nejmenším podnikem z deseti největších sledovaných podniků včetně závodů byl podnik Agrozet v Pelhřimově, kde pracovalo 2705 obyvatel, pouze 7% z celkových deseti největších podniků. (viz. graf 18)

Graf 18: 10 největších podniků Jihočeského kraje včetně závodů dle počtu zaměstnanců

Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

8.3 Největší podniky podle hrubého obrátu v roce 1989

Dalším ukazatelem pro sledování postavení průmyslových podniků v okresech Jihočeského kraje je hrubý obrát.

V okrese Prachatice JC Dřev. záv. - Č. Budějovice vykazovaly v roce 1989 hrubý obrát 336 642 Kčs, což tvořilo z celku (10 největších podniků) 21%. Nejmenší obrát vykazoval závod ZPA Košíře – Praha s podílem pouhých 3% hrubého obrátu.

V táborském okrese byly největšími podniky či závody dle hrubého obrátu Silon – Planá, který tvořil 21% (891 239 Kčs) a JC Prům. masný - Č. Budějovice 20% (840 060 Kčs). Nejmenší obrát vykazoval podnik Jiskra – Tábor s podílem 3%.

Podnik s názvem Jihočeské papírny Větrní vykazoval největší hrubý obrát v okrese Český Krumlov, a to 44% (1 195 461 Kčs). Nejmenší podíl hrubého obrátu tvořil podnik Aritma – Praha pouhé 1% (37 837 Kčs).

V okrese Strakonice měl v roce 1989 největší hrubý obrát podnik CZM, který vykazoval 40% (1 751 759 Kčs) a nejmenší podíl vykazoval podnik Šumavan – Vimperk, a to 1% (52 699 Kčs).

V českobudějovickém okrese vykazovaly největší hrubý obrát podniky – Škoda - Plzeň 17% (888 797 Kč) a JCEZ - České Budějovice 16% (875 997 Kč). Nejmenší hrubý obrát tvořil závod Calofrig Borovany 6% (296 143 Kčs).

V jindřichohradeckém okrese vykazoval největší hrubý obrát v roce 1989 podnik Jitka, bavln. závod – J. Hradec s obrátem 23% (1 208 473 Kčs) a nejmenším podnikem dle hrubého obrátu byl podnik Zel. opr. a strojírenství 2% (109 119 Kčs).

V okrese Písek měl největší hrubý obrát podnik - Jitex Písek, který tvořil 29% (814 348 Kčs), následoval Vzduchotechnický závod - Milevsko s hrubým obrátem 22% (598 090 Kčs). Nejmenším desátým podnikem dle hrubého obrátu v ok. tomto okrese byl podnik JC Cihelny – Č. Budějovice s podílem obrátu 3% (70 701 Kčs).

Podnik Agrozet – Pelhřimov vykazoval v pelhřimovském okrese v roce 1989 podíl 28% (851 779 Kčs) a nejmenším podnikem dle hrubého obrátu byl podnik Škrobárny – Havlíčkův Brod, který vykazoval 4% hrubého obrátu (121 286 Kčs).

Tab. 23: 10 největších podniků včetně závodů v Jihočeském kraji podle hrubého obratu

Podniky včetně závodů	Hrubý obrat
JHC Mlék. KP, Č. Budějovice	3 508 322
JC Prům. masný K.P. Č. Budějovice	2 926 710
Jihočeské papírny Větrní	1 876 568
CZM, Strakonice	1 830 703
JC Dřev. záv. KP Č. Budějovice	1 461 379
Jitka, bavlna z J. Hradce SP	1 428 969
Fezko, Strakonice	1 084 525
Jitex, Písek	970 859
JCEZ KP. Č. Budějovice	943 502
Silon, Planá n./L.	891 239

Pramen: Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty

Nejvyšším obratem v Jihočeském kraji se mohl pyšnit podniky JHC Mlékárny KP, České Budějovice s ročním obratem 3 508 322 Kčs a podnik JC Průmysl masný KP, České Budějovice s obratem 2 926 710 Kčs. Desátý největší podnik Silon Planá nad Lužnicí vykazoval v roce 1989 obrat 891 239 Kčs.

„Rokem 1989 se uzavřela dlouholetá etapa vývoje ekonomiky kraje, která byla založena na principech centrálního a direktivního řízení. Výsledky hospodářského rozvoje kraje jsou v posledních letech charakterizovány mírným zrychlením tempa růstů objemu produkce, který je prakticky výlučně zajišťován zvyšováním produktivity práce. Výsledky hospodářského vývoje jižních Čech jsou odrazem způsobu řízení a specifických problémů, které mají dlouhodobý charakter. Projevuje se nerovnováha na vnitřním trhu, především v sortimentu průmyslového zboží, problémy v dodavatelsko-odběratelských vztazích, kvality výroby, stagnace ve vývoji technické úrovně, pomalý růst efektivnosti apod.“ (Jihočeský kraj v číslech, Krajská správa ČSÚ, České Budějovice, 1990.)

Na počátku roku 1990 bylo vlastnictví Československého státu téměř 100%, i když částečná privatizace začala již v roce 1989, ještě než došlo k pádu komunistického období. Privatizace označuje změnu vlastnictví ze státního na soukromé. V následujících týdnech, měsících a letech docházelo k odstátňování majetku a jeho přesun probíhal několika způsoby. Prvním způsobem byla restituce, proces navrácení majetku původnímu majiteli či majitelům, který stát neprávem zabavil. Otázka restituce je do značné míry aktuální dodnes. Další formou odstátňování je tzv. malá privatizace od roku 1991 do roku 1993. Její podstatou byl prodej převážně malých jednotek (zejména provozovny obchodu, služeb a stravování) na veřejných

aukcích. Vzhledem k obrovskému množství státního majetku byla uskutečněna v roce 1991 a 1994 tzv. masová (velká) privatizace, probíhající ve dvou vlnách. Pro Českou republiku byla významná tzv. kuponová privatizace, jejímž cílem byl rychlý převod vlastnických práv, aby restrukturalizaci (změnu poměrů) podniků mohli provést noví vlastníci. Mnohé akciové společnosti byly nabízeny za kupony. Privatizace pokračovala i po roce 1995, ale v menším měřítku, tempu a dá se říci, že trvá dodnes. (Žídek, L. Transformace české ekonomiky 1989-2004, C.H Beck, Praha 2006.)

Po roce 1989 vznikaly nové podniky ve formě akciových společností či společností s ručením omezeným.

„Kuponová privatizace, způsob, kterým byl předáván majetek ve vlastnictví státu do vlastnictví soukromého v ČSFR ve dvou vlnách, a to nejprve 1991-1992, a ve druhé vlně 1993 až 94. Občané obdrželi investiční kupony na dvakrát tisíc bodů, za které získávali akcie podniků určených k privatizaci podle propočtu jejich ceny v bodovém vyjádření. V obou vlnách byl touto metodou privatizován majetek zhruba za 350 mld. Kč.“ (Autorský kolektiv, Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž, Euromedia Group – Knižní klub, Praha 2003.)

„Hospodářská politika směrem k podnikům tedy rozhodně nebyla jednobarevná. Na jedné straně se zvýšila konkurence a tlak na podniky. Ale na druhou stranu byl podnikům vytvořen (dočasný) prostor proto, aby zlepšily kvalitu své produkce.“ (Žídek, L. Transformace české ekonomiky 1989-2004, C.H Beck, Praha 2006)

„Ekonomická výkonnost Jihočeského kraje, měřená regionálním HDP v paritě kupní síly vrostla mezi lety 1996 a 2002 o 20%, v tržních cenách to bylo o 50%. Podíl regionálního HDP v Jihočeském kraji na HDP za Českou republiku jako celek představoval v roce 2002 5,4%, což byl o 0,2 p.b. nižší než v roce 1996. Na tvorbě HDP v Jihočeském kraji se v roce 2002 podílelo přibližně o tři čtvrtiny více podnikatelských subjektů než v roce 1996. Počet subjektů z registru zpravodajských jednotek vyjadřuje počet právnických a fyzických osob, kterým bylo vydáno identifikační číslo (IČO) a mají sídlo v obci.“ (Leitmanová, I. a kol. Ekonomický rozvoj jihočeského kraje, vybrané aspekty, Praha 2004.)

Ekonomická struktura, pokud se jedná o spektrum ekonomických činností, horských a podhorských oblastí Jihočeského kraje je málo diverzifikována (rozčleňována). Převahu mají odvětví sektoru primárního, zejména zemědělství. To je dáno částečně objektivními podmínkami, kterými jsou především nevyhovující infrastruktura, nízká hustota obyvatel,

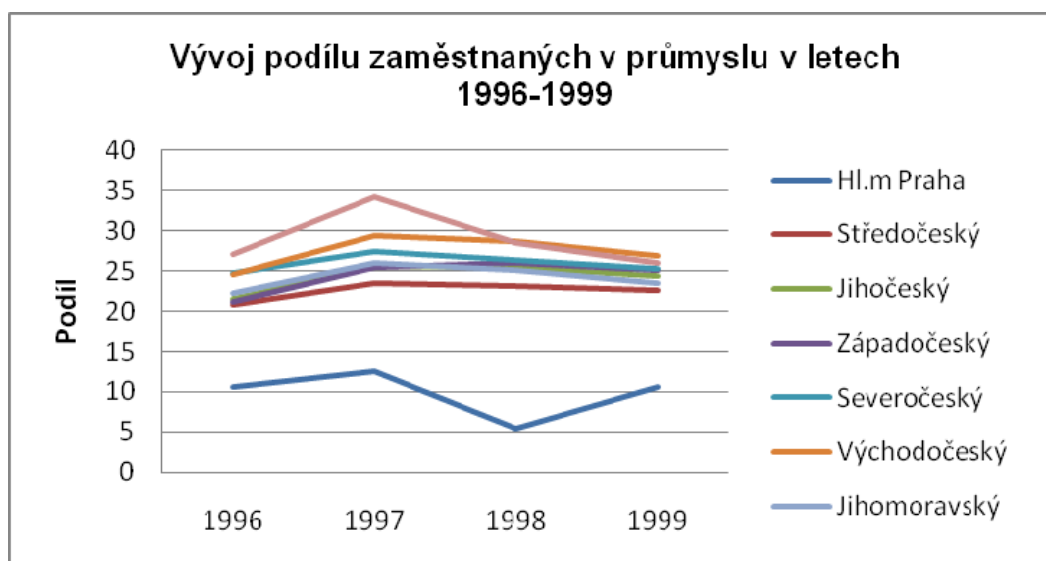
nepřítomnost sídel, které fungují jako póly růstu, a také je to dáno částečně tradicí. (Leitmanová, I. a kol. Ekonomický rozvoj jihočeského kraje, vybrané aspekty, Praha 2004.)

Tab. 23: Podíl zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních v letech 1996 - 1999

Kraje	1996	1997	1998	1999
Hl. město Praha	10,6	12,5	5,5	10,6
Středočeský	20,8	23,4	23	22,6
Jihočeský	21,5	25,6	25,5	24,3
Západočeský	21,2	25,3	25,9	25
Severočeský	24,8	27,4	26,4	25,3
Východočeský	24,5	29,3	28,6	26,8
Jihomoravský	22,2	26	25,1	23,4
Severomoravský	27,1	34,2	28,5	26

Pramen: Statistické ročenky ČR 1996, 1997, 1998, 1999

Graf 19

Největší podíl zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních vykazuje pro rok 1996 kraj Severomoravský s 27,1 %. Nejmenší podíl vykazuje hlavní město Praha, pouze 10,6 %. Jihočeský kraj patří ke krajům s menším podílem pracujících v průmyslu na ekonomicky aktivních v porovnání s ostatními kraji ČR spolu se Západočeským a Středočeským krajem, kdy průměrný podíl činí 21,2 %. Jihočeský kraj se vyrovnává s celorepublikovým průměrem, a to 21,5%. (viz. mapa č. 1)

Samozřejmě zvláštní postavení má kraj Praha, kde podíl počtu zaměstnaných v průmyslu je hluboko pod průměrem České republiky. Jihočeský kraj patří k lehce podprůměrným krajům v podílu zaměstnaných v průmyslu. Za první sledovaný rok vzrostl v Jihočeském kraji podíl počtu zaměstnaných o 4,1% na hodnotu 25,6%. Od roku 1997 začal podíl postupně klesat, což dokazuje i následující graf sledující vývoj podílu počtu zaměstnaných v průmyslu v letech 2000 – 2006. V porovnání s ostatními kraji mimo Prahu má Jihočeský kraj stejný průběh vývoje (od roku 1996 do roku 1997 stoupající tendence a po roce 1997 klesající tendence). Největší vzrůst podílu počtu zaměstnaných v průmyslu o 7,1% na hodnotu 34,2% a zároveň největší pokles po roce 1997 o 8,2% vykazuje kraj Severomoravský.

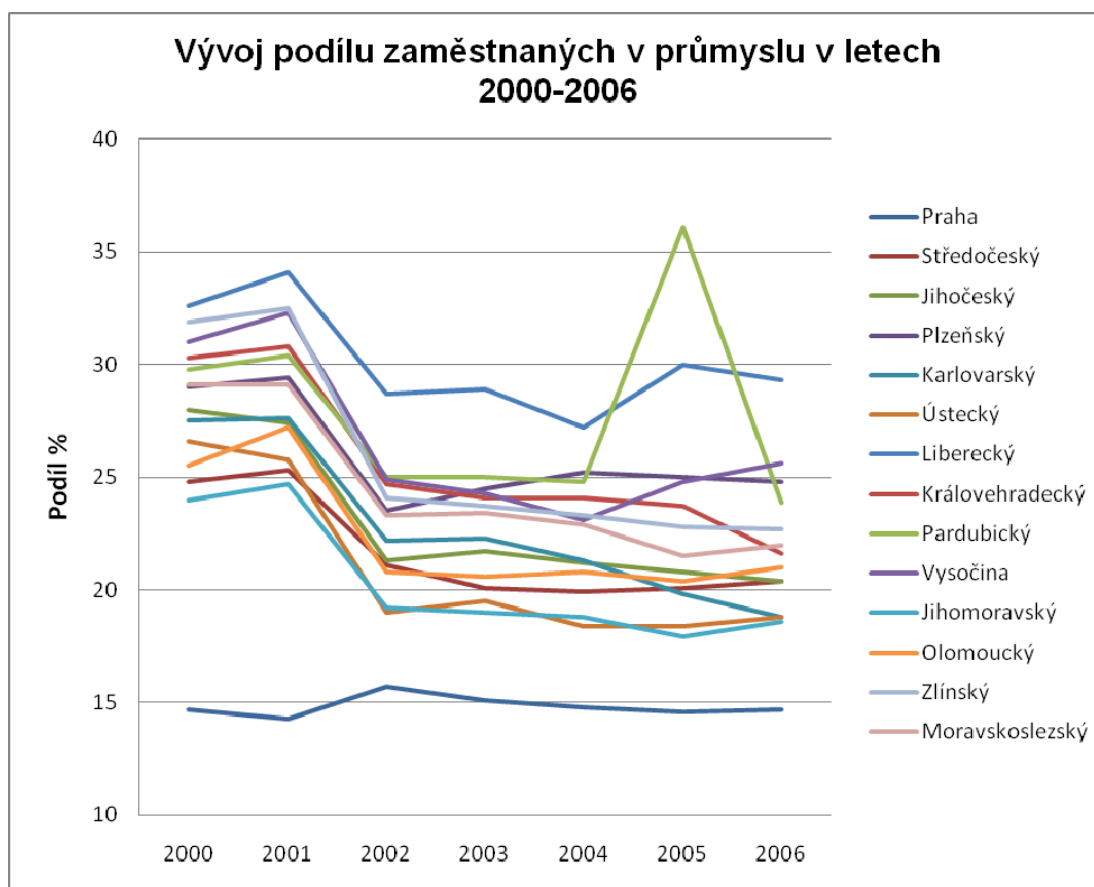
Tab. 24: Podíl zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních v letech 2000 - 2006

Kraje	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Praha	14,7	14,3	15,7	15,1	14,8	14,6	14,7
Středočeský	24,8	25,3	21,1	20,1	19,9	20,1	20,4
Jihočeský	28	27,4	21,3	21,7	21,2	20,8	20,4
Plzeňský	29	29,4	23,5	24,5	25,2	25	24,8
Karlovarský	27,5	27,6	22,2	22,3	21,3	19,8	18,8
Ústecký	26,6	25,8	19	19,5	18,4	18,4	18,8
Liberecký	32,6	34,1	28,7	28,9	27,2	30	29,3
Královehradecký	30,3	30,8	24,7	24,1	24,1	23,7	21,6
Pardubický	29,8	30,4	25	25	24,8	36,1	23,9
Vysočina	31	32,3	24,9	24,3	23,1	24,8	25,6
Jihomoravský	24	24,7	19,2	19	18,8	17,9	18,6
Olomoucký	25,5	27,2	20,8	20,6	20,8	20,4	21
Zlínský	31,9	32,5	24,1	23,7	23,3	22,8	22,7
Moravskoslezský	29,1	29,1	23,3	23,4	22,9	21,5	22

Pramen: Statistické ročenky ČR 2000 – 2006.

Graf 20

V roce 2000 největší podíl zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních vykazovaly kraje Královéhradecký (30,3%), Vysočina (31%), Zlínský (31,9%) a Liberecký (32,6%). Nejmenší podíl počtu zaměstnaných v průmyslu vykazuje Praha (14,7%). Kraje Středočeský (24,8%) a Jihomoravský patří ke krajům s menším podílem počtu zaměstnaných v průmyslu ve srovnání s ostatními kraji ČR. Jihočeský kraj vykazuje 28% počtu zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních a o 0,5% převyšuje celorepublikový průměr. Podíl zaměstnaných v průmyslu za celou ČR je 27,5%. (viz. mapa č.2)

V roce 2003 největší podíl počtu zaměstnaných v průmyslu vykazují kraje Liberecký (28,9%) a Pardubický (25%). Nejmenším podílem počtu zaměstnaných v průmyslu se vyznačují kraje Ústecký (19,5%) a Jihomoravský (19%). Jihočeský kraj má zastoupení 21,7% zaměstnaných v průmyslu a patří k lehce podprůměrným krajům. Podíl zaměstnaných v průmyslu za celou ČR je 22,3 %. (viz. mapa č. 3)

V posledním sledovaném roce 2006 největší podíl počtu zaměstnaných v průmyslu vykazují kraje Liberecký (29,3%) a Vysočina (25,6%). Nejmenším podílem počtu zaměstnaných v průmyslu ukazuje Praha (14,7%). Po Praze následují kraje Karlovarský

(18,8%) Ústecký (18,8%) a Jihomoravský (18,6%). Jihočeský kraj patří s podílem 20,4% se srovnává s většinou krajů ČR, ale zároveň je pod průměrem ČR, který činí 21,6%. (viz. mapa č.4)

Nejstandardnější vývoj v letech 1999 – 2006 vykazuje hlavní město Praha, kdy podíl počtu zaměstnaných v průmyslu se pohybuje kolem 15%. Největší podíl v roce 2002 činil 15,7%. Podíl počtu zaměstnaných v průmyslu v kraji Středočeském v prvních třech sledovaných letech se pohyboval kolem 25%. V následujícím roce 2001 se podíl zmenšil o cca 4% a klesal dále až na hodnotu 20,4% v roce 2006, ale musím podotknout, že nejmenší podíl vykazoval rok 2004 s hodnotou 19,9%. Podíl počtu zaměstnaných v průmyslu v Jihočeském kraji od roku 1999 z hodnoty 28,5% neustále klesal až hodnotě 20,4% v roce 2006. Podíl v Plzeňském kraji v prvních třech letech mírně stoupal až na hodnotu 29,4% v roce 2001, ale v následujícím roce došlo k pádu o téměř 6%. Od roku 2001 podíl začal stoupat, ale už nedosáhl hodnot na přelomu let 2000-2001. Podíl v Karlovarském kraji od roku 1999 z hodnoty 28,1% přímo klesá a v roce 2006 dosáhl pouze hodnoty 18,8%. Celkový pokles o 9,3%.

Ústecký kraj se vyznačoval největším podílem v roce 1999, a to 28,1%. Od té doby výrazný pokles na hodnotu 19% v roce 2002. Od roku 2003 se podíl pohybuje v průměru 18,8%.

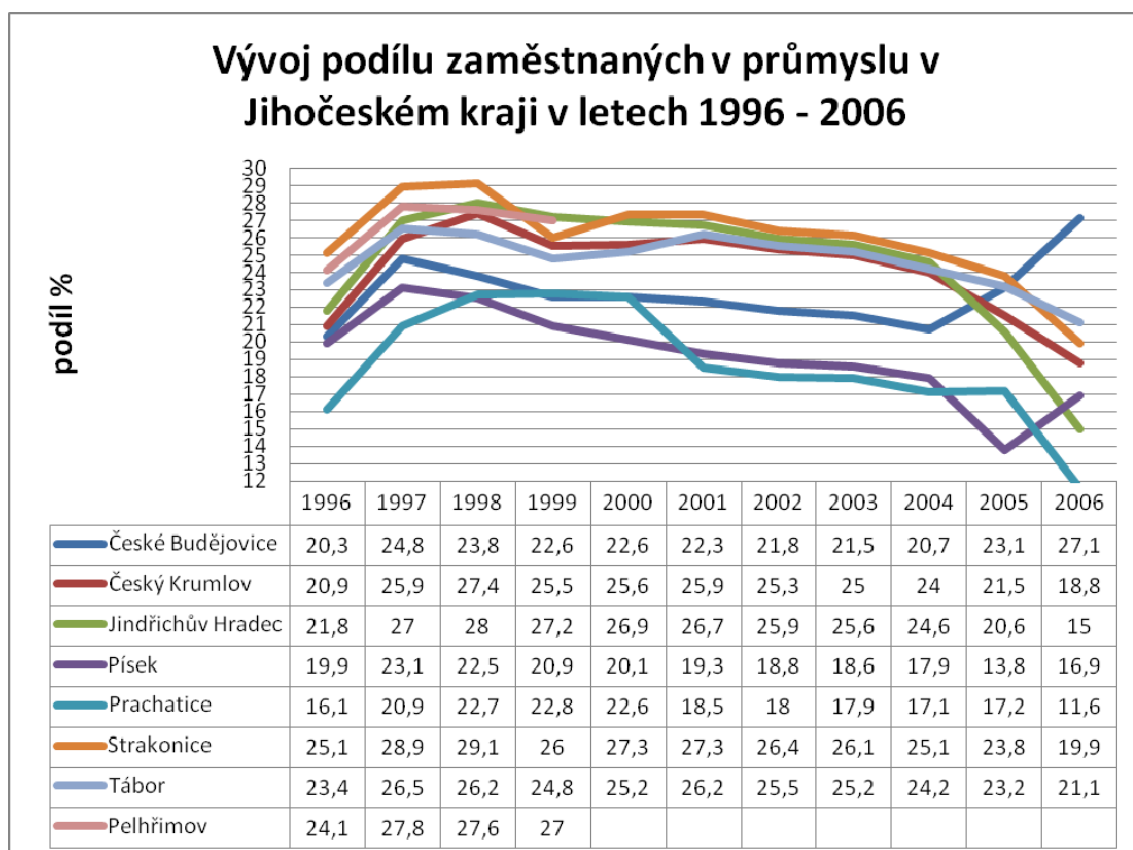
Vývoj podílu v Libereckém kraji je značně proměnlivý. V letech 1999 – 2001 došlo k nárůstu podílu až na hodnotu 34,1% (největší podíl v tomto roce v porovnání s ostatními kraji ČR). V roce 2002 pokles o 5,4%. Od té doby se roky střídají s nárůstem a poklesem podílu. V roce 2006 podíl vykazoval 29,3%. Podíl v Královéhradeckém kraji od roku 1999 (30,6%) klesá s výjimkou roku 2001, kdy se hodnota činila 30,8%. V roce 2006 podíl ukazuje hodnotu 21,6%. Celkový pokles o 9,2%. Pardubický kraj je charakterizován značnou proměnlivostí podílu počtu zaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivních v letech 1999 – 2006. V prvních 3 letech sledovaného období se podíl pohyboval kolem 30%, po roce 2001 nastal pokles o 5,4%, který se v roce 2005 změnil na vzrůstovou hodnotu podílu 31,6% (největší podíl v roce 2005 i v celém sledovaném období v rámci všech krajů ČR). V roce 2006 podíl výrazně klesl, a to o 12,2% (největší pokles v rámci jednoho roku i celého sledovaného období v porovnání se všemi kraji ČR). Kraj Vysočina se vyznačovala na počátku sledovaného období vysokým podílem, který dosáhl vrcholu v roce 2001 (32,3%), od té doby pokles na 23,1% v roce 2004, a od roku 2004 do roku 2006 nárůst o 2,5%. Podíl v Jihomoravském kraji se v letech 1999-2001 pohyboval kolem 24,5%. Od roku 2001 do roku 2005 klesl podíl o 6,8%.

Po té mírný nárůst podílu. Olomoucký kraj je značně proměnlivý v hodnotách podíl. Od roku 1999 do roku 2000 došlo k poklesu o 0,8% na hodnotu 25,5%, od roku 2000 do roku 2001 k nárůstu podílu o 1,7%, od té doby pokles do roku 2005 na hodnotu 20,4%. V roce 2006 činil podíl 21%.

Podíl ve Zlínském kraji během let 1999-2001 stoupl o 1,1% na hodnotu 32,5%. Po té přímý pokles o 9,8% na hodnotu 22,7% v roce 2006. V Moravskoslezském kraji podíl počtu zaměstnaných v průmyslu klesl od roku 1999 do roku 2005 o 9,5% na hodnotu 21,5%. V roce 2006 byl zaznamenán nárůst o 0,5%. Společného pro všechny kraje ČR kromě Prahy je to, že v letech 2001-2002 došlo k výraznému poklesu podílu počtu zaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel. V následujících letech podíl buď stále více či méně klesal, nebo docházelo k nárůstu, který se ovšem ani zdaleka nevyrovnal hodnotám před rokem 2001. Výjimku tvoří pouze Pardubický kraj, jehož podíl v roce 2005 vykazoval 36,1%, ale o rok později podíl klesl na 23,9%.

Jihočeský kraj patří, v porovnání s ostatními kraji České republiky kromě Prahy, k průměrný až k podprůměrným krajům v podílu zaměstnaných v průmyslu. Vývoj podílu zaměstnaných v průmyslu u Jihočeského kraje je ve sledovaném období klesající s výjimkou roku 2003, kdy podíl mírně vzrostl pouze o 0,4% na podíl 21,7% a následující rok následoval pokles o 0,5%. Charakteristické pro všechny kraje kromě Prahy byl prudký pokles podílu zaměstnaných v letech 2001-2002. V následujících letech podíly mírně klesaly či mírně stoupaly. Specifický je Pardubický kraj, kdy podíl zaměstnaných v roce 2005 prudce stoupl o 11,3% na hodnotu 36,1% (nejvyšší podíl ze všech krajů za sledované období) a v následujícím roce došlo k výraznému poklesu na podíl 23,9%. Celkově nejvyšším podílem za jednotlivé roky se může pyšnit Liberecký kraj a nejmenší podíl vykazuje Praha.

Graf 21

Poznámka: podniky s 20 a více zaměstnanci v kraji

Pramen: Statistické ročenky Jihočeského kraje 1996 – 2006

Okresy Písek a Prachatice vykazují ve sledovaném období nejnižší podíl zaměstnaných v průmyslu. Okres Prachatice měl nejnižší podíl 16,1% v roce 1996 a okres Písek měl nejnižší podíl 13,8% v roce 2005. Nejvyšší podíl zaměstnaných ve sledovaném období v porovnání s ostatními okresy Jihočeského kraje vykazuje okres Strakonice mimo roku 1999, kdy okres Jindřichův Hradec překonal s podílem 27,2% okres Strakonice o 1,2%. Všechny křivky reprezentující vývoj podílu zaměstnaných v průmyslu v jednotlivých okresech Jihočeského kraje mají v letech 1996 a 1997 rostoucí charakter, poté dochází k poklesu či stagnaci, od roku 2001 do 2005 dochází k poklesu podílu, pouze okres České Budějovice tvoří výjimku, kdy od roku 2004 do roku 2005 se zvýšil o 2,4%.

9 Analýza odvětvové struktury průmyslové výroby v Jihočeském kraji v roce 2006

9.1 Největší průmyslové podniky Jihočeského kraje v roce 2006

V roce 2002 mělo v kraji své sídlo 166 průmyslových podniků se 100 a více zaměstnanci. Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyzické osoby) v těchto subjektech představoval 57,4 tis. osob. Proti roku 2001 se snížil o 2,4 tisíce osob, přitom největší pokles zaměstnanosti zaznamenal textilní a oděvní průmysl a relativně také průmysl skla a stavebních hmot. Naopak ke zvýšení počtu zaměstnanců došlo především v dřevozpracujícím průmyslu a ve výrobě dopravních prostředků.

Největší evidenční počet zaměstnaných, v průmyslových podnicích nad 500 zaměstnanců, 5575 představuje odvětví výroby dopravních prostředků zastoupené podniky: ROBERT BOSCH, společnost s r.o., ČZ a.s., TRW - DAS a.s., MOTOCO a.s., DURA Automotive CZ, k.s., a BRISK Tábor a.s. Po té následuje odvětví elektrických a optických přístrojů s evidenčním počtem zaměstnanců 4100 zastoupené podniky: Moeller Elektrotechnika s.r.o., Schneider Electric, a.s., Würth Elektronik iBE CZ s.r.o., BRISK Tábor a.s., VISHAY ELECTRONIC spol. s r.o. 3766 zaměstnaných pracuje v odvětví výroby a rozvodu energií, je zastoupeno podniky: E.ON Česká republika, a.s., ČEZ, a. s. a Vodovody a kanalizace Jižní Čechy, a.s. Na čtvrtém místě stojí odvětví kovů a kovodělných výrobků s evidenčním počtem zaměstnanců 3343, zastoupený podniky: ZVVZ a. s., KOVOSVIT MAS, a.s., Jihostroj a.s., s. n. o. p. cz a.s. Odvětví zpracovatelského průmyslu jiného s 1180 zaměstnaných je zastoupeno podniky: KOH-I-NOOR HARDTMUTH a.s., Faurecia Lecotex a.s. Chemický průmyslu jen zastoupen podniky: Gamex CB s. r. o., SILON s.r.o. s počtem 1139 zaměstnaných. Poslední místa zaujímají odvětví nekovových minerálních látek s 521 zaměstnanci, představené podnikem LAUFEN CZ s.r.o., a potravinářských výrobků s 515 zaměstnanci zastoupené podnikem Jihočeská drůbež, a.s. (viz. tabulka č. 20)

Tab. 25: Největší průmyslové podniky v Jihočeském za rok 2006 dle počtu zaměstnaných nad 500 zaměstnanců

Podniky	Evidenční počet zaměstnanců
E.ON Česká republika, a.s.	2076
ROBERT BOSCH, společnost s r.o.	1920
ČZ a.s.	1483
Moeller Elektrotechnika s.r.o.	1088
ZVVZ a. s.	1027
KOVOSVIT MAS, a.s.	994
ČEZ, a. s.	933
TRW - DAS a.s.	884
DURA Automotive CZ, k.s.	777
Vodovody a kanalizace Jižní Čechy, a.s.	757
BRISK Tábor a.s.	742
s. n. o. p. cz a.s.	667
Jihostroj a.s.	655
VISHAY ELECTRONIC spol. s r.o.	611
VISHAY ELECTRONIC spol. s r.o.	602
KOH-I-NOOR HARDTMUTH a.s.	595
Faurecia Lecotex a.s.	585
Gamex CB s. r. o.	576
SILON s.r.o.	563
Schneider Electric, a.s.	530
Würth Elektronik iBE CZ s.r.o.	527
LAUFEN CZ s.r.o.	521
Jihočeská drůbež, a.s.	515
MOTOCO a.s.	511

Pramen: Interní databáze Centra pro regionální rozvoj PŘF MU, vlastní výpočty

9.2 Zaměstnaní v průmyslových odvětvích na úrovni jihočeských okresů

V okrese České Budějovice zaujímá největší podíl počtu zaměstnaných odvětví výroby a rozvodu energií, a to 25,6% a zároveň je největším podílem v porovnání s ostatními okresy Jihočeského kraje. Jsou zde zastoupena všechna průmyslová odvětví, kromě těžebního průmyslu. Poměrně vyrovnaný podíl počtu zaměstnaných představují odvětví hutního strojírenství 15,1% a odvětví výroby dopravních prostředků 15,5%. Jako jediný okres Jihočeského kraje má zastoupen podíl počtu zaměstnaných v odvětví oprav a instalací strojů 0,3% a je také nejmenším podílem počtu zaměstnaných ze všech průmyslových odvětví.

Okres Český Krumlov má největší zastoupení počtu zaměstnaných v odvětví hutního strojírenství s podílem 31,5%. Následuje s velkým odstupem odvětví papírenského a polygrafického průmyslu s podílem 16,8% zaměstnaných a současně s výraznou převahou tvoří nejvyšší podíl tohoto odvětví ze všech okresů Jihočeského kraje. Odvětví jiného zpracovatelského průmyslu s podílem 8,5% zaměstnaných je nejvyšším podílem tohoto odvětví v porovnání s ostatními okresy našeho kraje. V okrese nejsou zastoupena dvě průmyslová odvětví: odvětví výroby a rozvodu energií, oprav a instalací strojů a zařízení.

Okres Jindřichův Hradec se pyšní nejvyšším podílem počtu zaměstnaných 22,6% v odvětví elektrických a optických přístrojů (druhý největší podíl tohoto odvětví v kraji). Poté následuje odvětví hutního strojírenství s podílem 18,2% zaměstnaných. Jindřichohradecký průmysl nemá zastoupena tato odvětví: těžební, papírenský a polygrafický, opravy a instalace strojů, výroba a rozvod energií. S nejmenším podílem počtu zaměstnaných v tomto okrese se vyznačují chemický průmysl s podílem 2,2% a průmysl nekovových minerálních látek s podílem 2,4%.

V píseckém okrese jasně převažuje odvětví hutního strojírenství s podílem 48,6% zaměstnaných. Hutní strojírenství v tomto okrese představuje nejvyšší podíl ze všech krajů Jihočeského kraje. Druhým nejvyšším podílem počtu zaměstnaných v okrese se vyznačuje potravinářský průmysl, jehož podíl činí 17,4%. Poté následuje odvětví elektrických a optických přístrojů s podílem 15,5% zaměstnaných. V okrese není zastoupen těžební, papírenský a polygrafický průmysl, nekovové minerální látky, jiný zpracovatelský průmysl, opravy a instalace strojů. Nejnižší podíl počtu zaměstnaných představuje chemický průmysl s podílem 2,1%.

V okrese Prachatice má výrazně nejvyšší zastoupení odvětví elektrických a optických přístrojů s podílem 48,6% a současně tvoří nejvyšší podíl ve srovnání s ostatními okresy našeho kraje. Nejnižším podílem počtu zaměstnaných jsou zastoupena tato odvětví: těžební, dřevozpracující a nábytkářský, papírenský a polygrafický, nekovové minerální látky v rozmezí podílu 1,9% až 2,2%. V okrese chybí dvě průmyslová odvětví - opravy a instalace strojů, výroba a rozvod energií.

Strakonický okres se vyznačuje nejvyšším podílem v odvětví dopravních prostředků, který činí 31,5% zaměstnaných a zároveň je nejvyšším podílem v porovnání s ostatními okresy Jihočeského kraje. Druhý nejvyšší podíl v okrese představuje hutní strojírenství, a to 22,6% zaměstnaných. S nejnižším podílem počtu zaměstnaných se vyznačuje odvětví zpracovatelského průmyslu jiného představující 0,6%. V okrese nejsou zastoupena tato odvětví: těžební, papírenský a polygrafický průmysl, nekovové minerální látky, opravy a instalace strojů.

Táborský okres se pyšní nejvyšším zastoupením potravinářského průmyslu s podílem 21,7% zaměstnaných a zároveň tvoří nejvyšší podíl ze všech jihočeských okresů. V popředí stojí i hutní strojírenství s podílem počtu zaměstnaných 17,8%. Naopak těžební průmysl představuje nejnižší podíl, který činí pouze 0,8% zaměstnaných. Odvětví chemického průmyslu s podílem 11,6% zaměstnaných a odvětví nekovových minerálních látek s podílem 6,2% představují nejvyšší podíly v porovnání s ostatními okresy našeho kraje. V tomto okrese není zastoupen papírenský a polygrafický průmysl, a také opravy a instalace strojů.

V Jihočeském kraji jsou nejvíce zastoupena odvětví hutního strojírenství, a elektrických a optických přístrojů. Nejméně pak odvětví oprav a instalace strojů, kde toto odvětví je zastoupeno s minimálním podílem počtu zaměstnaných pouze v okrese českobudějovickém, a také těžební průmysl. (viz. tabulka 21 a mapa č. 5)

Největší počet zaměstnaných v průmyslových podnicích s 50 a více zaměstnanci se sídlem v kraji představuje okres České Budějovice s 18 656 zaměstnanci a nejmenší počet zaměstnaných představuje okres Prachatice s 3 426 zaměstnanci.

Tab. 26: Podíl počtu zaměstnaných v odvětvové struktuře průmyslu v Jihočeském kraji na úrovni okresů v roce 2006

Podíl počtu zaměstnaných v průmyslových odvětvích (%)							
okresy	těžba	potravinářský	textil, oděv a výroba usní	dřezpracující a nábytkářský	papírenský a polygrafický	chemický	nekovové minerální látky
České Budějovice	0	9,2	1,2	1,5	3,9	5,6	3,5
Český Krumlov	1,9	5,9	0,8	6,8	16,8	6,8	2,6
Jindřichův Hradec	0	10,5	13,9	5,3	0	2,2	2,4
Písek	0	17,4	8,3	2,6	0	2,1	0
Prachatice	1,9	11,9	3,6	2	2,1	11,4	2,2
Strakonice	0	13,2	11,2	5,2	0	1,4	0
Tábor	0,8	21,7	5,7	10,3	0	11,6	6,2
okresy	hutní strojírenství	elek. a optické přístroje	dopravní prostředky	zpracovatelský průmysl jiný	opravy a instalace strojů	výroba a rozvod energií	celkem zaměstnaných
České Budějovice	15,1	12,6	15,5	6	0,3	25,6	18656
Český Krumlov	31,5	13,4	5	8,5	0	0	6478
Jindřichův Hradec	18,2	22,6	18,4	6,5	0	0	7587
Písek	48,6	15,5	2,9	0	0	2,6	4883
Prachatice	13,3	40,9	5,5	5,2	0	0	3426
Strakonice	22,6	11,1	31,5	0,6	0	3,2	8864
Tábor	17,8	10,9	4,4	7,9	0	2,7	10550

Poznámka: podniky s 50 a více zaměstnanci v kraji

Pramen: Interní databáze Centra pro regionální rozvoj PřF MU, vlastní výpočty

9.3 Zaměstnaní v průmyslových odvětvích na úrovni jihočeských obcí

Některé obce se soustřeďují pouze na jedno průmyslové odvětví. Důkazem jsou obce Hrdějovice a Štěpánovice, (okres Č. Budějovice), Vyšší Brod (okres Č. Krumlov), Kardašova Řečice (okres J. Hradec), Ostrovec a Veselíčko (okres Písek) a Kocelovice (okres Strakonice), které se vyznačují odvětvím dřevozpracujícího a nábytkářského průmyslu. Obce Boršov nad Vltavou a Dynín (okres Č. Budějovice), Srnín a Dolní Třebonín (okres Č. Krumlov), Studená (okres J. Hradec), Mirovice a Záhoří (okres Písek), Choustník a Řípec (okres Tábor) se soustřeďují jen na potravinářský průmysl. Pouze na odvětví textilního, oděvního průmyslu + výrobu usní se soustřeďují dvě obce Nová Bystřice a Nová Včelnice (okres J. Hradec). Pouze na odvětví papírenského průmyslu se soustřeďují tři obce z okresu Č. Krumlov, a to Větrník, Loučovice a Holubov. Obce Strmilov (okres J. Hradec), Bohunice a Volary (okres Prachatice) se vyznačují pouze odvětvím chemického průmyslu. Obce Dolní Bukovsko a Nová Ves (okres Č. Budějovice) a Majdalena (okres J. Hradec) se vyznačují pouze odvětvím nekovových minerálních látek. Nejvíce existuje obcí, které se stoprocentně soustřeďují na odvětví hutního strojírenství. Konkrétně obce Kamenný Újezd, Litvínovice, Ledenice (okres Č. Budějovice), Velešín, Kájov a Křemže (okres Č. Krumlov), Střížovice a Třeboň (okres J. Hradec), Albrechtice (okres Písek), Těšovice, Zdíkov, Bohumilice (okres Prachatice), Přední Zborovice a Řepice (okres Strakonice), Opařany a Dražice (okres Tábor). Na odvětví elektrických a optických přístrojů se plně soustřeďují obce Malonty (okres Č. Krumlov), Suchdol nad Lužnicí, Hamr, Dolní Pěna (okres J. Hradec), Netolice, Žernovice a Lhenice (okres Prachatice). Pouze na odvětví dopravních prostředků se soustřeďují obce Vlachovo Březí a Stachy (okres Prachatice), Březnice a Košice (okres Tábor). Žádná obec Jihočeského kraje se v roce 2006 stoprocentně nevyznačovala či nesoustředila na odvětví zpracovatelského průmyslu jiného. Odvětví oprav a instalací strojů nebylo v roce 2006 v Jihočeském kraji zastoupeno. Temelín (okres Č. Budějovice), jako jediná obec v kraji, je zcela zaměřena na odvětví výroby a rozvod energií. Odvětví těžebního průmyslu je zastoupeno pouze třemi obcemi: v Soběslavi má těžební průmysl podíl 7,7% (nejméně spolu s hutním strojírenstvím) ze všech průmyslových odvětvích, v Českém Krumlově tvoří podíl 5,9% (větší než potravinářský, textilní průmysl či elektrické a optické přístroje) a v Prachaticích s podílem 5,1% (druhý nejnižší podíl po odvětví dopravních prostředků).

Celkově se dá říci, že těžební průmysl je pro Jihočeský kraj zanedbatelný, má marginální postavení. Majoritní postavení podle podílu počtu zaměstnaných v průmyslu v Jihočeském kraji představuje odvětví hutního strojírenství, které je zastoupeno podniky

s velkým počtem zaměstnanců stejně jako odvětví elektrických a optických přístrojů. Výrazné a významné postavení mají potravinářský a dřevozpracující + nábytkářský průmysl.

Rozmanitostí struktur průmyslové výroby se především vyznačují všechna okresní města Jihočeského kraje a obce s rozšířenou působností – Kaplice, Trhové Sviny, Týn nad Vltavou, Prachatice, Vimperk, Blatná, Vodňany, Soběslav, Dačice, Třeboň a Milevsko. Rozmanitostí průmyslových odvětví se také vyznačují obce Zliv, Nové Hrady, Protivín, Planí nad Lužnicí, Soběslav.

Město České Budějovice se vyznačuje největším podílem počtu zaměstnaných v odvětví výroby a rozvodu energií s 26,2%, následované odvětvím dopravních prostředků s podílem 19,6%. Nejmenší podíl představují odvětví zpracovatelského průmyslu jiného, a textilní a oděvní průmysl + výroba usní 0,4% (nejmenší ze všech sledovaných obcí Jihočeského kraje). Pro město Český Krumlov je nejvýraznější odvětví hutního strojírenství s podílem 19,9% a chemický průmysl s podílem 17,5%. Nejmenším podílem se vyznačuje odvětví textilního a oděvního průmyslu + výroba usní 2,3%. V Jindřichově Hradci má vedoucí postavení textilní a oděvní průmyslu + výroba usní s podílem 25,1% (největší podíl ze všech okresních měst), nejmenší podíl vykazuje odvětví nekovových minerálních látek 3,6%. Písek se může pyšnit majoritním postavením hutního strojírenství, kde podíl činí 43,2% a představuje největší podíl ze všech okresních měst, naopak nejméně je zastoupen chemický průmysl s podílem 1,7% (nejmenší podíl v porovnání s ostatními okresními městy). Prachatice se výrazně vyznačují odvětvím elektrických a optických přístrojů s podílem 57,3% (největší podíl v porovnání s ostatními okresními městy) a nejmenším podílem se vyznačuje odvětví dopravních prostředků s podílem 4,2%. Město Strakonice má výrazné postavení v odvětví dopravních prostředků s podílem 35,1% (největší podíl ze všech okresních měst) a naopak nejmenší postavení má v odvětví chemického průmyslu s podílem 3%. V Táboře představuje největší podíl počtu zaměstnaných odvětví elektrických a optických přístrojů 27,4%, nejmenší podíl představuje odvětví dopravních prostředků 2,3%. (viz. tabulka 22 a mapa č. 6)

Hlavní jihočeská industriální centra a zóny:

- 1) Tábor, Sezimovo Ústí, Planá nad Lužnicí, Soběslav a Veselý nad Lužnicí – strojírenství, chemie, potraviny, nábytek
- 2) České Budějovice – strojírenství, potraviny, nábytek, tužky
- 3) Strakonice – strojírenství, textil, potraviny
- 4) Písek – strojírenství, textil, nábytek

10 Závěr

Vznik a vývoj průmyslu v Jihočeském kraji je podmíněn těžbou nerostných surovin, stavbou a rozvojem především železniční dopravy, elektrizací a množstvím pracovních sil.

Nedostatečným množstvím nerostného bohatství jihočeský průmysl vznikl pomalu a jen velmi těžko se rozvíjel. A pokud byl dostatek nerostných surovin, které se do kraje dovážely, tak jejich cena dosahovala vysokých hodnot. Dopravu zpočátku představovaly stezky a řeky. Pro rozvoj průmyslu byla zásadní železniční doprava, která byla schopná přepravit suroviny do místa zpracování a polotovary či hotové výrobky k obchodníkům. Důležitým faktorem bylo zavádění elektřiny nejprve do velkých průmyslových továren, později do menších továren a řemeslnických či živnostenských dílen. Nejdůležitější faktor pro vznik a rozvoj jihočeského průmyslu představovala pracovní síla, ale její nedostatečnost a zejména nekvalifikovanost způsobily velmi pomalý vývoj. Může se předpokládat, že i v budoucnu bude průmysl v Jihočeském kraji málo zastoupen, protože zde chybí vysoká technická škola, která by poskytovala množství kvalifikovaných pracovních sil. Celkově chybí kvalifikovaná pracovní síla.

Jižní Čechy mají tradici v zemědělství a rybníkářství už od raného středověku, proto se také průmysl nerozvinul do takové podoby jako ve většině Českých krajů.

V rámci Rakouska-Uherska sice Čechy tvořily cca 70% veškeré průmyslové výroby, ale konkrétně jižní části Čech byly hospodářská politika krajně nepříznivá.

Hospodářský vývoj jižních Čech byl vždy opožděný a menší v porovnání s ostatními kraji našeho státu, z čehož vyplývala chudoba jihočeského lidu, nezaměstnanost a narůstající emigrace (vystěhovalectví). Opožděný hospodářský vývoj jižních Čech měl zajisté neblahý následek na rozvoj hospodářství celé republiky.

Po 1. světové válce vznikla hospodářská organizace – Národohospodářský sbor jihočeský (NSJ), jejímž cílem bylo podrobné prozkoumání hospodářské situace a možností kraje. Jižní Čechy žily neúměrně chudě vlastním hospodářským možnostem. V kraji bylo málo hospodářských sil a bylo nutné jimi šetřit. Celkovým cílem NSJ: snaha o plánovitý, organicky souvislý a vědecky založený přístup.

Jihočeští obchodníci a výrobci byli znevýhodňováni vůči obchodníkům a výrobcům z ostatních oblastí republiky, a to z hlediska nedostatku financí, pro drahotu dopravních prostředků a i nezájmem obchodních společností o jihočeskou oblast.

Nejvíce byl průmysl, zejména těžký průmysl, podporován v období socialismu 1948-1989. V tomto období se rozvíjel průmysl i v centrech, která nebyla dříve průmyslová. Příkladem je Milevsko, kde byla po roce 1948 postavena Janka, v Písku Jitex, v Třeboni Otavan, v Plané nad Lužnicí Silon atd. Tyto nové podniky umístěné v neprůmyslových oblastech poskytly práci několika tisícům obyvatel, kteří se podíleli na výstavbě podniků a poté pracovali v samotné průmyslové výrobě.

Rok 1989 uzavřel dlouholetou etapu vývoje hospodářství kraje, které bylo založeno na principech centrálního a direktivního řízení. Výsledky hospodářského vývoje jižních Čech jsou odrazem způsobu řízení. Po roce 1989 začala zaměstnanost v průmyslu postupně klesat, státní průmyslové podniky podléhaly privatizaci. Vzrůst zaměstnanosti v průmyslu nastal v roce 1997 a 1998. Poté zaměstnanost v průmyslu v celém Jihočeském kraji neustále klesala a stále klesá. Jihočeský kraj v porovnání s ostatními kraji našeho státu mimo Prahu patří k průměrným až k podprůměrným krajům z pohledu podílu počtu zaměstnaných v průmyslu. Na počátku 20. století Jihočeský kraj vynikal ve srovnání s Českými kraji dle podílu počtu zaměstnaných v papírenském, dřevozpracujícím, sklářském kožedělném a potravinářském průmyslu. V roce 1930 se v Jihočeském kraji ještě více zvýraznil průmysl papírenský a dřevozpracující, ostatní odvětví zpracovatelského průmyslu dle podílu počtu zaměstnaných slábly. Jihočeský kraj si udržel nejsilnější postavení dle podílu počtu zaměstnaných v odvětvích papírenského průmyslu až do počátku 21. století v porovnání s ostatními kraji České republiky.

Průmysl v Jihočeském kraji měl a má malé zastoupení v porovnání s ostatními kraji České republiky. Nejvíce průmyslu bylo a stále je zastoupeno v krajském městě Českých Budějovicích a dnes již v bývalých okresních městech. Můžeme říci, že i když za působení socialistické éry byl v jižních Čechách podporován zejména těžký průmysl, tak Jihočeský kraj stejně patřil ve srovnání s Českými kraji ke slabším průmyslovým krajům. Nejsilnějšími odvětvími zpracovatelského průmyslu byly: papírenský, dřevozpracující a potravinářský průmysl. Jihočeský průmysl byl, je a dá se předpokládat, že i nadále bude chudý, má marginální postavení.

11 Summary

The emergence and development of industry in the South region is subject to mining and quarrying, construction and development, especially railway transport, electrification and the amount of labor. Insufficient amount of mineral wealth jihocesky industry arose slowly and very difficult to develop. And if there was enough raw materials to be imported into the country, so their prices reached high levels. Traffic initially featured trails and rivers. For industrial development was essential rail service that was able to transport materials to the processing location and semi or finished products to retailers. An important factor was the first introduction of electricity to large industrial plants and later in small factories and craft and trade workshops. The most important factor for the development of South Bohemia and industry accounted for the workforce, but its inadequacy and incompetence in particular, caused a very slow development. It can be assumed that in the future, industry will be in the South Region underrepresented because there is no technical high school that would provide the amount of skilled labor. Overall, the lack of skilled labor.

South Bohemia has a tradition of agriculture and fishery since the early Middle Ages, so the industry did not develop into a form, as in most Czech regions. The Austro-Hungarian Empire, while Czechs were about 70% of all industrial production, but particularly the southern part of Bohemia balls extremely unfavorable economic policy. Economic development in South Bohemia has always been delayed and smaller in comparison with other region of our country, on which the people of South Bohemian poverty, unemployment and rising emigration (emigration). Retarded economic development in South Bohemia was certainly detrimental effect on economic development throughout the country. After 1 World War was an economic organization - the South Bohemian Economics Forum (NSJ), whose aim was a detailed examination of the economic situation and the possibilities of the region. South Bohemia lived disproportionately poorly own economic opportunities. The region was little economic power and had to save them. NSJ overall goal: a planned effort, organically coherent and scientifically based approach. South Bohemian traders and producers were disadvantaged to traders and producers in other parts of the country, both in terms of lack of funding, the dearth of transport companies and even indifference on the South Bohemian region. Most of the industry, especially heavy industry, supported by the socialist era 1948-1989. During this period, even in developed industrial centers that had not previously been industrial. An example is Milevsko, which was built after 1948, Karla, in Pisek Jitex, Trebon Otavan, the plan above the river Nylon, etc. These new businesses located in non-industrial areas to provide work of several

thousand people who participated in the construction business and then worked in actual industrial production. The year 1989 has entered into a long phase of economic development region, which was based on the principles of centralized and direct control. The results of the economic development of South Bohemia is a reflection of the management. After 1989, employment in the industry began to decline gradually, state industrial enterprises subject to privatization. Growth in employment in the industry occurred in 1997 and 1998. After employment in the industry throughout the South Region is constantly declining and falling. South Bohemian Region in comparison with other regions of our country outside of Prague is the average to below average counties in terms of the share of employed in industry. In the early 20 Century South County excelled in comparison with the Czech regions by the share of employed in the paper, wood, glass and leather food industry. In 1930, the South region highlighted even more paper and wood industries, other manufacturing industries according to the share of employment weakened. South Bohemian Region retained the strongest according to the share of employed in the paper industry until the early 21st century in comparison with other regions of the Czech Republic.

Industry in South County and has had little representation in comparison with other regions of the Czech Republic. Most industry was and still is represented in the regional capital of Czech Budejovice and now in the former district towns. We can say that, while under the influence of the socialist era in South Bohemia was supported mainly heavy industry and was one of South County as well in comparison with the Czech region of weaker industrial regions. The strongest sectors were manufacturing industries: paper, wood and food industries. South Bohemia industry was, is and can be expected to continue to be poor, a marginal position.

12 Seznam literatury a pramenů

12.1 Literatura

80 let blatenské dráhy: 1899 – 1979, Závodní výbor ROH železniční a strojové stanice ČSD Blatná, 1979.

Autorský kolektiv, Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž, Euromedia Group – Knižní klub, Praha 2003.

Bauer, Z.: Úzkorozchodné železnice v průmyslu a zemědělství, Praha 2003.

Bernard, F.: Elektrisace českého jihu: informační příspěvek ku elektrizaci českého jihu, Tábor 1921.

Českobudějovické listy 9/123, 27.5.2000, s.18., Jaroslav Riedl.

Českobudějovické listy, 14/12, 15.1.2005, Nedělní kanape:příloha, s.2.

Drahotová, O.: Historie sklářské výroby v českých zemích. I. díl, Od počátků do konce 19. Století, Academia, Praha 2005.

Drachovský, J. (ed.) Československá vlastivěda, sv. VI. Práce, Praha 1930.

Dvořák, J., Kubeš, J., 2010. Vývoj průmyslu na území Českých Budějovic od počátku 19. století do 80. let 20. století. Historická geografie, 36 (2): 255-289.

Hlavačka, M.: Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce, Academia, Praha 1990.

Chmelík, J.: Čtyřicet let poctivé práce lidu jižních Čech pro socialismus: Výsledky socialistické výstavby, Krajské kulturní středisko, České Budějovice 1985.

Chmelík, J.: Čtyřicet let poctivé práce lidu jižních Čech pro socialismus: Jihočeši v životě a práci, Krajské kulturní středisko, České Budějovice 1985.

Chvojka, O. a kol. Novohradské hory a Novohradské podhůří, Baset 2006.

Interní databáze Centra pro regionální rozvoj PřF MU, vlastní výpočty

Janková, L.: Papírenský průmysl v Jihočeském kraji, České Budějovice 1965.

Janoušek, B. Revoluční tradice jižních Čech, Růže, České Budějovice 1971.

Jihočeský kraj 1948-1988, Jihočeský krajský národní výbor, České Budějovice 1988.

Jihočeský kraj v číslech, Krajská správa ČSÚ, České Budějovice 1990.

Jihočeský kraj: Vývoj hospodářství do roku 1970 a výhled na léta 1971-1975.

Jižní Čechy od osvobození, Růže, České Budějovice 1975.

Kárníková, A. Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914, ČAV, Praha 1965.

- Kirsch, R.: Historie sklářské výroby v českých zemích. II. díl/1, Od konce 19. století do devadesátých let 20. Století, Academia, Praha 2003.
- Klempera, J.: Vodní mlýny v Čechách, V., Českobudějovicko, Jindřichohradecko, Vltavotýnsko, Tábořsko, Strakonicko, Českokrumlovsko, Milevsko, Písecko, Pelhřimovsko, Libri, Praha 2002.
- Klimešová, M.: Keramický průmysl v jižních Čechách, České Budějovice 1967.
- Korčák, J. Vylidňování jižních Čech, Praha 1929.
- Krejčířík, M.: Po stopách našich železnic, Nadas, Praha 1991.
- Krýdl, M., Jindrová, V. K některým nezbytným otázkám postavení dělnictva na jihu Čech v buržoazním Československu, PF, České Budějovice 1977.
- Krýdl, M., Svoboda, L.: K některým nezbytným předpokladům vývoje průmyslu na jihu Čech po první světové válce, Sborník pf, České Budějovice 1982.
- Kříženecký, J. Historie a současnost nábytkářského průmyslu v Čechách se zaměřením na významné podniky jihočeského regionu, České Budějovice 1997.
- Kubín, M. a kol. Jihočeská energetika, 1995.
- Leitmanová, I. a kol. Ekonomický rozvoj jihočeského kraje, vybrané aspekty, Praha 2004.
- Mareš, J. Vývoj rozmístění Československého průmyslu, Geografický ústav ČSAV, Brno 1976, vlastní výpočty
- Mareš, J.: Průmyslové regiony ČSR, Československá akademie věd, Praha 1980.
- Mišťera, L. a kol.: Zeměpis krajů ČSSR, SPN, Praha 1968.
- Muk, J.: Dějiny textilní výroby na Jindřichohradecku, Jindřichův Hradec 1947.
- Národohospodářský Sbor Jihočeský: Za spravedlivou úpravu železničních tarifů v jižních Čechách.
- Podlešáková, J.: Dřevozpracující průmysl v Jihočeském kraji, České Budějovice 1965.
- Pospíchalová, J.: Textilní průmysl Jihočeského kraje, České Budějovice 1965.
- Provozovny ústředně řízeného průmyslu v roce 1989 (počítačová databáze). ČSÚ, Praha 1990, vlastní výpočty
- Půlpán, K.: Nástin českých a československých dějin do roku 1990, II. díl, Praha 1993.
- Rebstock, R.: Zapomenuté železnice, Sušice 1994.
- Ringes, V.: Stezkou dějin naší dopravy, Dopravní nakladatelství, 1958.
- Roubík, F.: K vývoji železniční sítě v jižních Čechách, JSH, 1973.
- Scheufler, V., Šolc, V.: Voroplavba na jihočeských tocích, Praha 1970.
- Schreier, P. Zrození železnic v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Baset, Praha 2004.

- Statistická příručka republiky Československé I. 1920.
- Statistické ročenky České republiky 1996 – 2006.
- Statistické ročenky Jihočeského kraje 1996 – 2006.
- Statistický lexikon obcí České republiky 1992 a 2005.
- Statistický lexikon obcí ČSSR 1965 a 1982.
- Stocký, J.(ed.) Jižní Čechy. Kulturní, hospodářský, sociální vývoj a stav, NSJ, Praha 1937.
- Stocký, J. (ed.) Jižní Čechy v krajské práci, NSJ, Praha 1939.
- Stocký, J. (ed.) Národohospodářský sbor jihočeský, cíle a výsledky jeho prací, Praha 1927.
- Škabrada, J.: Lidové stavby: architektura českého venkova, Argo, Praha 1999.
- Štěpán. L., Křivanová, M.: Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách, Argo, Praha 2000.
- Vančura, M. Transformace průmyslové výroby v České republice v 90. letech. Disertační práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno 2002.
- Veselý, J. (ed.) Československá vlastivěda, sv. IX. Technika, Praha 1929.
- Zwettler, O.: Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900-1914, UJEP, Brno 1984.

12.2 *Internetové odkazy*

<http://www.geofond.cz/cz/o-nas/dokumenty/rocenka-surovinove-zdroje-cr-nerostne-suroviny>

<http://www.npsumava.cz/cz/1281/sekce/raseliniste/> – dne 10. 11. 2009

http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_zeldop.xml - dne 16. 3. 2010

http://spz.logout.cz/uzke/cz_zliv/zliv.html - 19. 3. 2010

<http://www.pshzd.cz/vetrni.html>

<http://www.mujkraj.cz/universal.htm>

http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_schkan.xml - dne 22. 10. 2010

<http://projekt.jiznicechy.org/cz/index.php?path=ost/hnevkov.htm>

<http://www.nemakej.cz/v-jiznich-cechach-se-rozrustaji-slunecni-elektrarny-o30>
dne 16.3. 2010

<http://www.ct24.cz/ekonomika/77443-v-jiznich-cechach-vyroste-nejvetsi-tuzemska-slunecni-elektrarna/> - 16. 3. 2010

<http://www.calla.cz/atlas/list.php?type=7>

<http://www.calla.cz/atlas/list.php?type=4>

www.zdrojeenergie.cz

<http://www.vyletnik.cz/profil/vodni-elektrarny-lipno-informacni-centrum/#ixzz0iLc8l2gG>

<http://www.vyletnik.cz/profil/vodni-elektrarny-lipno-informacni-centrum/#ixzz0iLc2h2Ev>

<http://www.otavan.cz/index.php?categoryid=3> – 25. 10. 2010

<http://jitex.cz/textil/7-O-firme> - 25. 10. 2010

http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_vetrni.xml - 25. 10. 2010

http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_loucov.xml - 25. 10. 2010

http://budejovice.idnes.cz/papirny-loucovice-konci-bez-prace-budou-stovky-lidi-fym-/budejovice-zpravy.asp?c=A100924_123132_budejovice-zpravy_pp – 24. 9. 2010

<http://www.huhtamaki.cz/>

<http://www.artypa.cz/>

<http://www.tapa.cz/cz/01a.htm>

http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_pi

[http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=14&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=14&par[lang]=CS) – 20. 10. 2010

[http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=333&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=333&par[lang]=CS) – 20. 10. 2010

13 Přílohy

Obr. 1: Plán grafitových ložisek

Obr. 2: Výskyt lignitu

Obr. 3: Výskyt grafitu

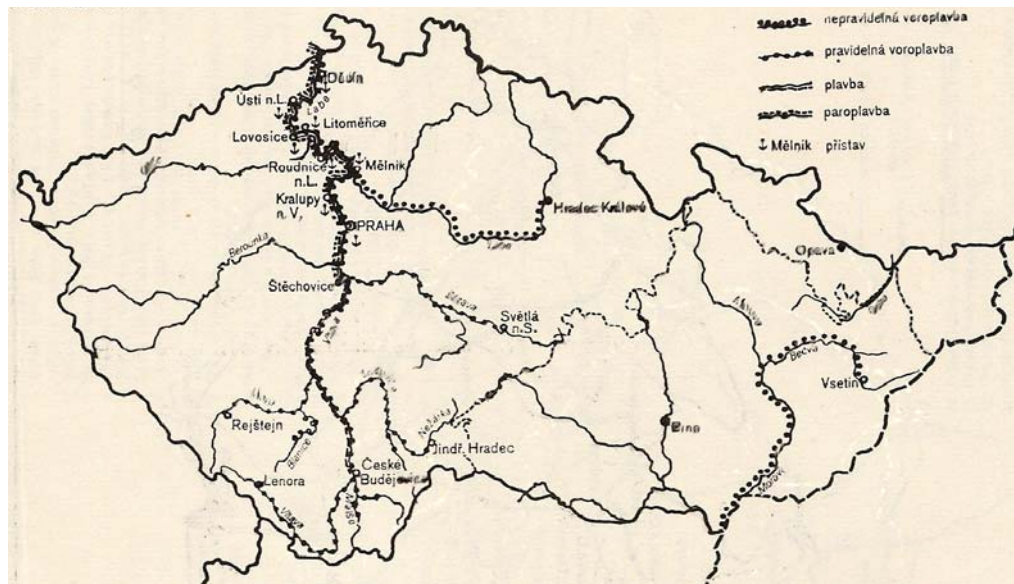

Obr. 4: Výskyt železa

PŮVODNÍ NÁZVY HLAVNÍCH ŽELEZNIČNÍCH TRATÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH
S UDÁNÍM ROKU UVEDENÍ DO PROVOZU
(stav od r. 1839 do r. 1876)

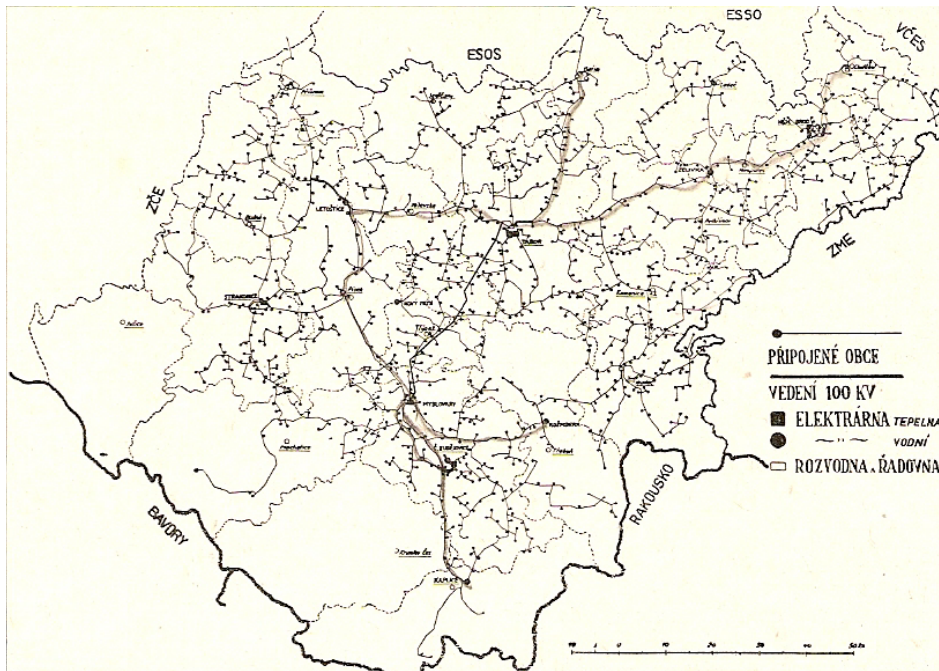

Obr. 5: Přehled hlavních železničních tratí v českých zemích

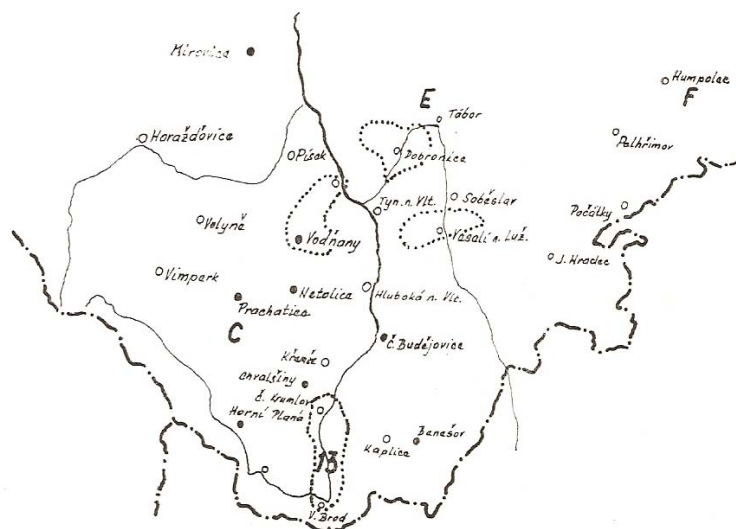

Obr. 6: Plavba a voroplavba na českých řekách koncem 70. let 19. století

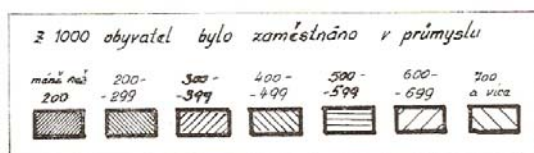
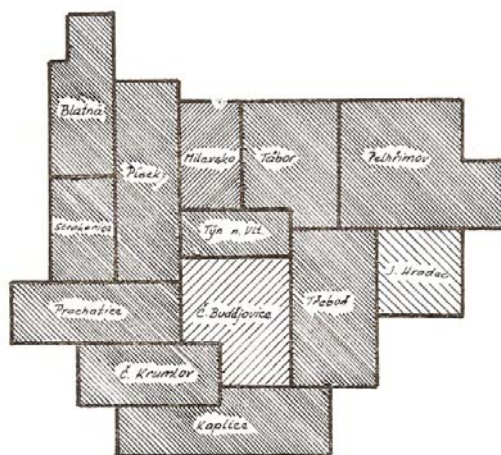
Obr. 7: Sít' jihočeské elektrizace

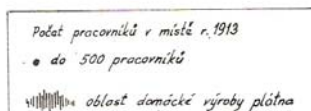
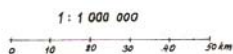
Svazy bez ohraničení oblastí:
 Elektráranský svaz okresů:
 C jihočeských, E poutavských, F posázavských

● elektrárna s parním pohonem
 ○ elektrárna s vodním pohonem
 ---- hranice oblastí rltých elektráren nebo elektr. svazů
 13 Spiro & Comp.

Obr. 8: Elektrárny v jižních Čechách r. 1917

Obr. 9: Průmyslové obyvatelstvo jižních Čech k 31. 12. 1900
 Pramen: Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900 – 1914, UJEP, Brno 1984, s. 107.

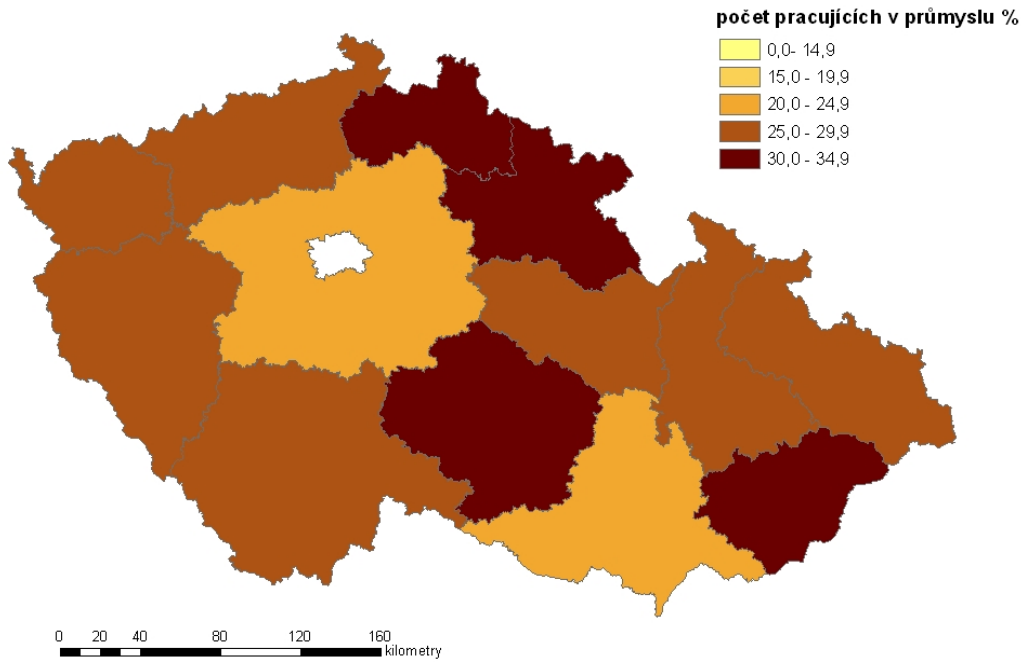

Obr. 10: Textilní průmysl jižních Čech v roce 1913
 Pramen: Zwettler, O. Historicko-geografický obraz jižních Čech v letech 1900 – 1914, UJEP, Brno 1984, s. 140.

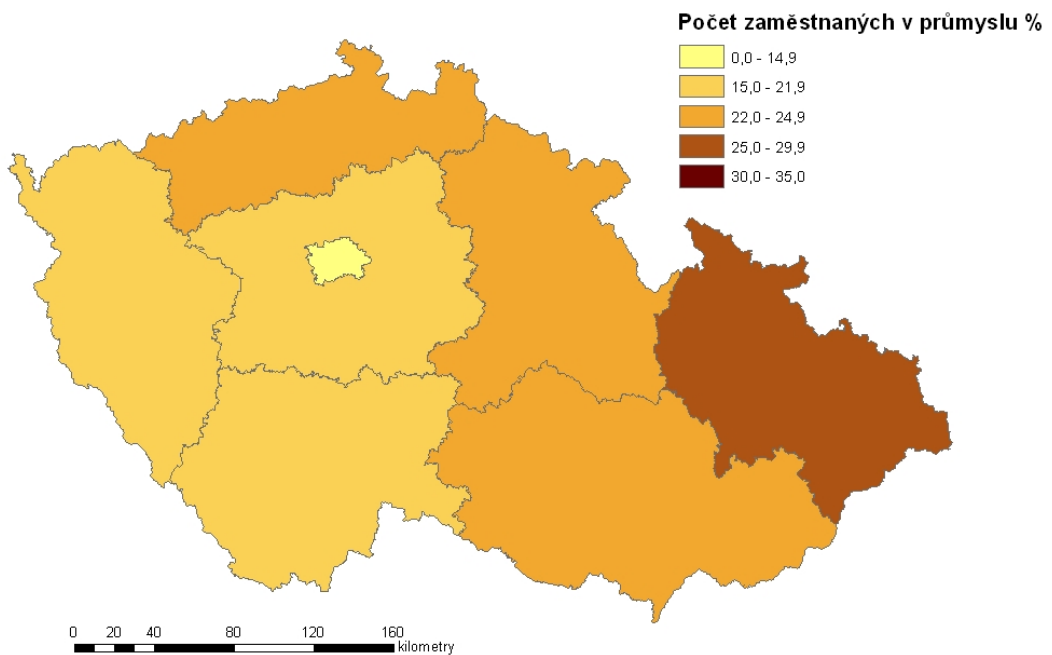
Mapa č.1

Podíl počtu zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel jednotlivých krajů ČR za rok 2000

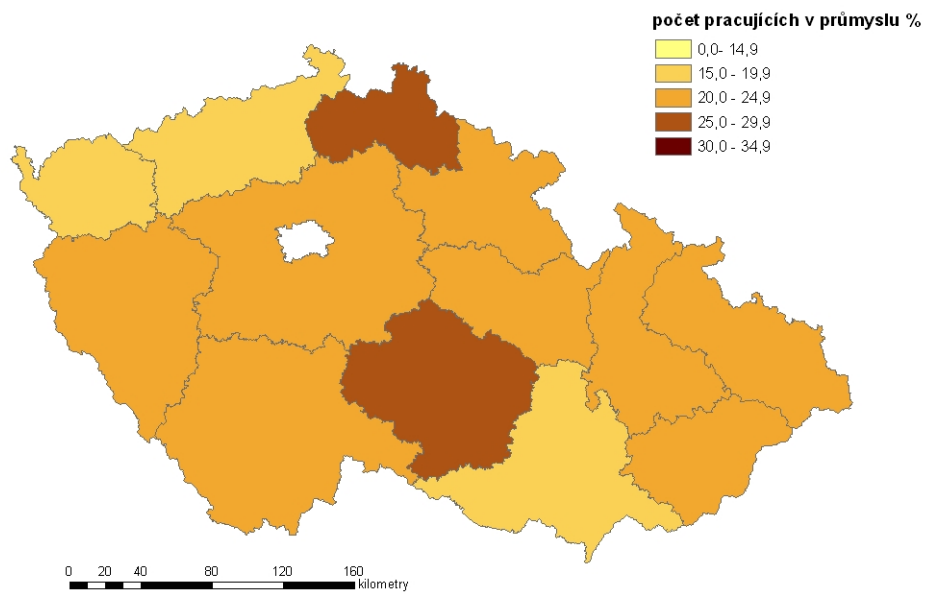
Mapa č. 2

Podíl počtu zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel jednotlivých krajů ČR za rok 1996

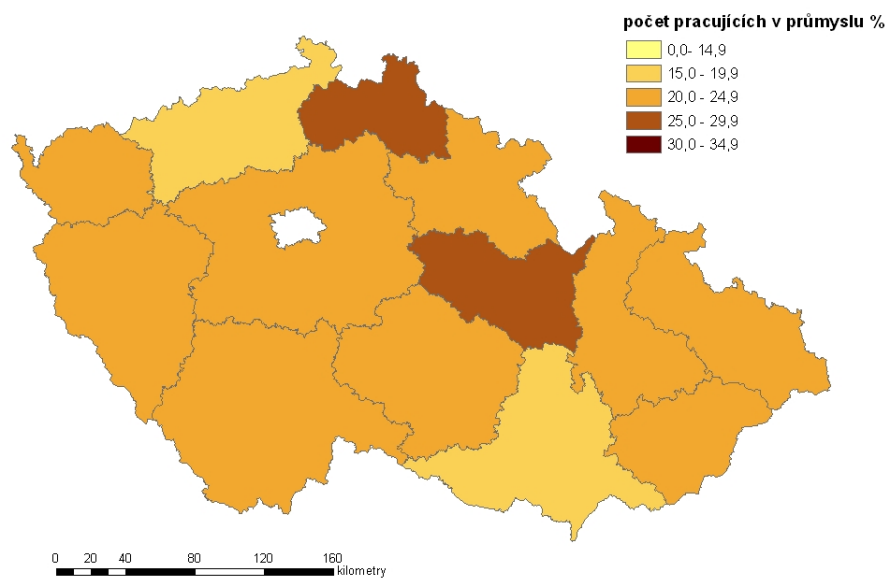
Mapa č. 3

Podíl počtu zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel jednotlivých krajů ČR za rok 2006

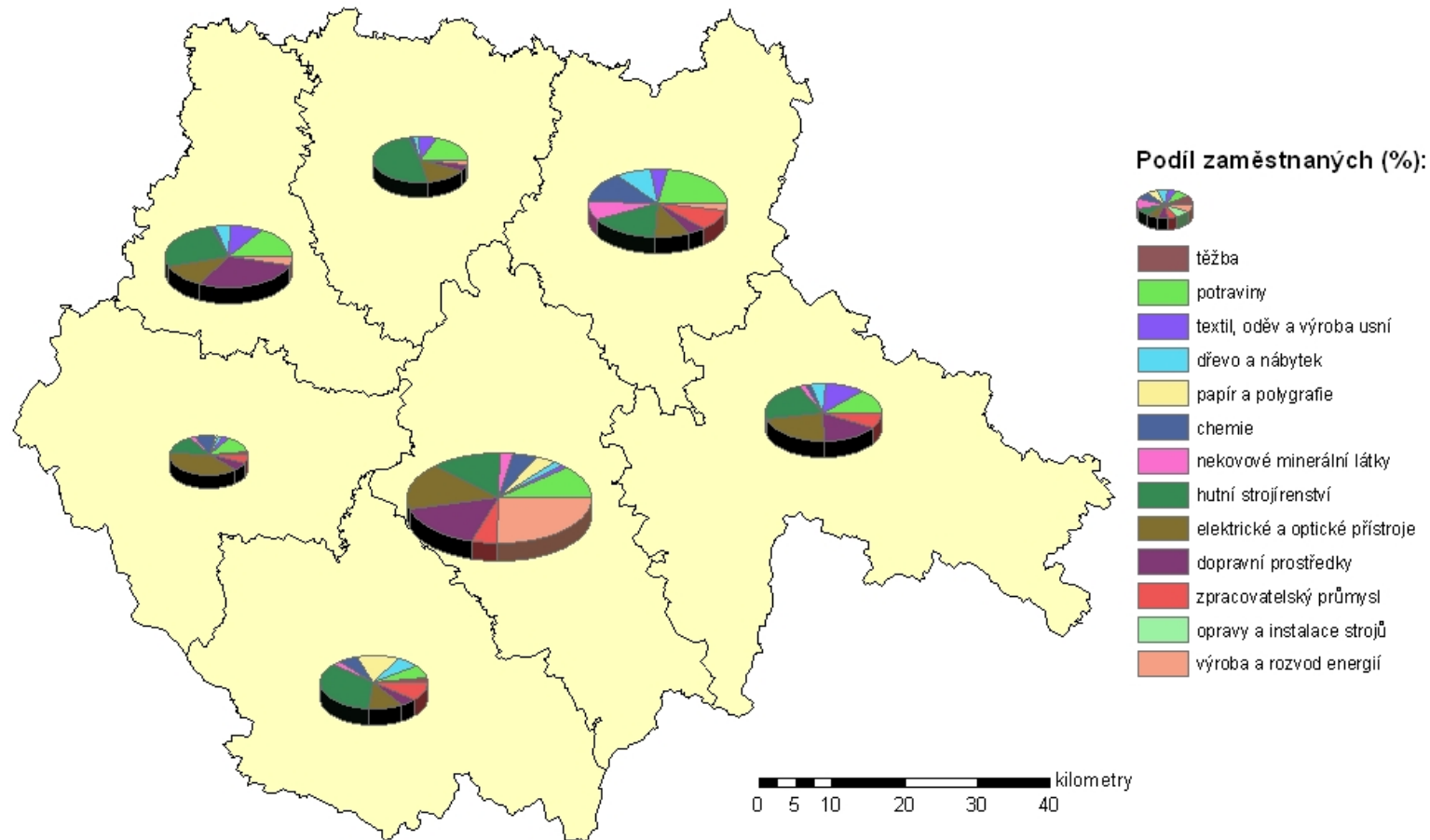

Mapa č. 4

Podíl počtu zaměstnaných v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel jednotlivých krajů ČR za rok 2003

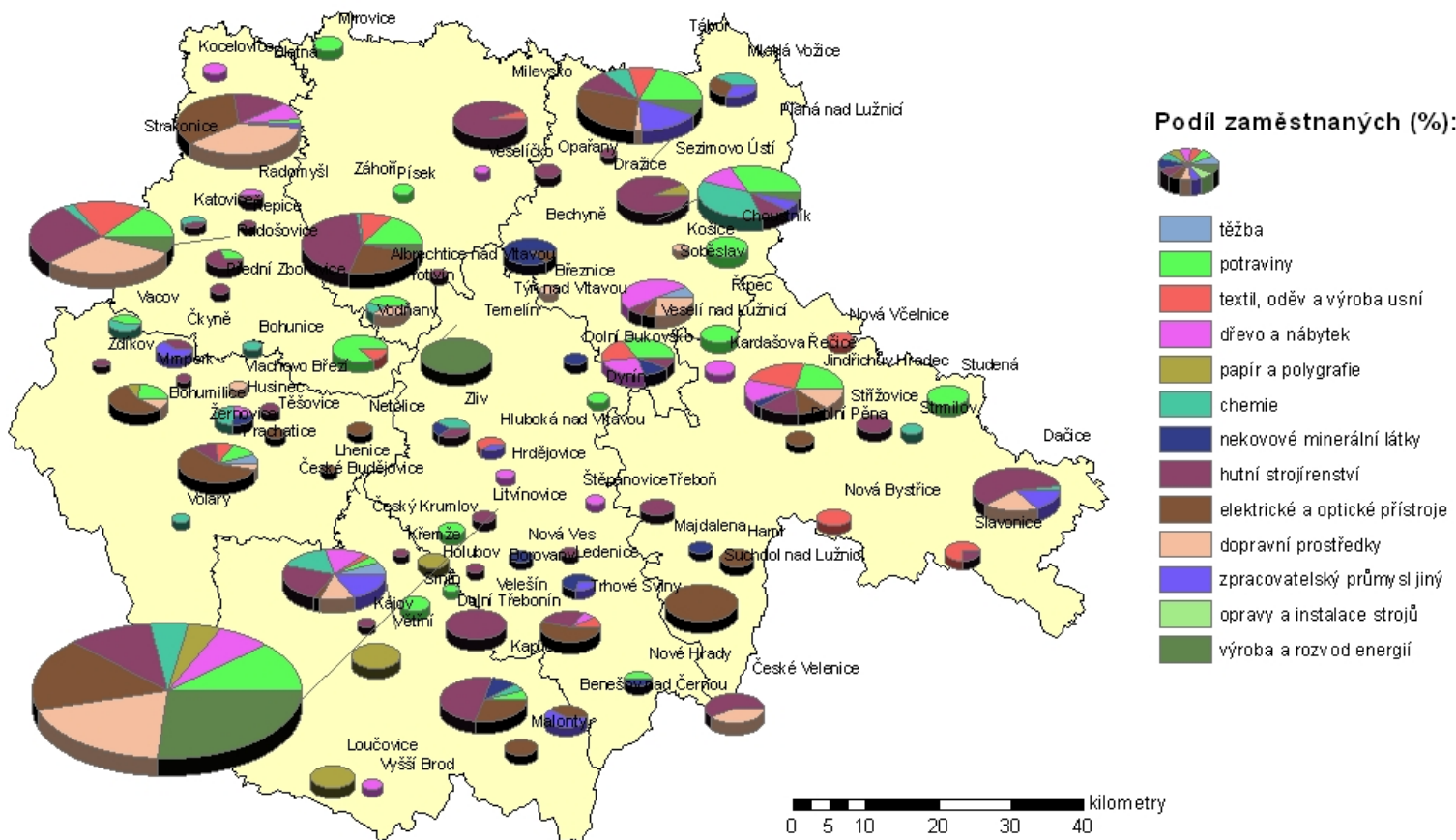
Podíl počtu zaměstnaných v jednotlivých průmyslových odvětvích na úrovni okresů Jihočeského kraje v roce 2006

Poznámka: podniky s 50 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Pramen: Interní databáze Centra pro regionální rozvoj, PŘF MU, vlastní výpočty

Podíl počtu zaměstnaných v jednotlivých průmyslových odvětvích na úrovni okresů Jihočeského kraje v roce 2006

Poznámka: podniky s 50 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Pramen: Interní databáze Centra pro regionální rozvoj, PFF MU, vlastní výpočty

Mapa č. 6

Tab.27 : Podíl počtu zaměstnaných v odvětvové struktuře průmyslu v Jihočeském kraji na úrovni sídel v roce 2006

Podíl pracovníků v průmyslových odvětvích (%)							
sídla	těžba	potravinářský	textil, oděv a výroba usní	dřezpracující a nábytkářský	papírenský a polygrafický	chemický	nekovové minerální látky
České Budějovice		9,2	0,4	6,9	5	6,3	0,9
Český Krumlov	5,9	3,6	2,3	16,8		17,5	
Jindřichův Hradec		20,4	25,1	11,6			3,6
Písek		14,1	11,3			1,7	
Prachatice	5,1	11	9,8				
Strakonice		12,3	21,4			3	
Tábor		18,4	10,5			8,3	
Temelín							
Trhové Sviny			8,5	6,7			
Týn nad Vltavou		9,5					
Boršov nad Vltavou		100					
Dolní Bukovsko							100
Zliv						41,1	20,4
Nová Ves							100
Dynín		100					
Hluboká nad Vltavou			60,7				
Nové Hrady		50,9					49,1
Borovany							71
Hrdějovice				100			
Kamenný Újezd							
Ledenice							
Litvínovice							
Štěpánovice				100			
Velešín							
Větřní					100		

Loučovice					100		
Kaplice		4,9				4,4	11,3
Malonty							
Benešov nad Černou							
Holubov					100		
Srnín		100					
Vyšší Brod				100			
Kájov							
Křemže							
Dolní Třebonín		100					
Suchdol nad Lužnicí							
Dačice						3,8	
České Velenice							
Střížovice							
Studená		100					
Hamr							
Slavonice			74,6				
Kardašova Řečice				100			
Dolní Pěna							
Nová Bystřice			100				
Nová Včelnice			100				
Třeboň							
Majdalena							100
Strmilov						100	
Milevsko			6				
Mirovice		100					
Protivín		46,2				14,2	
Záhoří		100					
Ostrovec				100			

Albrechtice nad Vltavou							
Veselíčko				100			
Vimperk		24			10		
Stachy							
Čkyně							
Husinec				24,4		49,5	26,1
Netolice							
Vacov		43,9				56,1	
Žernovice							
Těšovice							
Bohunice						100	
Vlachovo Březí							
Volary						100	
Zdítov							
Lhenice							
Bohumilice							
Blatná		1,7		7,1			
Vodňany		85,7	14,3				
Radošovice		30,5					
Kocelovice				100			
Přední Zborovice							
Radomyšl				51,1			
Katovice						56,5	
Řepice							
Sezimovo Ústí					7,5		
Planá nad Lužnicí		32,9		12,1		35,5	
Bechyně							88,2
Soběslav	7,7			50,2			

Choustník		100					
Řípec		100					
veselí nad Lužnicí		34,4	17,6	27,2			13,2
Mladá Vožice						41,9	
Opařany							
Březnice							
Dražice							
Košice							
sídla	hutní strojírenství	elek. a optické přístroje	dopravní prostředky	zpracovatelský průmysl jiný	opravy a instalace strojů	výroba a rozvod energií	celkem zaměstnaných
České Budějovice	11,9	13,2	19,6	0,4		26,2	14698
Český Krumlov	19,9	3	15	16			2134
Jindřichův Hradec	15,8	12,4	11,2				1965
Písek	43,2	25,4				4,2	2979
Prachatice	12,6	57,3	4,2				1275
Strakonice	22,8		35,1			5,3	4226
Tábor	8,8	27,4	2,3	18,3		6	3205
Temelín						100	993
Trhové Sviny	31,1	53,7					762
Týn nad Vltavou	90,5						608
Boršov nad Vltavou							140
Dolní Bukovsko							125
Zliv	38,6						280
Nová Ves							107
Dynín							94
Hluboká nad Vltavou				39,3			150
Nové Hrady							161
Borovany				29			214
Hrdějovice							74

Kamenný Újezd	100					65
Ledenice	100					56
Litvínovice	100					113
Štěpánovice						76
Velešín	100					741
Větřní						489
Loučovice						401
Kaplice	50,1	29,4				1502
Malonty		100				214
Benešov nad Černou		41,2		58,8		359
Holubov						200
Srnín						179
Vyšší Brod						84
Kájov	100					66
Křemže	100					55
Dolní Třebonín						54
Suchdol nad Lužnicí		100				1088
Dačice	126		56,7	31,4		1559
České Velenice	57,9		42,1			691
Střížovice	100					258
Studená						347
Hamr		100				222
Slavonice	25,4					260
Kardašova Řečice						174
Dolní Pěna		100				160
Nová Bystřice						228
Nová Včelnice						141
Třeboň	100					227
Majdalena						110

Strmilov						105
Milevsko	94					1092
Mirovice						174
Protivín			39,6			366
Záhoří						88
Ostrovec						73
Albrechtice / Vltavou	100					57
Veselíčko						54
Vimperk		56,6	9,4			721
Čkyně	37,9			62,1		290
Husinec						287
Netolice		100				130
Vacov						214
Žerovnice		100				78
Těšovice	100					75
Bohunice						70
Vlachovo Březí			100			65
Volary						60
Zdítov	100					58
Lhenice		100				53
Bohumilice	100					50
Blatná	17,6	31,9	40	1,6		3078
Vodňany						601
Radošovice	69,5					279
Kocelovice						115
Přední Zborovice	100					75
Radomyšl	48,9					131
Katovice	43,5					115
Řepice	100					52

Sezimovo Ústí	92,5					1075
Planá nad Lužnicí	10,3			4,8		2189
Bechyně		11,8				591
Soběslav	7,8	8,4	25,9			1068
Choustník						350
Řípec						272
Veselí nad Lužnicí	7,6					1044
Mladá Vožice		26,1		32		444
Opařany	100					147
Březnice			100			60
Dražice	100					53
Košice			100			52

Poznámka: podniky s 50 a více zaměstnanci v kraji

Pramen: Interní databáze Centra pro regionální rozvoj PřF MU, vlastní výpočty